

mesa Yaşam

Küllerinden yeniden doğan Anka Kuşu NOTRE DAME

Tarih · Mimari · Gezi · Kent Belleği · Kitap · Portre · Teknoloji · Tiyatro · Sinema · Sanat

| SİNEMANIN MİMARLIĞI, MİMARLIĞIN SİNEMASI | NOEL'İN BAŞKENTİ ALSACE'TA BİR KIŞ MASALI | Bir Göç Öyküsü: "MÜBADELE" | Türkçe / Yunanca bir koleksiyon kitap: BİR TUTAM MÜBÂDELE | Küllerinden yeniden doğan Anka Kuşu NOTRE DAME | AKASYA KOKULU ŞEHİR LİZBON | Kuşadası'nda bir kent belleği çalışması | MIRÓ'NUN KUŞLARI, KADINLARI VE TÜM HAYALLERİ | Ülkesini Nobel'le onurlandıran Türk: DARON ACEMOĞLU... | NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ HAN KANG'A VERİLDİ | DÜNYA YAYINCILIĞININ YILLIK BULUŞMA MERKEZİ: FRANKFURT | YAPAY ZEKÂ KONUŞMAYA BAŞLAYINCA... | Yeni "radyo günleri": "PODCAST"LER | SULAR YÜKSELİRKEN... | JOAN DIDION'IN 24 YILLIK KEHANETİ | SİYAH BEYAZ YILLARDAN GÜNÜMÜZE TÜRK DİZİLERİNİN YOLCULUĞU | Beyaz perdede 2024 | METİN TÜTÜN 10. SANAT YILINI 3 SERGİYLE KUTLADI | MESAJANDA |

KENT Etiler

VADI • KORU • YAMAÇ • CADDE • REZİDANS

YAŞAMIN HER ÇİZGİSİNDE KENT VAR

KENT ETİLER TANITIM OFİSİ
AKAT MAH. UĞUR MUMCU CAD. NO:6/4 34335 BEŞİKTAŞ-İSTANBUL

444 9 366 KENTETILER.COM

İmtiyaz Sahibi
MESA Holding A.Ş. adına
Erhan Boysanoğlu

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Gamze Çetiner

Yayın Kurulu
Mert Boysanoğlu, Gamze Çetiner, Uğur Büke

Yayın Hazırlığı
Büke Yayıncılık
Altievler Mah. Kumsal Sok. No: 120 Narlıdere / İzmir
T: +90 232 238 22 29 / +90 532 593 53 78
buke1942@gmail.com

Katkıda Bulunanlar
Arzu Çakır Morin (Paris), Cem Erciyas
Elif Key (New York), Türey Köse

Tasarım
Tunca Erciyas

Baskı
PROMAT BASIM YAYIN SAN. LTD. ŞTİ.
Orhangazi Mahallesi 1673. Sokak No: 34
Esenyurt, 34510 İstanbul
T: +90 212 622 63 63 / F: +90 212 605 07 98

Adres
MESA HOLDİNG A.Ş.
Koru Mahallesi, İhlamur Cad. No: 2
Çayyolu, 06810 Çankaya / Ankara
T: +90 312 291 50 00 / F: +90 312 240 09 99
info@mesa.com.tr

www.mesa.com.tr

Mesa Yaşam uygulamamızı
QR kod ile telefonunuza
indirebilirsiniz.

MESA DOSTLARINA MERHABA,

Cumhuriyetimizin 100. yılını geçtiğimiz yıl kutladık. Cumhuriyetimiz artık bir yüzyılı geride bırakmış, görmüş geçirmiş, badireler atlatmış bir çınar... Cumhuriyetimizin ikinci yüzyılında "ilelebet payidar kalacağını" bir kez daha inançla, kararlılıkla yineliyoruz; Mustafa Kemal Atatürk'ü saygıyla, sevgiyle anıyoruz...

Yeni bir yıla girdik, 2025'e "Merhaba" dedik. Hem ülkemiz hem de insanlık için iyi dilekelerimizi okurlarımızla paylaşıyoruz. "Yeni" yıl derken; en büyük yenilikler hem ütopyalara hem de distopyalara konu olan haberler yapay zekâ ile ilgili çalışmalardan geliyor. Artık, bilgisayar kullanan herkes yapay zekânın marifetlerini bir bir deniyor. Bu sayımızda "konuşan" yapay zekâdan Frankfurt Kitap Fuarı'na dek birçok yazıda bu konudaki gelişmeler yer alıyor.

Haydi, yeni yılın ilk dergisinin sayfalarını birlikte çevirelim.

Filmlerde sadece arka plan olmaya razı gelmeyip rol çalan hatta bazen baş rolü kapan mekânlar, şehirleri şöyle bir gözümüzün önüne getirelim. New York, Paris, Roma, Eiffel Kulesi, Pisa Kulesi Özgürlük Anıtı, piramitler, Pompidou Center, Guggenheim Müzesi, Empire State gibi yapılar filmlerin vazgeçilmez arka planlarını oluşturur. Sinemaya bir de "mimari" açıdan bakmak ufuk açıcı bir deneyim.

"Noel'in başkenti" Alsace'ta bir kış masalına var mısınız? Tamam Noel geçti ama olsun; haydi her yıl Aralık ayında milyonlarca ziyaretçiyi ağırlayan Alsace sokaklarında dolaşalım! Noel pazarlarını gezelim, lezzet duraklarında nefeslenelim...

"Mübadele"nin 100. yılında tarihin bu trajik sayfalarını birlikte çevirelim, göç dramını yaşayan kuşakların sesine kulak verelim. "Yıllarca çağırdın da işte geldim Girit, / Bulamadım evimi / yok oldu giden kemikler / ama ninemin koynunda giden / yaseminleri geri getirdim." "Mübadil torunu" Ayşe Lahur bu dizeleriyle tarihe şiirsel bir not düşüyor.

Kendisi de "birinci kuşaktan mübadil çocuğu" olan Bülent Özukan'ın editörlüğünde hazırlanan "Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Değişimi / Bir Tutam Mübâdele" Türkçe ve Yunanca olarak yayımlandı. Bu tarihe meraklı her okurun kütüphanesinde

bulunmasını isteyeceği çok değerli bir koleksiyon kitap.

Notre Dame Katedrali hem dini ve kültürel bir sembol hem de Quasimodo'nun kulaklarını sağır eden çanı çaldığı 1400'lü yılların bugüne kalan bir tanığı... Orta Çağ'ın bu gotik şahaseri birçok ikonik filmde "oynanmış" bir mekân. 2019 yılında yangın çıktığında görüntüleri içimiz yanarak izlemiştik. Beş yıl sonra küllerinden doğan Anka Kuşu gibi yeniden açıldı. Hem de çok görkemli bir törenle...

Lizbon sokaklarında dolaşmaya var mısınız? Edebiyatın yol göstericiliğinde Fernando Passeeo, José Saramago ve Pascal Mercier'in izinde...

Kuşadası deyince hemen aklımıza gelen imge "betonlaşmış" şehir! Oysa, Kuşadası'nda bugün de kimliğini koruyan sokaklar var. Ve bunun için direnen, mücadele eden insanlar. Şenliklerle, kitaplarla, sergilerle bir mahalleyi canlandıran kent belleği çalışmasına kulak verelim.

İzmir'de Arkas Sanat'ta sanatseverlerle buluşan Joan Miró: *İmge, Metin, Gösterge*' adını taşıyan sergi, büyük sanatçının Türkiye'de açılan en önemli sergilerinden biri. Sergi, 9 Şubat 2025 tarihine dek gezilebilir.

Nobel ödülleri her yıl heyecanla beklenir. Bu yıl, Simon Johnson ve James A. Robinson ile birlikte Nobel Ekonomi Ödülü'nü kazanan Daron Acemoğlu ülkemizi onurlandırdı. Acemoğlu'nun hayat hikâyesini birlikte okuyalım.

Nobel Edebiyat Ödülü Asyalı bir kadın yazar olan Han Kang'a verildi. Hang Kang ülkemizde de tanınan bir yazar.

Frankfurt Kitap Fuarı dünya yayıncılığının yıllık buluşma merkezi. 2024 yılında, fuarda en çok konuşulan konu yapay zekâydı.

Yapay zekânın geleceği üzerine konuşmak, düşünmek insanlığın geleceği üzerine konuşmak, düşünmekle eş değer. "Yapay

zekâ konuşmaya başlayınca..." -hem de neredeyse sular seller gibi- neler olacak?

"Radyo günleri", "podcast"lerle canlandı. Özellikle kovid nedeniyle dünyanın eve kapandığı zamanlar, bu yayınlara ilgiyi arttırdı. Yayın yapanlar da, dinleyicileri de her gün artıyor...

Denizler giderek yükseliyor. Ürkütücü senaryolar da var. Deniz seviyesindeki yükselmenin üç metreyi bulması durumunda Aydın'da Efes Limanı, Efes Antik Kenti, Milet Antik Kenti, Güvercinada Kalesi; İzmir'de Klazomenai ören yeri; Antalya'da ise Olimpos ve Patara antik kentleri gibi önemli tarihi alanların kısmen veya tamamen sular altında kalabileceği uyarıları son derece ciddi...

ABD seçimleri tüm dünyanın gündeminde aylarca tartışıldı. Gazeteci Joan Didion'ın 24 yıl önce yazdığı Political Fictions (Politik Kurgular) adlı kitabı geleceğin bir tür habercisi gibiydi. Didion'ın tarif ettiği ve ABD'nin kendisine lider olarak seçeceği lider birebir Trump'ı işaret ediyordu. İyi gazeteciler, sağlam öngörülere sahiptir değil mi?

Siyah beyaz yıllardan günümüze Türk dizilerinin yolculuğu yakın tarihe de bir yolculuk gibi. Türk dizileri kültürümüzün en güçlü elçilerinden biri oldu. Birçok ülkeye satıldı. Peki, bu başarının sırrı ne? Okuyalım.

2024'ün filmleri içinde Avrupa ülkelerinin ortak yapımları öne çıkarken, sanat sineması ile ticari sinema arasındaki uçurum giderek kapanıyor. Geçtiğimiz yılın filmlerine toplu bir bakış için bu yazıyı atlamayın.

Fotoğrafçı, heykeltıraş Metin Tütün, 10. sanat yılını Ankara, İstanbul ve İzmir'de üç retrospektif sergiyle kutladı.

MesAjanda'da birçok etkinlik duyurusu var. Not almayı unutmayın.

Lizbon, Portekiz ↗

İÇİNDEKİLER

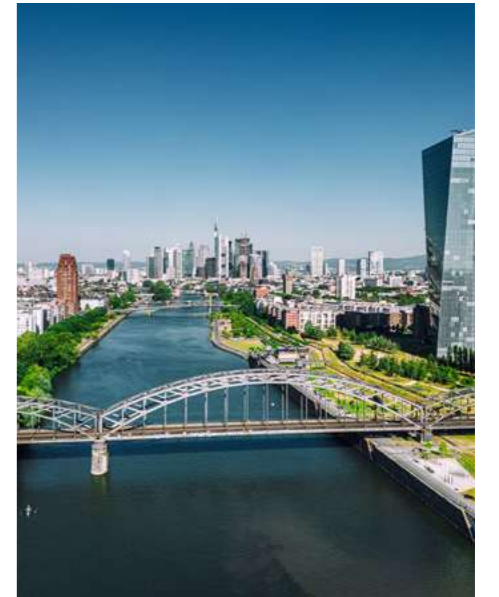
- 08 — SİNEMANIN MİMARLIĞI,
MİMARLIĞIN SİNEMASI
YAZI CELAL ABDİ GÜZER
- 14 — NOEL'İN BAŞKENTİ ALSACE'TA
BİR KIŞ MAŞALI
YAZI ARZU ÇAKIR MORİN
- 18 — Bir Göç Öyküsü:
"MÜBADELE"
YAZI KEMAL ARI
- 24 — 'Mübadele'nin 100. yılında
Türkçe / Yunanca bir koleksiyon kitap
BİR TUTAM MÜBÂDELE
- 26 — Küllerinden yeniden doğan Anka Kuşu
NOTRE DAME
YAZI ARZU ÇAKIR MORİN
- 32 — AKASYA KOKULU ŞEHİR LİZBON
YAZI SONAT ŞEN
- 38 — Kuşadası'nda bir kent belleği çalışması
BİR MAHALLE, ÜÇ KİTAP, ÜÇ ŞENLİK, ÜÇ SERGİ
YAZI ÖZCAN YURDALAN
- 42 — MIRÓ'NUN KUŞLARI, KADINLARI
VE TÜM HAYALLERİ
YAZI CEM ERCİYES
- 46 — Ülkesini Nobel'le onurlandıran Türk:
DARON ACEMOĞLU...
YAZI NURSUN EREL
- 50 — NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ
HAN KANG'A VERİLDİ
YAZI ASUMAN KAFAOĞLU-BÜKE
- 52 — DÜNYA YAYINCILIĞININ YILLIK
BULUŞMA MERKEZİ: FRANKFURT
YAZI CEM ERCİYES
- 54 — YAPAY ZEKÂ KONUŞMAYA BAŞLAYINCA...
YAZI HAKAN KARA
- 58 — Yeni "radyo günleri":
"PODCAST"LER
YAZI ZEYNEP ARGUVAN
- 60 — SULAR YÜKSELİRKEN...
YAZI DENİZ DOĞALI
- 66 — JOAN DIDION'IN 24 YILLIK KEHANETİ
YAZI ELİF KEY
- 68 — SİYAH BEYAZ YILLARDAN GÜNÜMÜZE
TÜRK DİZİLERİNİN YOLCULUĞU
YAZI YASEMİN SAYAR
- 72 — Beyaz perdede 2024:
SİNEMANIN BEŞİĞİ AVRUPA
YAZI VECDİ SAYAR
- 77 — METİN TÜTÜN 10. SANAT YILINI
3 SERGİYLE KUTLADI
YAZI ZEYNEP ARGUVAN
- 79 — MESAJANDA

↗ Noel zamanı Colmar, Alsace, Fransa

↗ İkioklu Mahallesi, Kuşadası

↗ Frankfurt, Almanya

⤴ Hugo (Martin Scorsese, 2011)

SİNEMANIN MİMARLIĞI, MİMARLIĞIN SİNEMASI

YAZI
CELAL ABDİ GÜZER (*)

Mimarlık tarihi içinde öne çıkan Eyfel Kulesi, Pisa Kulesi gibi simge yapılar, New York'taki Özgürlük anıtı, Rio de Janeiro'daki kurtarıcı İsa heykeli gibi anıtsal yapılar, Roma'da Colosseum, Pantheon Berlin'de Brandenburg Kapısı, Barselona'da Sagrada Família, Kahire'de piramitler gibi tarihî yapılar, Pompidou Center, Guggenheim, Empire State gibi modern mimarlık tarihinde öne çıkan yapılar filmlerin vazgeçilmez arka planlarını oluşturur.

Kent, mimarlık, mekân ve mekânı tamamlayan, içinde yer alan objeler, tıpkı senaryo, yönetmen ya da oyuncular gibi sinemanın asal parçalarıdır. Sinema mekânı doğrudan öykünün parçası, karakterlerinden biri yapabileceği gibi öykünün kurgusunu oluşturan, anlamını güçlendiren bir arka plan olarak da kullanılabilir. Mekânın rolü hem öykü bütününde hem de öykü içinde değişken olabilir. Kentleşme, mimarlık, tasarım, sanat gibi alanlarla sinema arasındaki doğrudan ilişki sadece anlatım ve temsil aracı olarak birbirlerini kullanmaları, birbirleri üzerine söz söylemeleriyle sınırlı olmaksızın zaman zaman kesişen

ortak bir dil, anlatım ve eleştiri ortamı da sunar.

Sinema kenti ve mimarlığı sadece bir arka plan olarak kullanmakla kalmaz, zaman zaman farklı bir gözle, farklı uzaklık ve açılarla bakarak, çerçeveleyerek, detaylara odaklanarak, zaman zaman başka unsurların bütünleşik parçası hâline getirerek mekâna yeni anlamlar katar, bir anlamda mekânı dönüştürür.

Bildiğimiz, kanıksadığımız kentleri, yapıları, objeleri sinemanın gözüyle yeniden görür, yeniden anlamlandırırız. Bu alternatif anlamların sinema aracılığıyla ürettiği değer mimarlık zemininde üretilen

değerlerle süreklilik kurabileceği gibi çatışabilir de. Sanat tarihi içinde öne çıkarılan bir yapı, sinemanın anlatımı içinde sıradan hatta itici bir objeye dönüşebilirken, problemlerle dolu bir kent parçası bir çekim merkezine dönüşebilir. Sinema kenti, mimarlığı, sanatı yaşamın içine taşır, bir öykünün parçası yapar, donmuş fiziksel bir ortam olmaktan çıkartır, yeniden anlamlandırır. Mimarlık diğer disiplinler gibi sinema üzerinden kendi ürününü, iç dünyasında görüldüğünden farklı okumalara açma şansı yakalar. Öykü, yapı ve mekân ilişkileri yeni değer ortamları yaratır.

Sanatla ilişkilenen alanların ortak özelliği üretim süreçlerinin büyük ölçüde özgün bir tasarım sürecine dayanmasıdır. Sinemada da tıpkı mimarlık ya da diğer tasarım alanlarında olduğu gibi parçalar bir amaç doğrultusunda ve yeni bir anlam yaratmak üzere bir araya getirilir. Amaca hizmet edecek parça mevcut değilse tasarlanarak bütüne eklenir. Kostüm, dekor, kent mekânı, yapı, iç mekân, iç mekânda yer alan objeler, açık alan, oyuncular, ses,

ışık, müzik ve diyaloglar bu bütünün parçalarıdır. Parçaları bağlayan ise anlatılmak istenen öykü, oluşturulmak istenen anlamdır. Sinemada senaryo, mimarlıkta ise program ve yer, tasarımın başlangıç noktasını temsil eder. Parçalar bu zemin üzerinde bir araya getirilerek bütüncül yeni bir ürün oluşur. Tasarım sinemanın diğer sanat alanları ile üzerinde var olduğu bir zemindir. Her yönetmen aynı zamanda tasarımcıdır.

Sinemada tasarım ürünü olan sadece film yapım sürecinin kendisi değil aynı zamanda kostümden dekora mekândan objelere seçilen, bir araya getirilen ya da baştan tasarlanan ürünlerdir. *Avatar*'da (yönetmen: James Cameron, 2009) doğrudan canlı tasarımına, *Back to the Future*'da (Geleceğe Dönüş, yönetmen: Robert Zemeckis, 1985) arabadan pek çok gündelik objeye, *Brazil*'de (Brezilya, yönetmen: Terry Gilliam, 1985) iç mekân ve obje tasarımından giysilere pek çok ürün filmin tamamlayıcı ana unsuru olarak ele alınmış, baştan tasarlanmıştır. Sinemanın özelliikle son yıllarda gelişen teknolojik olanaklarla birlikte

kullandığı görsel ve sayısal efektler de özel bir tasarım altyapısı sunmakta, birçok film mekânı ve objesi sayısal ortamda oluşturulmakta, gerçekçi kısıtlamalardan özgürleşen bu tasarımlar diğer alanları besleyen zengin denemelere dönüşmektedir.

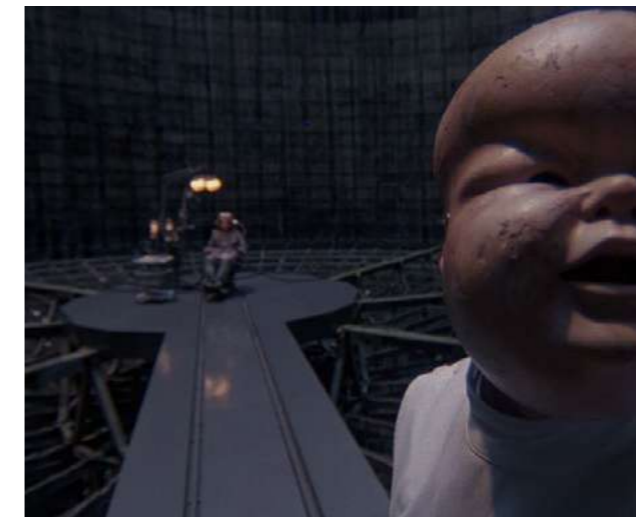
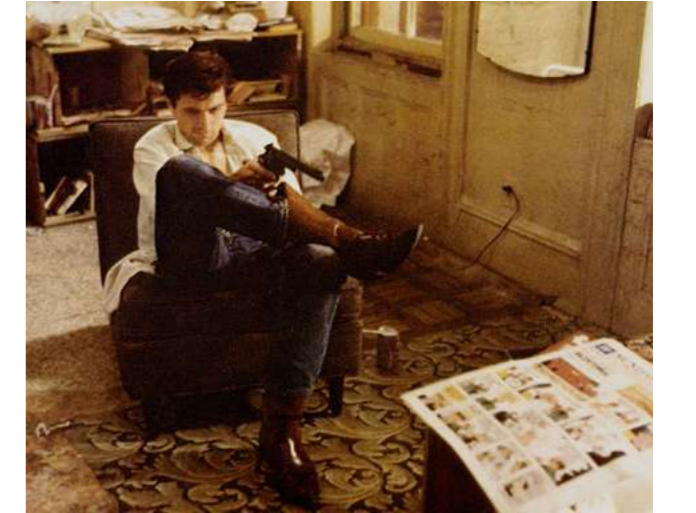
Mekân ve temsiliyet

Mimarlığın içinde yer alan yaşama biçimi ile kurduğu ilişki diğer sanat ortamları için bir kaynak oluşturur. Edebiyatta, fotoğrafta, sinemada mekân, o mekânda yaşayanın ya da yaşayanların kimliğini, yaşama biçimini, önceliklerini, ekonomik ve sosyal durumunu, ait olduğu sınıfı tanımlayan bir gösterge olarak kullanılır. Örneğin bir Scorsese filmi olan *Taxi Driver*'da (Taksi Şoförü) Robert de Niro'nun oynadığı Travis karakterinin evi ve bir Garland filmi olan *Ex Machina*'da Oscar Isaac'ın oynadığı Nathan'ın evi uç noktada farklılaşan yaşamların arka planlarını temsil eder. Bu işlevsel temsiliyet ve tipleşme kent ölçeği için de geçerlidir. Banliyö, çöküntü bölgesi, merkezî iş alanı, Çin mahallesi, eski merkez,

⤴ *Avatar*, James Cameron, 2009

⤴ *Taxi Driver*'da, Travis karakterinin evi.

⤴ *Brazil*, Terry Gilliam, 1985

⤴ *Ex Machina*'da, Nathan karakterinin evi.

Manhattan (Woody Allen, 1979)

toplulu konut alanı gibi tanımlar sadece kentin bir bölgesini değil, aynı zamanda o bölgenin fiziksel karakterini ve içinde geçen yaşamı, kullanıcı profilini özetle kentin bölgesel öykülerini anlatır. Böyle bakıldığında filmlerde suçluların çöküntü bölgelerinde, orta sınıfın toplu konut alanlarında yaşamaları, kovalamaca sahnelerinde Çin mahallelerinin, eski merkezlerin karmaşık dokularından medet umulması tesadüfi değildir.

Sinema bir yandan kendi öyküsüne uygun mekânları seçip, arka plan olarak kullanırken öte yandan bazı mekânları dönüştürerek ve onlara farklı anlamlar yükleyerek öyküsüne uygun hâle getirir. Aynı mekân iki ayrı filmde iki ayrı anlamı, farklı değerleri temsil edebilir. Örneğin Venedik aşk filmlerinin romantik sahnelerinin olduğu kadar polisiye filmlerinin korku dolu kovalamaca sahnelerinin de arka mekânıdır. Sinemanın gücü mekânın yüklediği anlamı dönüştürür.

Mekân zaman zaman sadece bir barınma ortamı, işlevsel bir zemin, öykünün arka planı olarak kalmaz doğrudan eylem ve deneyimi yönlendiren, yapıdaki yaşamın sınırlarını belirleyen bir öge hâline gelir. Bu deneyim ve eylemler yapının işleviyle sınırlı kalmaz. Yapı beklenmedik, sıra dışı deneyimlerle kanıksadığımız eylem biçimlerimizi, alışkanlıklarımızı sorgulamamıza,

alternatif ilişkileri görmemize neden olur. Örneğin modern mimarlık tarihinin köşe taşı yapılarından biri kabul edilen ve Renzo Piano ile Richard Rogers tasarımı olan Pompidou Merkezi, dışa alınan ve şeffaflaştırılan yürüyen merdivenleri ile kentin bir parçası, başlı başına bir eylem ve deneyim alanı hâline gelmiştir. Zaman içinde Eyfel Kulesi gibi Paris'in sembollerinden biri kabul edilen yapı pek çok filmde yer almış, örneğin Lewis Gilbert'in yönettiği ve Bond film serisi içinde olan *Moonraker* adlı filmde uzay laboratuvarı rolünü üstlenmiştir.

"Oyuncu" meydanlar, binalar, sokaklar!

Sadece yapılar değil meydanları, sokakları, silüetleri ile kentler de sinemanın kadrolu oyuncularını hâline gelir. Örneğin New York sadece gökdelenleri, gridal kurgusu, barındırdığı yapılar, suyla kurduğu ilişki ile değil müzikten finansa, kültürden sanata sunduğu zengin içerik ile bir merkez, bir dünya şehri ve çekim noktası hâline gelir. İçinde barındırdığı ve uç noktaya varan çeşitlilik New York'u hem zenginliği ve yoksulluğu, hem savaşı ve barışı hem de aşkı ve nefreti anlatmak için eşsiz bir arka plan yapar. Bu nedenle Martin Scorsese'nin *After Hours*'ında (Saatler Sonra, 1985), Brian De Palma'nın

Notting Hill, Londra

The Bonfire of the Vanities'inde (Şenlik Ateşi, 1990), Woody Allen'ın *Manhattan*'ında (1979) New York şehri bir arka plan olmanın yanında, öyküyü kuran temel öğelerden biridir. Seyirci bu filmlerde kenti farklı bir gözle görür, çekiciliği kadar sorunları ile yüzleşir, yeni New York'lar tanır.

Coğrafya ve fiziksel bağlam, yerle kurulan aidiyet ilişkileri çok girdili olarak fiziksel çevreye yansır. Tarihin izlerini, geleneksel yapı biçimlerini, kültürel alışkanlıkları, iklimsel verileri, yerel malzeme kullanımlarını, topoğrafya özelliklerini yerel doku üzerinden okuruz. Bu anlamda özelliği olan, bütünlük içeren yerleşimler sadece mimarlık için bir örnekleme alanı değil, sinema için de bazı öykülerin, öykünün parçası haline gelen özgün arka planlarını oluşturur. Bu coğrafyalar bir anlamda modern kentin alternatifi, modern yaşamın olumsuzluklarının eleştirisidir.

Şüphesiz bağlamsal özelliklere sahip mekân örnekleri daha çok tarihî filmler ve western adı verilen kovboy filmlerinde görülmekle birlikte tarihî dokular, köy ve taşra, burada süren farklı geleneksel yaşamlar sinemanın odaklandığı alanlardır. Anadolu köyleri gibi Yunan adaları, Sibirya kırsalı, Türkiye'de Kapadokya, İtalya'da Matera, Perugia gibi yerel topoğrafyanın parçası olan bölgeler ya da peyzajı ile öne çıkan Toskana kasabaları gibi geleneksel dokular

tarih, kültür, gelenek üçgeni içinde yer hissini sinema öyküsünün parçası hâline getiren mekânlardır. Bu yer hissi zaman zaman öykünün zeminini oluşturan kültürel bağlamın tamamlayıcı parçası olurken zaman zaman da ilginç bir deneyim ve ziyaret mekânı olarak yer alır.

Notting Hill (Aşk Engel Tanımaz, yönetmen: Roger Mitchell, 1999) filminde filme de adını veren bölge Londra içinde mahalle hissini ve komşuluk ilişkilerini yaşatan, bu anlamda metropolün sıradanlaştırmasından uzak duran mekânsal bir altyapı sunar. Küçük ve uzmanlaşmış dükkanların, paylaşılan konutların, mahalle sakinleri arasındaki ilişkilerin bulunduğu bölge, gösteri dünyasının sahte değerlerine karşı çıkan sürdürülebilir değerlerin zeminidir. *Godfather*'ın İtalya'yı (Baba, yönetmen: Francis Ford Coppola, 1972), *Gladiator*'ün Fas'ı (Gladyatör, yönetmen: Ridley Scott, 2000) *Inception*'in Japonya'yı (Başlangıç, yönetmen: Christopher Nolan, 2010) anlatma biçiminde yerel mekânların özgünlüğü belirleyicidir. Benzer biçimde *Chocolat* (Çikolata, yönetmen: Lasse Hallström, 2000) filminde arka planı oluşturan Fransız kasabası aynı zamanda filmin başrol oyuncusunun kaçıp sığındığı ama aynı zamanda geleneksel varoluşla çatıştığı bir mekânı temsil eder.

Mon Oncle (Jacques Tati, 1958)

Tek tipleşen mekânlar

Konutlarımız yaşama alışkanlıklarımızda öne aldığımız ve aidiyet ilişkisi kurduğumuz öncelikleri ve değerleri temsil eder. Benzer biçimde kentler toplumsal öncelikler ve değerleri temsil eden ortamlardır. Bu mekânsal ortamlar içinde yer alan yaşamları sadece yansıtmaz aynı zamanda etkilemeye ve dönüştürmeye çalışır. Bir anlamda ideolojiktir.

Filmler de ideolojik kavram ve eleştirileri öne çıkartmak için simgesel yapıları, mekânsal düzenlemeleri kullanırlar. 1984 (yönetmen: Michael Anderson, 1956) ideoloji sinema ilişkisinin en klasik örneklerinden biridir. 1984 yılında yeniden sinemaya aktarılan film giderek artan denetim ortamı içine girilen ve özgürlüklerin kısıtlandığı bir dünya düzeninin eleştirisini esas alır. Filmde bu denetim ortamının getirdiği tek tipleşen mekânlar ve kamusal alan ile özel alan arasındaki ayrımın kaybolması ele alınmaktadır.

Bu konuda bir başka çarpıcı örnek olan *The Truman Show* (yönetmen: Peter Weir, 1998) sahne olarak kullandığı yapay kent ve kurgulanmış insan ilişkileri üzerinden medya kültürünün aşındırıcı etkisini, tüketim toplumunun yaşamı dönüştürme biçimini eleştirel olarak anlatmaktadır. İdealize edilmiş yapay bir kent

olan Seahaven Adası, sunduğu mekânsal nitelik ve yaşam kalitesinin arka planında sorunlu bir ilişkiler sistemini barındırmakta, sanal ve gerçek dünyanın beraberliği içinde gerçekliğin aşınmasına odaklanmaktadır.

Mon Oncle (Amcam, yönetmen Jacques Tati, 1958) da modern yaşamın dayattığı kalıplar ve tek tipleşme üzerine eleştirel bir filmidir. Modernizmin sorgulanmadan yüceltilmesinin ve yaşamın her alanında etkili olan dönüştürücü etkisinin konut ve yaşam çevresi üzerinden anlatıldığı film Venedik Mimarlık Bienali'nde Fransa pavilyonunda yer alan serginin ana temasını oluşturmuştu. Aslında Fransa pek çok ülkede olduğu gibi modernizmi yalnızca bir mimari dil ve yaklaşım biçimi olarak değil, aynı zamanda sosyal projelerle bütünlüştüren ideolojik bir yaklaşım olarak görmüştü. Benzer biçimde kentlerin yanında kalabalıkların toplandığı meydanlar, anıtlar, anıtsal yapılar, kentleri bölen duvarlar, gücü temsil eden ölçeği ve dili abartılmış yapılar sinemada belli ideolojileri temsil etmek üzere araç olarak kullanılmaktadır. Sinema bu mekân ve yapıları belli ideolojilerle özdeşleştirerek mimarlık ortamında oluşturdukları değerleri farklı bir zemine taşır.

↗ Pisa Kulesi, Roma

↘ Eyfel Kulesi, Paris

↗ Giza Piramitleri, Kahire

“ Sinema, mekânı arka plan olarak kullanmanın yanında, ona yeni anlamlar katar ve izleyiciye farklı bir bakış sunar. Mimarlıkla sinema arasındaki bu dinamik ilişki, yaşamın içindeki mekânlara yepyeni anlamlar yükler. ”

↗ Brandenburg Kapısı Berlin

Eyfel Kulesi, Özgürlük Anıtı, piramitler..

Kimlik değerleri, kent ve kültürle kurdukları temsili ilişkiler bazı yapıları sinemanın vazgeçilmez görüntüleri hâline getirir. Mimarlık tarihi içinde öne çıkan pek çok yapı; Eyfel Kulesi, Pisa Kulesi gibi simge yapılar, New York'taki Özgürlük anıtı, Rio de Janeiro'daki kurtarıcı İsa heykeli gibi anıtsal yapılar, Roma'da Colosseum, Pantheon Berlin'de Brandenburg Kapısı, Barselona'da Sagrada Família, Kahire'de piramitler gibi tarihî yapılar, Pompidou Center, Guggenheim, Empire State gibi modern mimarlık tarihinde öne çıkan yapılar filmlerin vazgeçilmez arka planlarını oluşturur. Bu yapıların bazıları bir arka plan olmanın ötesinde öykünün tamamlayıcı parçası hâline gelir, mekânsal deneyim bir sinema anlatısına dönüşür. Örneğin Londra'da yer alan Barbican Merkezi brütalist dili, zengin kentsel kurgusu, avluları ve iç mekân dış mekân ilişkilerinin zenginliği ile sadece mimarların değil sinemacıların da ilgisini çekmiş çok sayıda filmin vazgeçilmez mekânı olmuştur. Bu filmler arasında *Sherlock Holmes* (yönetmen: Guy Ritchie, 2009), hep özgün mekânlar arayan Bond serisi içindeki *Quantum of Solace* (yönetmen: Marc Forster, 2008) gibi uzun metrajlı filmlerin yanı sıra onlarca kısa metrajlı film ve belgesel yer almaktadır.

Yakın zamanda yıkılan ve bazı üniteleri sergilenmek üzere saklanan, Kisho Kurokawa tasarımı olan Nakagin Capsule Kulesi de metabolist özellikleri, teknolojik dışa vurumuyla çok sayıda filmde yer almıştır. Buckminster Fuller'ın Montreal Biosphere'i, Walter

Gropius'un Berlin Bauhaus Arşivleri, Wright'ın Marin Sosyal Merkezi de filmler için esin kaynağı oluşturmuş yapılarıdır. IM Pei'nin Louvre'a eklediği cam piramit bir yandan tarihî bağlamı öte yandan modern ve minimalist ifadesiyle çok sayıda filmde rol almış bir yapıdır. Bu yapılar arasında bazıları gerek rol alma sıklığı gerekse rol uzunluğuyla öne çıkar. Bunlar arasında *The Soloist*'te (Virtüöz, yönetmen: Joe Wright, 2009), Frank Gehry tasarımı olan Disney Opera House uzun süreli rolüyle filmin ana mekânıdır. Alışılmadık biçimleriyle tıpkı Gehry binaları gibi Zaha Hadid tasarımları da sinema için kaynak oluşturur. Hadid tarafından tasarlanan Phaeno Science Center yapısı *The International* (Uluslararası, yönetmen: Tom Tykwer 2009) filminde bağlamı değiştirilerek kullanılmıştır. Aynı filmde Guggenheim Müzesi de önemli bir yer almaktadır hatta filmin afişine taşınmaktadır. Benzer biçimde mimarlıkta postmodern kırılmanın öncü örneklerinden sayılan ve Ricardo Bofill tarafından tasarlanan Paris Palacio d'Abraxas yapısı Brazil filminin anlamını tamamlayan yapılarıdır biridir.

Başta da vurgulandığı gibi sinema; kent, mimarlık ve sanata, mekânların düzenlenme biçimlerine, içlerinde yer alan tasarım biçimlerine ve tasarlanmış objelere yer verirken onları sadece öyküyü tamamlayan bir arka plan olarak kullanmaz aynı zamanda doğrudan ya da dolaylı olarak bu arka plan üzerinde eleştirel bir zemin oluşmasına da katkı sağlar. Seyirci kentleri, özelliği olan çevreleri, nitelikli ve niteliksiz mimarlık ürünlerini kendi alanlarında simgeleşmiş tasarım ürünlerini tanıır, mimarlık ile yaşama biçimleri,

refah düzeyi, tarihsel birikim, yerel ve geleneksel değerler arasında bir bağ kurar. Tıpkı seyirci gibi plançı, mimar ve tasarımcılar da başkalarının gözünden, farklı öykülerin içinde kendi alanında üretilenlerin yaşama katılma, yaşamın içinde anlam ifade etme sınırlarını, etkileme gücünü keşfeder. Sinemanın abartılara açık, seçici yapısı, görsel ifadeleri güçlendirmek üzere kullandığı teknikler, kurgu aşamasında eklenebilen dijital etkiler ve yapay gerçeklerin yanı sıra görüntülerin diyalog, müzik, ışık ve efektlerle desteklenme biçimi anımsandığında sinemanın alternatif bir söz söyleme ortamına, eleştirel bir zemine dönüşme olanakları öne çıkacaktır. ■

(*) C. Abdi Güzer, 2023. "Sinemanın Mimarlık Üzerine Söyledikleri: Bir Eleştiri Biçimi Olarak Sinema", *Sinema ve Mimarlık* (Derleyen: A. Güzer), Fol Kitap, Ankara.

Fol Kitap'tan gelen bir teklif üzerine 2023'te "Sinema ve Mimarlık" başlıklı derleme bir kitap hazırladım. Aslında bu kitap mimarlık ile farklı disiplinlerin kesişme noktalarını ele alacak ve 10 kitap olarak planlanan bir serinin ilk kitabı idi. Bu kitabı "Sanat ve Mimarlık", "Çocuk ve Mimarlık", "Eleştiri ve Mimarlık", "Edebiyat ve Mimarlık" gibi kitaplar izledi. "Sinema ve Mimarlık" ve diğerleri benim dışımda çok değerli yazarların farklı katkı ve alternatif bakış açıları ile oluştu. Bu yazı büyük ölçüde "Sinema ve Mimarlık" kitabına yazdığım "Sinemanın Mimarlık Üzerine Söyledikleri: Bir Eleştiri Biçimi Olarak Sinema" yazısına dayanıyor, o yazıdan seçilmiş alıntılar sunuyor. Öte yandan kitaba gelen geri beslemelerle bazı küçük değişiklik ve ekler barındırıyor.

NOEL'İN BAŞKENTİ ALSACE'TA BİR KIŞ MASALI

YAZI
ARZU ÇAKIR MORİN

Alsace'ta Noel, sanırım insanın içindeki o uslanmaz çocuğun ömründe bir kez yaşaması gereken bir deneyim... Tüm Avrupa ve daha uzak kıtalardan gelen milyonlarca ziyaretçi her yıl Aralık ayında bu kentlerde kurulan Noel pazarlarına akın ediyor.

Doğu'ya ilk soğuklar basıp, ilk kar taneleri uçuştığında, Alsace'ta da her yıl benzersiz ve büyüleyici bir dönem başlar... Gelenekler ve masalın iç içe geçtiği bu büyüleyici atmosfer, Alsace'ta Noel'i eşsiz kılar.

Noel'in başkenti Strasbourg, masal kenti Colmar; "Dünyanın en güzel köylerinden" biri olarak tanımlanan Riquewihr, ama en az onun kadar güzel Noel köyleri Eguisheim,

Turckheim, Kaysersberg ve Ribeauvillé dini bir geleneğin ötesinde, binlerce yıldır anlatılan bir kış masalını nesilden nesile anlatıyor...

Alsace'ta Noel, sanırım insanın içindeki o uslanmaz çocuğun ömründe bir kez yaşaması gereken bir deneyim... Tüm Avrupa ve daha uzak kıtalardan gelen milyonlarca ziyaretçi her yıl Aralık ayında bu kentlerde kurulan Noel pazarlarına

akın ediyor. Gelin içimizde hiç büyümeyen çocuğu özgür bırakıp, Noel renkleri kırmızı ve yeşil ile doğanın tüm renklerinin kaynaştığı, adeta masallardan fırlayıp dünyanın bir yerine konuşlanmış gerçek ötesi bir bölgeye, Noel'in Avrupa'daki başkenti Alsace ve köylerine gidelim...

Karmaşık tarihiyle, hem Alman hem de Fransızların hayatında önemli bir yeri olan Fransa'nın doğusundaki

Alsace bölgesinde Noel, yalnızca 24 ve 25 Aralık'taki dini bir kutlama değil... Hatta yalnızca buna indirgemek çok yazık olur. Hristiyanların 'Advent' ya da 'Avent' dedikleri, yani Noel'den önceki dört hafta boyunca süren tam bir geleneksel şenlik demek daha doğru bir tanım olur.

Avrupa'da, özellikle Almanya, Avusturya ve Alsace'ta büyük bir kültürel etkinlik olan bu özel dönemde milyonlarca insan Strasbourg ve yakınındaki köyleri ziyarete geliyor. Bu süre boyunca kurulan Noel pazarları, yüzyılların kültür ve geleneğini nesilden nesile aktarmaya devam ediyor.

Birbirinden renkli dekorasyonlar, gurme ürünler, geleneksel bisküviler, el yapımı yerel hediyelik eşyalar ve tatlılar, tarçın ve portakal kokularıyla harmanlanan sıcak şarap, incirli tarçınlı baharatlı kekler, oyuncaklar, kitaplar, Noel'e özgü şarkılar, ışık ve renklerin dansı ... Ve, geleneksel Alsace mutfağı ile şarabı... Noel zamanı kasabalar ve köyler ışıkla, zencefilli kurabiye ve sıcak şarap kokusuyla bezeli canlı tablolarla dönüşüyor.

Sözü daha fazla uzatmadan, Alsace'ta Noel'in büyüsunü deneyimlemek için, iki kez turladığım "Noel'in en güzel kent ve köylerine" daha yakından bakalım.

"Noel'in başkenti" Strasbourg

Öncelikle, kendi kendisini son 20 yıldır "Noel'in başkenti" ilan eden Strasbourg, Fransa'nın en eski Noel pazarına ev sahipliği yapıyor. 16. yüzyıldan kalan "Christkindelsmärik", 1570 yılında kuruluyor. Strasbourg'un nabızı Aralık boyunca, kent merkezindeki katedralin önünde, Place des Meuniers'de kurulan 300 küçük ahşap evin yer aldığı Noel pazarlarının ritmiyle atıyor. Katedralin hemen yakınında, Place Kléber'de, dev çam ağacının önündeki alan her yıl milyonlarca ziyaretçiyle dolup taşıyor.

Her gün saat 17.00'de ışıkları yanan dev Noel ağacı, yakınındaki buz pateni pisti, Noel şarkılarıyla birlikte, sıcak şarap ve tarçın kokularının yayıldığı büfeler ve birbirinden özenli, renkli ışıl ışıl yol ve vitrin süsleriyle, Strasbourg "Noel'in başkenti" markasını tümüyle hak ediyor.

Masalı "küçük Venedik"

Colmar

Masalı bir atmosferle çevrili, nehir kenarında kurulan, romantik dekorlu kanal ve köprülerle süslü, sokaklarında kaybolma keyfinin doyulmaz tadı ve harika Alsace mutfağını sergileyen birbirinden geleneksel ve lezzetli lokantalarıyla

Colmar da, Noel'in önemli adreslerinden...

Güzelliklerini yaz kış sergilemeyi beceren Colmar, Noel mevsiminde ışıl ışıl parlıyor. Kentin girişinde ABD'nin sembolü "Özgürlük Anıtı" sizi karşılıyor, zira dünyaca ünlü anıtı yapan heykeltıraş Auguste Bartholdi (1834-1904) Colmar doğumlu.

Şehrin mimari ve sanatsal prestijini tek başına özetleyen Unterlinden Müzesi'nde kültürel bir mola verebilirsiniz. Büyük katedrali ile Place des Dominicains, Koifhus'ta el sanatları dükkanları, "küçük Venedik" semtinde nehir kenarındaki renkli evler, nehre kurulan küçük Alsace lokantaları, Katedral Meydanı'ndaki gastronomi köyü ile hafta sonu kaçamağı için ideal bir adres.

Noel zamanı özel dekorların, çiçekler ve ışıkların dansıyla iç içe geçtiği tipik Alsace evlerinin arasında dolaşmak, kendinizi kentin akışına bırakmak inanılmaz bir macera.

Alsace Şarap Yolu'nun şiiresel zarafeti

Alsace Şarapları'nın başkenti Colmar'da bir hafta sonu geçirdikten sonra, kendinize bir iyilik edin ve bölgeyi hemen terk etmeyin. Ovalar, dağlar ve üzüm bağları

Colmar, Alsace

arasında yer alan "Pays de Colmar", adeta kartpostallardan fırlamış gibi, sizi şiirsel bir ortama götürüyor.

"Route des Vins d'Alsace" diye adlandırılan Alsace Şarap Yolu güzergahını izleyerek, dünyanın en güzel köyleri arasında sayılan Noel köylerini de gezin. Bunlardan dördünü, Eguisheim, Kaysersberg, Ribeauvillé ve "en çok da Riquewihr'i sakın kaçırmayın" derim. Yarı ahşap evler, çiçekli pencereler, renkli tabelalar, Arnavut kaldırım sokaklar; "şarap bağlarının arasında inci gibi parlayan" köyler... "Şarap, gastronomi, kültür ve Noel geleneğini" taçlandıran birbirinden güzel köyler, dünyadaki tüm 'rakiplerini' kışkırtacak kadar orijinal.

Orta Çağ kasabası Riquewihr

Güzelliğini saklamayı başaran bu otantik Orta Çağ kasabası ve onun geleneksel Alsace evlerini görünce, kendinizi bir Noel masalında hissediyorsunuz. İki dünya savaşından mucizevi bir şekilde yara almadan kurtulan Riquewihr, güzelliğini hiç bozmadan tarihe adeta meydan okuyor.

Tüm Avrupa'nın akın ettiği köy, sık sık dünyanın ve Fransa'nın en güzel köyleri arasında anılıyor. Bana göre de Şarap Yolu'nun en güzel köyü Riquewihr. Özellikle, Strasbourg'da da bir eşi olan "Féerie de Noël/ Noel Büyüsü" mağazasına girince,

yaşınız kaç olursa olsun kendinizi kaybediyorsunuz. Köyün surlarla örülüp girişinden yukarı doğru tırmanırken, yokuşun iki tarafında sıralanan bu kadar çok sayıda renkli evi, sanırım dünyanın hiçbir yerinde görmemiş olanaklı değil. Geniş dekorasyon seçenekleriyle Noel geleneğini yaşatan bu büyülmekânın ana caddesine açılan her sokak, birbirinden güzel detaylar saklıyor.

Alsace'ın ünlü köpüklü şarabı Crémant d'Alsace'in Riquewihr'de doğduğunu öğrendiğimde şaşırıştım. Köydeki bağ sahipleri, hiç yorulmadan, büyük bir keyifle anlatıyorlar hikâyesini...

"En otantik" Noel köyü Kaysersberg de, Riquewihr kadar ünlü bir Noel köyü. Alsace bölgesinin merkezinde yer alan bu köyler Noel döneminde dolup taşıyor. Her iki köye Noel döneminde yaşanan aşırı talep nedeniyle, bir saate varan araç kuyrukları oluşuyor. Erken gitmekte fayda var zira, eğer şansınız varsa, bu iki köyün birkaç kilometre yakınına arabanızı park edebilirsiniz.

Kaysersberg, diğer köylerden farklı olarak, gösterişten uzak, orijinal el sanatlarının sergilendiği, çok tipik bir Noel pazarına ev sahipliği yapıyor. Surların ortasında kurulan pazarda, özellikle geleneksel ahşap ve üfleme cam eserler farklılığını yüzyıllardır ortaya koyuyor. Yani söylemek istediğim, gerçek zanaatkarların, bilgi birikimiyle tutkulu bir şekilde

anlattığı eserler arasında "Çin malı" ürünlere rastlama ihtimaliniz oldukça düşük. Ayrıca aromatik otlar, şuruplar, bitki çayları ve Noel kutlamalarının vazgeçilmez "kaz ciğeri" gibi yerel ürünleri de bol miktarda sergiliyorlar.

Noel pazarlarının güzelliğine, köyün çiçeklerle dolu sokakları, rengarenk evleri ve bu evlerin orijinal pencere ve duvar dekorasyonları da eşlik ediyor.

Eguisheim Noel Pazarı (Haut-Rhin)

Şarap Yolu üzerindeki bir diğer otantik köy Eguisheim'in da sık sık, Fransa'nın en güzel köylerinden biri seçilmesi tesadüf değil. Çiçeklerle dolu evleri, üzüm bağları, orijinal şarapları ve nefis mutfağıyla turistlere unutulmaz bir kaçamak sunuyor. Köyün tipik mimarisi arasında kurulan Noel pazarları, Noel hazine avı, konserler, Alsace folklorunun sembolleri, kırmızı beyaz ve siyah kıyafetli dansçıların Alsace dansları ile Eguisheim da çok keyifli.

"Orta Çağ incisi" Ribeauvillé, şato ve kalelerle taçlandırılmış ve üzüm bağlarıyla yeşillenen dağların çevrelediği bir köy. Orta Çağ'dan kalma Noel pazarını ziyaret etmeden ayrılmayın, derim. Evleri ve yolları saran dekorasyonlar, pazarda satılan el sanatı ürünler, baharatlı kek ve ekmekler,

Christstollen pastası

Zencefilli Noel Kurabiyeleri

geleneksel 'Christstollen' pastası, tuzlu kraker Bretzel, zencefilli Noel kurabiyeleri, kaz ciğeri, tüm Alsace'ı saran tarçın ve sıcak şarap kokusuyla, genç/yaşlı herkesi mutlu edecek detayları var.

Bunların yanı sıra, hâlâ vaktiniz ve enerjiniz kalırsa Tıpkı Noel gibi, bira da bir Alsace markasıdır.

Hochfelden köyünde, Fransa'nın halen faaliyette olan en eski bira fabrikası olan Meteor, neredeyse dört yüzyıldır uygulanan geleneksel bira yapım tekniğini ziyaretçilere aktarıyor.

Turckheim ve Kaysersberg arasındaki yine masallardan çıkmışçasına renkli "Niedermorschwihr" köyünde ise dünyaca ünlü bir isim var. Her yıl Japonya'dan Amerika'ya 200 bin kavanoz reçel satan Christine Ferber, 4 kuşaktır reçel yapan ailesinin son temsilcisi. Anlatılanlara bakılırsa; Brad Pitt, Fransa'nın güneyindeki yazlığından özel jetiyle gelecek onlarca kavanoz almış. Kırmızı üzerine beyaz puantiyeli kumaşı ve beyaz fiyonguyla, Ferber reçel kavanozları, bu küçücük Alsace köyünden tüm dünyaya yayılıyor. Merakla biz de birkaç kavanoz almadan edemiyoruz. Kızarmış

baharatlı ekmekle denediğimizde anlıyoruz farkı...

Munster vadisinde, aynı adla anılan ağır ancak nefis tatlı Munster peyniri tüm Alsace'ta bir efsane. Bölgenin diğer ünlü yıldızları tabii Alsace şarapları... Riesling, Pinot Blanc, Pinot Gris, Pinot Noir, Muscat, Gewurztraminer şaraplarından yüklenerek ayrılıyor Alsace'tan. Bir de unutmadan -isim vermeyi sevmiyorum ama her yerde önünüze çıkacaktır zaten- tarihi bir Alsace lokantasında kendinize bir akşam yemeği ısmarlamadan da ayrılmayın, derim... ■

Route des Vins d'Alsace

Riquewihr

Ribeauvillé

Mudanya Limanı'ndaki mülteciler, 1922

Bir Göç Öyküsü: “MÜBADELE”

YAZI
KEMAL ARI (*)

Çocuk çocuk herkes, perişan bir haldeydi... Gittikleri yeni ülke, sözüm ona gönül bağı içinde oldukları bir ülkeydi. Ancak oraya gittiklerinde bu düşüncelerin tam olarak gerçeği yansıtmadığını da görüyorlardı.

Varsayalım ki bir gün kapınıza kimi resmi görevliler dayanıyor ve üç gün içinde topraklarınızı, evlerinizi ve bağlarınızı terk etmenizi, başka bir ülkeye gönderileceğinizi; gideceğiniz yerde nereye yerleştirileceğinizi

belirleme hakkınız olmadığını söylüyor...

Daha da öte; siz ve sizin gibi aynı kültürü, dini paylaşan kişilerin ayrımsız biçimde bu göçe zorlanacaklarını,

onların da bu süreçten kurtulamayacaklarını öğreniyorsunuz...

Nereye, nasıl bir ortama gideceksiniz? Gittiğiniz yerlere nasıl kök salacaksınız? Nelerle, kimlerle

karşılaşacak, nasıl bir ortamla ve koşullarla yüzleşeceksiniz?

Sorular burada bitse iyi: Gideceğiniz yer, gitme eylemi ve çevrenmiş her bir aşamayla ilgili sayısız belirsizlikler var; tamam...

Ancak, ya terk edeceğiniz topraklar; içinde yaşadığınız doğal ve toplumsal çevre; ilişkileriniz, tanışıklıklarınız; hatta içinde yaşadığınız kültürün birer davranış kalıbı biçimine getirdiği alışkanlıklarınız?

Onlar ne olacak?

Daha da ötesi; "Köklerim" dediğiniz geçmişten kalan "anılar"...Örneğin büyüklerinize ait mezarlar; tanışık olduğunuz yaşamın her boyutuna ilişkin koşeller...

Sonu gelmiyor ve gelmez değil mi bu soruların?

Evet; gerçekten de bu sorularla yüz yüze olan bir kişinin, belki bir rüyada karşılaşıp; "Bu gece kabus gördüm" diyerek, sabaha kavuştuğuna şükrettiği ölçüde insana bunaltı getirecek sorulardır bunlar...

Ancak bütün bu sorunların muhatabı olmuş insanların yaşadıkları şeyler, ne yazık ki bir düş deildi. Gerçek yaşamın kendi içindeki ritmi onlara sayısız yükler yüklemiş bulunuyordu.

Uzun süren Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna (Harb-i Umumi) ulaşmış olan savaşa katılan ülkelerin halkları; büyük sıkıntılar, ölümler, akıl almaz acılar yaşadıktan sonra, imzalanan bırakışma antlaşmalarından sonra

bir parça rahat günler göreceklarine inanıyorlardı.

En azından şiddet bittiğine göre, kendilerini yeni bir yaşama hazırlayabiliyorlardı. Ancak Türk topraklarında savaş bitmedi. Sevr'e karşı çıkan Türkler anti emperyalist bir duruşla ulusal bir savaşa yöneldi. Bu süreç içinde Türkler'in "ulusçu / milliyetçi" duyguları daha da kabardı. Yunanistan büyük devletlerin eliyle Türk topraklarına, büyük ölçüde akılları çelinerek sürülmüştü.

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'in Yunanlılarca işgal edilmesinden sonra Anadolu yaylaları, tepeleri ve kentleri yeni savaflara tanıklık etti. Savaş süresince hem Yunanistan'da hem de Türkiye'de ulusçu duruş

⚡ Müslüman göçmenleri taşıyan gemiler Selanik Limanı'ndan yolcularını alıyor, 1924.

“
Savruldukları bu
yeni coğrafyada;
tanışlıklar, eski
komşuluklar,
arkadaşlıklar;
hiçbirisi yoktu.
”

⚡ Kos Adası'ndaki Rum mülteci çocuklarına cami arkasında yemek dağıtılıyor.

zeminindeki ayrılıklar daha da keskinleşti.

Artık Türkiye'deki Türkler komşuları oldukları Rumlar'a, Yunanistan'daki Yunanlılar da komşuları olan Türkler'e kuşkuyla bakıyorlardı. Aidiyet duyguları ortak bir zeminde parçalanıyor; özellikle savaşın sonuna doğru, parçalanmış duygusal ayrılıklar açıklaması pek de zor olmayan şiddet eylemlerine dönüşebiliyordu.

Türkler çoktan ulus kimliği güçlü yeni bir devlet kurmaya karar vermişlerdi. Yunanistan'da ise zaten bağımsızlık yıllarından çok önce başlamış ulusçu / milliyetçi duygular yaşamın her alanında kendini gösteriyordu.

Kabaran milliyetçi duygular, o duyguyu paylaşmayan "ötekileri" farklı bir yere koyarak öteliyor; böylece gittikçe artan, kabaran, arada bir gerilese de sonradan daha şiddetli bir dalga olarak yükselişe geçen bu duygu kabarışı, sanki ortak bir geçmişin anıları yokmuş gibi, yerine yepyeni bir kimlik inşası için zemin hazırlıyordu...

Türkler'in yurtlarını savunma yönündeki direnişleri, 1922 yılının sonunda zaferleriyle bitti...

Ta Ankara önlerine kadar gitmiş Yunan orduları; "Büyük Taarruz" denilen savaşta büyük ölçüde yok edildi. Dönemin kaynaklarında "kılıç artıkları" ya da "perakende

kuvvetler" deyimleriyle nitelenen kıyımından kaçabilen Yunan askerleri perişan bir biçimde kendi ülkelerine sığınmaya başladılar.

İntikam, kıyım korkusu

Bu, sivil Rum-Ortodoks nüfusunun yoğun biçimde yaşadığı Batı Anadolu, Marmara ve sonraki aşamada da Doğu Trakya'da büyük bir korku yarattı. Şimdi bu kitleler içinde karşı karşıya gelen gözler, korkudan kurumuş diller birbirlerine şu soruyu soruyorlardı: "*Türkler, ya intikam almak isterlerse?*"

Herkes, sivil halkın büyük ölçüde kıyımına uğrayacağından korkuyordu. Kentlerde, kasabalarda; hatta Anadolu'nun çok içlerine kadar gitmiş bağımsız gözlemcilerin varlığı bile korkuya kapılmış yürekleri serinletmek için yetmiyordu.

9 Eylül 1922 günü Türk süvarileri, Kurtuluş Savaşı'nın sanki bir "Kızıl Elma"sı gibi görünen İzmir'e girdiğinde; Batı Anadolu, Marmara ve Doğu Trakya Bölgesi'nden yığınlar halinde Rum-Ortodoks halk, Yunanistan'a sığınmak telaşı içindeydi.

Ege adaları ve ana kara Yunanistan kısa sürede yüz binlerce sığınmacıyla doldu. Kızıl Haç Teşkilatı ya da Amerikan Yardım Kurulları onca çabalarına karşın, bu yoğun göçün içinde yer almış ve her birinin kendi özel dünyasında

ayrı yaşamışlıkları olan insanların sıkıntılarına çözüm olmuyordu...

Çoluk çocuk herkes, perişan bir haldeydiler... Gittikleri yeni ülke, sözüm ona gönül bağı oldukları bir ülkeydi. Ancak oraya gittiklerinde bu düşüncelerin tam olarak gerçeği içermediğini de görüyorlardı. Kış koşulları o yıl, umulanın üzerinde zor geçecek gibiydi. Ve şimdi onlar, bir lokma ekmeğe muhtaç bir haldeyken, geride bıraktıkları toprakları, evleri, atölyeleri; ekmek ve aş kazandıkları ortamlar... Onlara yeniden kavuşup kavuşamayacaklarını bile bilmiyorlardı. O zamana dek yaşananlar; içinde buldukları bütün ilişkileri paramparça etmişti. Adeta savruldukları bu yeni coğrafyada; tanışlıklar, eski komşuluklar, arkadaşlıklar; hiçbirisi yoktu. Koskoca bir köy boşalmış, kalkmış, Yunanistan'a sığınmıştı. Geçmişte bir bütünü oluşturan bu toplumsal grup; şimdi Yunanistan'da darmadağın bir duruma düşmüştü. Bir biçimde parası olan ve onu yanına alıp götürebilenler; bir parça daha rahat gibi görünüyorlardı. Ancak ne fayda? Çünkü Yunanistan şimdi savaş sonrası dönemin sıkıntılarına yaşıyordu. Fiyatlar alabildiğine artmış, piyasalarda yiyecek, giyecek ya da başka zorunlu gereksinimler bulunamaz olmuş; savaşın getirdiği büyük yük, bütün Yunan toplumunun omuzlarına oturmuştu. Ancak daha fazlasını bu göçmenler

hissediyordu. Çoğu sokakta, bölük pörçük, derme çatma sığınakların içinde hayatta kalmaya çalışıyorlardı.

Her yeni gelen, daha öncekilere ekleniyor; böylece yoğunluk ve zorluklar daha da artarak sürüyordu. Zorluklar ve sıkıntılar daha da arttıkça; zaten sınırlı olan olanaklar yığınlar paylaşırdıkça, her birinin şansına daha az düşüyordu.

Artık ne güvenlik vardı; ne düzen...

Kış cehennemi

Derken Yunanistan'ın bilindik soğuğu, bütün acımasızlığıyla bu insanların üzerine bindi. Aç bedenler şimdi bir de soğukla ve kışla cebelleşmek durumundaydı. Bir süre sonra Yunanistan'a yığılan Anadolu'dan göç etmiş Rum sayısı, 850 binin üzerine çıktı...

Artık Yunanistan'da yaşam; hem Yunanistan'ın kendi yurttaşı, hem Anadolu'dan göç etmiş göçmenler hem de Yunanistan'ın kendi sınırları içindeki Türkler için bir cehenneme dönüşmüştü.

Sanki göçün yarattığı sarkaç bir o yana, bir bu yana gidip geliyor; geçen zaman içinde her devreye giren yeni koşul, acının ve dramın ağırlığını bir öteki yana, bir bu yana yükliyordu...

Yunanistan için Anadolu düşü, büyük bir yenilgiyle sonuçlanmıştı.

Yunan Ordusu, büyük umutlarla girdiği savaşı yitirmişti. Düşman görülen topraklar, şimdi onlar için mezar olmuştu. Yunanistan'da başta başkent Atina olmak üzere, pek çok yerde Anadolu'dan firar etmiş askerler, eşkıyalık yaparak gün geçiriyorlardı. En büyük korkuları, Anadolu kaçını olmaları yüzünden, askeri mahkemelerde yargılanarak, idam edilmektir. Ülke büyük bir ekonomik sıkıntının içine düşmüştü. Her tarafta düş kırıklığı egemendi. Bu felakete neden olanların kimler olduğu arayışı başlamıştı. Para hızla değer yitirmiş; enflasyon patlamış, başta temel tüketim maddeleri olmak üzere, piyasada pek çok ürün, satın alınamayacak ölçüde değer kazanmıştı.

Ya Türkler?

Onlar ne durumdaydı? Yunanistan'da yaşayan Türkler'in ve doğal olarak Müslümanların gündelik yaşamında neler değişmişti?

Onlar hemen Yunanistan'ın her bölgesinde varlardı. Şimdi Anadolu'dan kopup gelen mültecilerin, yoksul yaşamlarını sürerlerken, bu felakete düşmelerinin nedeni olarak kendilerini gördüklerini ayırt ediyorlardı. Değişik duyular kamuoyuna pompalanıyordu: Anadolu'dan göçüp gelen bu

kitleler arasında, azılı katillerin, hınç dolu öfkeli insanların, hatta savaşta kaçan firari askerlerin olduğunu duyuyorlardı. Gördüklerine bir de bu duydukları ekleniyordu. Kimleri bu günlerin geçeceğine ve eski yaşantılarına yeniden kavuşacaklarına inanmak istiyorlardı. Ancak daha dün, şimdi büyük bir geçmiş gibi hisler uyandırıyor. Yunanistan'daki Türkler, büyük bir baskı altında hissediyorlardı kendilerini... Yunan polislerinin, Türk ve Müslüman evlerini tek tek sayıp belirlediği, kimi ek vergiler koyarak, bilinçli bir baskı uyguladığı herkesçe bilinen bir şeydi.

Var olma mücadelesi

İşte sonuçta, kendilerinin saydıkları topraklarda, yabancı durumuna düşmüşlerdi. Yine de zamanında Türkiye'ye giden gitmiş; geriye kalanlar, kendi dünyalarında, bir parça ürkek, çekingen, içine kapanık; yabancılaşmış gibi bir duyguya kendilerini kaptırmadan, var olmaya çalışmışlardı. Ancak her geçen gün bir şeyler duyuyorlardı. Onlar, buldukları muhiti, içinde yaşadıkları bu dünyayı, "velinimetimiz" dedikleri padişahın ve Osmanlı halifesinin bir mülkü sayarlarken; bir anda -çok değil sekiz dokuz yıl önce- Yunan yönetiminin altında buluvermişlerdi.

Kanlı çarpışmalar, kavgalar; cephelerde ölen ya da yaralananlar; göç edenler, göç edemeyip kalanlar, zindanlara atılanlar, oralara buralara sürülenler...

Bütün bunlar belleklerde dün gibiydi. Evet, dün de olanlar dün de kalmıştı, doğru...

Kaç kişi, Anadolu'ya Yunan gemileriyle asker gönderilirken ve gönderildikten sonra, Türklere casusluk yapıyorlar gerekçesiyle tutuklanmış; kaç kereler Türk köyleri bilinmedik kişiler tarafından basılmıştı. Evler yakılmış, sürüler ve ahır hayvanları ile ambarlardaki ürünleri ya çalınmış ya da zorla ellerinden alınmıştı. Artık tarlaların, bağların, bahçelerin güvenli olmadığını biliyorlardı. Sokak aralarının tehlike saçtığını, her an üzerlerine çevrilecek namluların bir anda ateş kusabileceğini biliyorlardı. Kimi aileler, akşamın erken saatlerinde evlerinin bütün kapılarını ve pencerelerini sıkı sıkı kapatıyor; erkenden yatağa giriyor; bir an önce gecenin karanlığından sıyrılarak, güneşe yeniden kavuşmak istiyorlardı.

Bunlar bilinmedik şeyler değildi. Ancak, her zaman geleceğe dönük umutlar olmakla birlikte; yine de gelecek hep ürküntüleri de içinde

barındırıyordu. İnsan denilen varlıkta, ümit ve ürküntü yan yana iki sadık kardeş gibilerdi. Biri yükselirken öteki bir parça düşüşe geçiyor; biri düşüşe geçtiğinde öteki canlanıp kabarıyordu. Yaşam denilen şey zaten gelgitlerle örülmüş bir tuhaf örüntü değil miydi?

İşte onca savaş; didişme, karşılıklı kıyımlar ve hep kan ve gözyaşları...

Bu işin sonu nereye gidecekti ki?

Duyumlar, bir süre sonra başkalaşarak gerçekleşiyor; gerçekleşen her şey, başka bir gelişmenin nedeni durumuna dönüşü veriyordu. Bir süre sonra korktukları başlarına geldi. Öfkeyle bakan gözler, bir süre sonra silahlarını Türk ailelerin üzerine çevirmeye başladılar. Gece baskınları oluyordu. Toplu biçimde mahalleler ve sokaklar basılıyor; yollar kesiliyor ve Yunanlı fanatik gruplar, ellerine geçtikleri şeylerle Müslüman evlerine saldırıyorlardı.

Kış ayları gittikçe etkisini göstermeye başlamıştı. Soğukların kentlerin, kasabaların, köylerin üzerine kara bir bulut gibi çöreklenmesiyle dertler, sıkıntılar daha da arttı. Yunan Hükümeti Kızılhaç'ın da yardımıyla bu perişan

görüntülü insanlara yardımcı olmaya çalışsa da, göçmen ve mülteci durumuna düşmüş insanların çokluğu buna olanak vermiyordu. Salonlar, okullar, kiliseler, metruk üzeri kapalı ne gibi bir hane varsa, neredeyse tümü mülteci doluydu. Rüzgar, yağmur, derken kar; türlü tehlikeleri, hastalıkları, açlığı insanların üzerine acımasızca serpiştiriyordu. Sıkıntılar arttıkça, bu kez Müslüman ailelere yönelik saldırılar daha da artıyordu. Yunan polisi ise bu tür saldırıları haber aldığı anda, önlenmesi için pek istekli davranmıyordu. Evlerini barklarını Türkiye'de bıraktıktan sonra, kış aylarının en soğuk döneminde, evsiz barksız biçimde Yunanistan'ın soğuğuyla boğuşuyorlardı. Açıkta kalan ve naylon örtüler altında, çamur yığınları içinde debelenen insan manzaraları bolca Yunan gazetelerine ve resmi raporlarına yansıyor... Ancak hâlâ Türkiye'de 350 bin Ortodoks'un kaldığı biliniyordu. Öte yandan, Yunanistan'lı Türkler'in de önemli bir kısmı evlerini aşırı baskılar nedeniyle boşaltmış ve liman kentlerine yığılmışlardı. Onların da durumu Rum sığınmacılardan pek farklı değildi... Onlar da Yunanistan'daki kıyı kentlerde hizbe ordugâhlar kurmuş; sağlık olanaklarından yoksun, aç ve susuz, güvenlikten yoksun biçimde bekliyorlardı.

İnsanlık dramı

Bu tam bir insani dramdı... Ölenler oluyor; özellikle küçük çocuklar kış aylarının soğuğuna dayanamıyorlardı... Bir ara Türkiye Yunanistan'daki sığınmacı Türkler için "İmdad-ı Sıhhi" kurulları göndermiş; hiç olmazsa sağlık sorunlarına bir parça müdahil olmak istemişti. Ancak artan fanatizm; bir süre sonra bu kurul üyelerini de hedef haline getirmiş; örneğin Selanik'te saldırıya uğrayan Türk Hilal-i Ahmeri (Kızılay) kurullarından birinde ölenler olmuştu... Şiddet değişik mekânlarda, değişik ritimlerle biçiminde artıyor; bu durum, savaştan yeni çıkmış iki devleti, yani Türkiye ve Yunanistan'ı adım adım yeni bir çatışma ortamına doğru sürüklüyordu. Kamuoylarında kopan fırtınalar; hükümetler üzerinde daha kararlı adımlar atılması yönünde baskılar oluşturuyordu.

Böyle bir ortamda, Kasım 1922 tarihinde toplanmış olan Lozan Barış Konferansı'nda "ivedi" bir karar alınmıştı. Norveçli bir Milletler Cemiyeti uzmanı olan Fridjif Nansen, İngiltere'nin yönlendirmesiyle hazırladığı bir raporunda, nüfusun zaten büyük ölçüde değişiminin gerçekleştiğini ileri sürerek, Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan bu yoğun

sığınmacı sorunlarının, bir mübadele ile aşılabileceğini söylüyordu. Ona göre zaten Türkiyeli Ortodokslar büyük ölçüde Yunanistan'a yığılmışlardı. Türkler de Türkiye'ye gidebilmek için evlerini ve arazilerini terk ederek, göç yollarına düşmüşlerdi. Henüz onların önemli bir kısmı hâlâ kıyı kentlerinde, liman çevrelerinde toplanmış bulunuyor; sınırların kapalı olması nedeniyle Türkiye'ye ulaşabilenlerin sayısı düşüktü... Ancak toplumsal barış büyük ölçüde bozulmuştu. Göç eden kitleleri yeniden eski yerleşim yerlerine döndürme çabaları, toplumlarda barışın daha keskin biçimde darbeler almasıyla sonuçlanabilirdi. Oysa örneğin Türkiye'ye gitmek için Yunanistan sınırları içinde hareketlenip yollara düşmüş olan Türkiyeli sığınmacıları Türkiye'de ekilmeye sürülmeye hazır evler bekliyordu. Onların gitmesiyle Yunanistan'a sığınmış olan Türkiyeli Ortodokslar için de önemli ölçüde bir yer aralanmış olacaktı. Bu koşullarda, nüfusun zorunlu, kalıcı ve bütünüyle mal ve mülklerini arıtmaya dönük bir uygulama, yeni acıların yaşanmasını önleyebilirdi...

Bu ve buna benzer düşünceler doğrultusunda; Yunan, Türk ve öteki devletlerin kurulları değişik görüşler ve savlar ileri sürerek, süreçten

kârlı çıkma çabasına girdiler. Ancak uzun tartışmaların sonunda ortak noktalarda buluşuldu. Böylece 30 Ocak 1923 günü, Türkiye ve Yunanistan arasında, öteki devletlerin gözetiminde "Türk-Rum Nüfus Mübadelesine Ait Sözleşme" adıyla bir protokol imzalandı. Bu protokole göre göç her şeyden önce zorunluydu... Anlaşmanın içeriğinde "Türkiyeli Ortodoks" ve "Yunanistanlı Müslüman" vurgusu yapılıyor ve etnik kimliğine bakılmaksızın, din bağı üzerinden nüfusun arıtımı esas alınıyordu. Batı Trakya dışındaki Yunanistanlı Müslümanlar ile İstanbul dışındaki bütün Türkiyeli Ortodoksların zorunlu göçü öngörülmekteydi. Göç edenler, yanlarında her türlü taşınır mallarını götürebileceklerdi. Geride kalan taşınmaz malların sayımını adına "Muhtelit Mübadele Komisyonu" denilen kurullar yapacaklardı. Bırakılan malların ederi adına "Tasfiye Beyannameleri" denilen belgelere kaydedilecek; bu beyannamelerin bir nüshasını elinde tutan göçmen, gittiği ülkeden malına karşılık mal alabilecekti...

Şimdi bu aşamada yeni bir umut doğmuştu. ■

(*) Prof. Dr. (Dokuz Eylül Üniversitesi)

» İzmir'de şehri terk etmek için bekleyen gruplar. Arkada yuvarlak çatısı olan bina "Banque Anatolie" adlı Yunan Bankası, Fransız koruması altına girdikleri için Fransız bayrağı dalgalanıyor.

« İzmir'in işgalinin de kurtuluşunun da tanığı, mübadelenin merkezindeki İzmir Limanı Pier.

'Mübadele'nin 100. yılında Türkçe / Yunanca bir koleksiyon kitap BİR TUTAM MÜBÂDELE

Kendisi de “birinci kuşaktan mübadil çocuğu” olan Bülent Özukan'ın editörlüğünde hazırlanan “*Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Değişimi - Bir Tutam Mübâdele*” çok değerli bir koleksiyon kitap olarak okurla buluştu. Boyut Yayıncılık tarafından Türkçe ve Yunanca olarak yayımlanan kitap, mübadelenin 100. yılında tarihin bu trajik sayfalarını yeniden gözler önüne seriyor...

Göç, mübadele süreci Osmanlı devletinin Balkanlar'da hakimiyetini kaybettiği 1912 yılında başladı. 1919'da İngiliz vekâletiyle İzmir ve çevresini işgale başlayan Yunan askerleri, Eylül 1922'de Türk ordularının zaferiyle Anadolu'yu terk etti. 6 Şubat 1923'te Lozan Antlaşması'nın eki olarak Türk-Yunan Zorunlu Nüfus Değişimi Antlaşması imzalandı. Mübadil kimlikleriyle nüfus değişimi 1924 yılında gerçekleşti. 2 milyona yakın insan doğdukları topraklardan kopararak acılı, ıstıraplı bir yolculuğa çıkmaya zorlandı. Yunanistan'a ulaşanlar "Yunanca", Türkiye'ye gönderilenler "Türkçe" bile bilmiyordu. Dinleri farklı olduğu için yaşadıkları ülkede yine "yabancı,

öteki" ilan edildiler. Hem yollarda hem de gittikleri yerlerde ne çok trajedi yaşandı...

Kitabın editörü Bülent Özukan, "Farklı dilleri konuşup aynı Tanrı'ya yakarışlarını farklı mimarideki yapılarda gerçekleştiren insanlar, farklı coğrafyalara takas edildiler" derken; Türkçe konuşan Karamanlı Ortodoksların Yunanistan'a, Yunanca konuşan Girit ve Makedon Müslümanlarının ise Türkiye'ye gönderildiğinin altını çiziyor. Ve soruyor: "Gidenler Türk, gelenler Yunansa bu mübadelenin ulus devletlerin inşası için yapıldığını iddia etmek mümkün mü?" Özukan, yaşanan travmaları da şu sözlerle özetliyor:

"Yunanistan'da 'Türk tohumu', Türkiye'de 'gavur' diye karşılandılar. Mübadeleyi yaşayanlar yani mübadiller suskunluğu tercih ettiler. Yüzyıllık bir suskunluğu ve travmayı yaşadılar. Vardıkları yeni vatanlarında iki kere yabancıydılar. Kendilerinden olanlarla yani aynı akıbeti paylaşanlarla suskun bir dayanışma içinde yaşadılar. Çocukları ve torunları bile sessizliklerini bozamadı."

Kitabın Yunanca editörü Anthı Karra, "İzmir bölgesinden küçük Asyalı bir ailenin çocuğu" olarak Girit'in Kandiye kentinde doğmuş. Kökenlerine tutkusu nedeniyle Türkçe öğrenmiş ve çağdaş Türk edebiyatından birçok eseri

Yunancaya çevirmiş. Redaksiyon sürecini anlatırken "Mültecilerin ve mübadillerin çocukları, torunları ve torunlarının torunları olan bizler ve diğer Yunanlı ve Türk yurttaşlarımız, ailelerimizin yaşamlarını tanımlayan ve bizim yaşamlarımıza da gıyabımızda damgasını vuran bu mübadeleden 100 yıl sonra bugün nasıl bahsediyoruz? Gerçek yaşanmıştır ama anlatılabilir mi?" diye soruyor. Sözcüklerin "tarihsel yük"ünün altını çizirken, yazısını şöyle noktalyor:

"Kararı Lozan'da alınan nüfus mübadelesinin coğrafyamızdaki son zorunlu nüfus hareketi olduğunu umut etmek istiyorum çünkü unutmayalım ki Bizans döneminden 1923'e kadar zorunlu kitle hareketleri, zorunlu sürgünler ve tehcirler; merkezi iktidarın ayrıcalığı ve yaygın bir uygulamasıydı. Bunu umut etmek istiyorum..."

Son söz olarak; tarihin bu acı sayfalarına hikâyeleri yazılmış "mübadil"lerin 100 yıl önceden gelen sesine kulak verelim. Önce, Muhittin Ünever'i dinleyelim:

"Üç gün içinde evimizden, köyümüzden ve hepsinden önemlisi yaşadığımız yerimizden ayrılmamız gerekmekte idi. Altı ay babam direndi ise de sonunda elimizde tapumuz ve evimizin demir anahtarı senelerimizi verdiğimiz Selanik'in Serez'inden kalkarak güc bela eriştiğimiz Selanik Limanı'na vardığımızda bizi bekleyen Sakarya vapuruna apar topar bindik. Midilli'ye de uğrayıp, duraklayıp oradan da din kardeşlerimizi alıp dört gün yol aldıktan sonra vapur bizi adını yolda duyduğumuz Urla Lazerottosu denen bir yere getirdi. (...) Anlamıştım ki, bize verilen sabunla bu küçük odaya girip yıkanacaktık. Buradan sonra bizi kontrolden geçiren bir kişinin önüne çıktık. Saçlarım kesilmeden bu kontrolden geçtik. Demek bitlenmemiştim. Bu demek olmakta idi ki artık Anadolu toprakları bizi kabul edecekti. Ancak, tenimiz üç beş parça urbamız temizlenmiş olsa da gönlümüzde geride bıraktığımız toprağın özlemi olduğu gibi durmakta idi."

Poliksei Katrancı ise Gelveri'den (Güzelyurt) yola çıkar. Trajedi günlerini bir de ondan dinleyelim:

"Selanik Karaburun'a varınca bizi karantinaya aldılar. Yaklaşık iki hafta tel örgüler arkasında kaldık, orada çadırlar kurduk. Günün birinde kamyonlar geldi ve bizi Selanik kıyılarına götürdüler. Üç gün boyunca Pire'de bizim yerlerden muhacir vapuru ile seyahat etmiş olanların gelmelerini bekledik. Hepsi kötü durumdaydı, bitlenmişlerdi, zayıf düşmüşlerdi, kadın erkek hepsinin saçları tıraş edilmişti. Üç gün sonra otomobiller geldi ve bizi Kavala dışında Çınardere denilen bir yere götürdüler. (...) Geceleri çakallar çadırlarımıza kadar inerdi. Mezarları kazar ölüleri yerlerdi. Mayıs ayında denize yakın bir yere indik, günümüzde yeni Karvalı'nın bulunduğu yere. Orada iki yıl boyunca çadırlarda kaldık; 'Yerleştirme' evler inşa edilene kadar. Her gün sıtmadan beş altı kişi ölüyordu. Ölenler özellikle gençler ve hamile kadınlardı. Ah çok çektik. Mübadele Allah'ın belası bir şeydi. Türklerden kurtulduğumuza sevinirken daha kötü günler yaşadık." ■

Yazarlar ve makaleleri

Kitapta makaleleri yer alan yazarlar ve konu başlıkları şöyle:

- Bülent Özukan:** "100 Yıllık Kopuş, 'Öteki'lerin Takası"
- Kemal Arı:** "Mübâdele'de Dün Bugün ve Yarın"
- Herkül Millas:** "Mübâdeleden İki Yüzyıl Sonra"
- Çınar Atay:** "İzmir'de Neler Yaşandı?"
- Esra Özşuer:** "Atina Küçük Asya Araştırmaları Merkezi"
- Bilge Umar:** "Mübâdele Öncesi İzmir'de İyonya Devleti Girişimi"
- Kemal Karpat:** "Rum Nüfusu ve İzmir İşgalinin Kökenleri"
- Evangelia Balta:** "Türkofon Mübâdillerin Şiire Dönüşen Acısı"
- İlber Ortaylı:** "Mübâdele"
- A. M. Celal Şengör:** "Osmanlı Devletinin Bir Ulus Yaratmaktaki Başarısızlığının Sonuçlarından Biri: Mübâdele."
- Çınar Atay:** "Gelen Müslümanlar Türkçe bilmiyordu / Balkan ve Girit Mübâdilleri"

- Stavros Anestidis:** "Gönderilen Ortodokslar Yunanca Bilmiyordu / Sınasos ve Anadolu Rumlarının Göçü Üzerine Gözlemler"
- Rukiye Saygılı-Hülya Ekşi Oğuz:** "Hemşerim nereye?", "Anadolu'nun Yitik İnsanları Karamanlılar"
- Hasan Taner Kerimoğlu:** "Osmanlı Devleti ile Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı Öncesi Mübâdele Girişimi"
- Mustafa Kırışman:** "Dr. Fridtjov Nansen ve Mübâdele Düşüncesi"
- Ayşe Hür:** "Türk Yunan Zorunlu Nüfus Değişimi"
- Kemal Arı:** "Türk Roman ve Öyküsünde 'Mübâdele'"
- Oğuz Makal:** "Bir Tutam Mübâdele Sineması"
- Anthi Karra:** "Şairlerin Dayanışması"
- Doğan Kuban:** "Rumların Taş Evleri ve Mimari İzleri"
- Neval Konuk Halaçoğlu:** "Mübâdele'de Bıraktığımız Mimari Miras"
- Nesibe Özgül Turgay:** "Türkiye'deki Mübâdil Kültüründe Müzik"

Marianna Yerasimos:

- "Konstandinopoliteslerin Yemekleri ve Anıları"
- Nejat Yentürk:** "Mübâdil İzmir Mutfağı"
- Cengizhan Halaçlı:** "Tütüncü Mübâdillerin Türk Ekonomisine Katkısı"
- Nikolaos Uzunoğlu:** "Anadolu Rumlarının Yunan Ekonomisine Katkısı"
- Çağla D. Tağmat:** "Türkiye ve Yunanistan'da Mübâdelenin İlk On Yılı"
- Ercan Yalçın:** "Mübâdiller Türkiye'de Nasıl Yerleştirildiler?"
- Tülay Alim Baran:** "Sorunlar ve Çözümler Çerçevesinde Bir Mübâdil Yerleşim Alanı Olarak İzmir"
- Andreas Baltas:** "Yunanistan'da Mülteci Spor Kulüplerinin Kuruluşu ve 'Mülteci' Kimliğinin Oluşumundaki Rolü"

Küllerinden yeniden doğan Anka Kuşu

NOTRE DAME

YAZI
ARZU ÇAKIR MORİN

Orta Çağ'ın bu gotik şaheseri hem dini ve kültürel bir sembol hem de Quasimodo'nun kulaklarını sağır eden çanı çaldığı 1400'lü yılların bugüne kalan bir tanığı... Notre Dame Katedrali görkemli bir törenle yeniden açıldı. Konukların bazıları Orta Çağ'da bir ibadet mekânına yolculuğa çıktı bazıları da Victor Hugo'nun dev eserinde, engizisyonun dehlizleri arasında gezindi. Herkesin Notre Dame'ı farklıydı ama Notre Dame herkesi aynı duyguyla kucakladı.

Öbahar akşamını sanırım hiç unutmuyacağım.... 15 Nisan 2019, haber kanalları 18.30 gibi Notre Dame Katedrali'nde yangın çıktığı haberini vermeye başladı... Önce inanmadım. Bu kadar güçlü bir şekilde korunan, itfaiye biriminin günde 3 kez kontrol ettiği, üstelik onca filme, kitaba konu olan, yüzlerce yıldır Paris'in göbeğinde, tam ortasında, tarihe bizzat tanıklık eden Notre Dame yanıyor... Kulaklarıma inanmadım. Soluğu hemen orada aldım.

Katedral'e çıkan Pont de l'Archevêché'yi geçmek yasaktı, Les Halles tarafından kalabalıkları yarararak bahçesine ulaştım. Gazetecilerin olayı izlediği alana geçtim ve canlı yayına başladım. "La Flèche" adı verilen yüksek ahşap kule alevler içinde yanıyor,

çan kulelerinin hemen arkasındaki ahşap tonozlarla kaplı kuleye alevlerini sıçratıyordu. Dev alevler ve duman bulutları içinde, insanlar çaresizce yangını izliyordu. Etrafımızı ağlayan, çaresizlik içinde haykıran yüzlerce kişi almıştı. Herkes, çaresizce katedralin çatısını saran alevlere bakıyor ve bekliyordu. Hızla yetişen itfaiye ekipleri, gözlerinde dev bir çaresizlikle, neredeyse parmaklarının ucuna basarak alevleri söndürmeye başladı. Ancak, bir çıra gibi yanan tarihi ahşap kuleden diğer ahşap tonozlara sıçrayan yangın büyüyordu.

Aslında, katedral üzerine ilk kule 1250 yılında, çapraz geçişler üzerine inşa ediliyor. Üzerinde beş büyük çan bulunuyor. Ancak Fransız Devrimi'nde kule yıkılarak, içindeki

çanlar eritilip kurşun yapımında kullanılıyor. On dokuzuncu yüzyılda restorasyonun mimarı Eugène Viollet-le-Duc'un eseri olarak yapıya eklenen Notre-Dame'in kulesi "La flèche", dönemin mimari harikası olarak tanımlanıyor.

"Notre-Dame de Paris'in" ilk taşı 1163 yılında Piskopos Maurice de Sully'nin teşvikiyle Île de la Cité'ye atıldı. Katedral daha sonra neredeyse iki yüzyıla yayılan bir inşaat aşamasından geçti. Orta Çağ'da, devasa meydanı olmayan, evler ve dükkanlar arasında yer alan gerçek bir yaşam alanıydı. Fransız devriminde epey hırpalandı, çanları eritilip kurşun yapıldı. Ancak yine ayakta kalmayı başardı. Katedralin içi de tarih boyunca değişikliklere uğradı. Rönesans döneminde fazla karanlık kabul edilen bina, Louis

Yangın sırasında görev alan itfaiyeciler ve kurtarma ekipleri açılış töreninde.

Notre Dame Katedrali yangını, 2019

“

Fransızlar için yüksek sembolik değeri olan Notre Dame Katedrali, bir kez daha tüm dünyanın dikkatini üzerine çekti.

”

Katedralin restorasyon çalışmalarında 2 binden fazla işçi ve zanaatkâr görev almıştır.

XIV tarafından tamamen yeniden tasarlandı.

19. yüzyıl başlarında Paris şehir planlamacıları, bakımsızlığından ötürü katedrali yıktırmak istemiş. Ünlü Fransız yazar Victor Hugo, halkın ilgisini çekmek için "Notre Dame'in Kamburu" adlı romanını yazmış. 1482 yılındaki Paris'i anlattığı romanıyla, katedralin kurtarılması için kampanya başlatılmasını sağlamış ve yenilenmesinde büyük rol oynamıştı.

Katedralin restorasyon çalışmaları sırasında Viollet-le-Duc, 1860 yılında, işlevi olmayan, tamamen dekorasyon amaçlı ikinci bir kule inşa ediyor. Mimar, bu iş için marangoz Bellu'yu görevlendiriyor. Yeni Kule, öncekinden çok farklı bir şekilde, 500 ton ahşap, 250 ton kurşundan oluşuyor ve yerden 96 m yüksekliğe boynunu uzatıyor.

İşte bu "artık çanı olmayan" çan kulesi, büyük çatırtılar, küller ve dumanlar eşliğinde, kıpkırmızı bir alev yığını gibi gözlerimizin önünde yıkıldı. Bazı dini kıyafetli kişilerin de aralarında olduğu, kadınlar, gençler, çocuklar, turistler, herkes, büyük bir sessizlikle 'Kule'nin alevler içinde yıkılışını izledi.

Orta Çağ'ın bu gotik şaheseri hem dini ve kültürel bir sembol hem de Quasimodo'nun kulaklarını sağır eden çanı çaldığı 1400'lü yılların bugüne kalan bir tanığı... Katedralin kırmızı alevlerine bakarken, Orta Çağ'ın o siyah beyaz filmi de gözlerimin önünde canlanıyor. Çünkü benim için Notre Dame, Victor Hugo'nun anlattığı hikâyeden ibaret...

Kulenin devrilmesiyle yanlardaki ahşap tonozlar da yanınca katedralin tepesinde dev bir delik açıldı. Kule düştüğünde kalabalıktan birçok insan ağlamaya, "bir şey yapın" diyerek haykırmaya başladı. Bazıları da bu kadar abartılmasına öfkeliydi.

Duvarları ve iç çatısı taştan yapılan katedralin, dış çatısı ahşap tonozlarla kaplıydı. Duvarları su geçirmemesi için kurşunla kaplı olunca, yangın nedeniyle etrafa zehirli bir duman ve küller de yayılmaya başladı.

Tüm dünyada canlı verilen yangın, sadece olaya yakın olanların değil, dünyanın da hafızasına kazınıyordu. Saatler sabah 02.00'ye yaklaştığında, her saat başı, yorgun ve umutsuz bir yüz ifadesiyle medyaya bilgi veren itfaiye erlerinin sefi, "yangının söndürüldüğünü,

Notre Dame'in yıkılmaktan kurtarıldığını" duyurdu.

"Asrın şantiyesi"

Gece geç saatlerde gelen Cumhurbaşkanı Macron, "5 yıl içinde Notre Dame'ı yeniden, tüm detaylarıyla aslına sadık kalarak inşa etme ve Olimpiyat oyunlarına yetiştirme" sözü verdi. Hemen ertesi gün bağış kampanyası açıldı. Kısa sürede, 48 saat tamamlanmadan, 1 milyar Euro'ya yakın bağış toplandı. Ve Bakanlar Kurulu kararıyla, "asrın şantiyesi" adı verilen hummalı çalışma başladı.

Macron, "5 yıl içinde yeniden açacağız" açıklamasını yaptığında, Notre Dame'in bahçesinde bekleyen tüm gazeteciler bunun "duygusal" bir hedef olduğunu düşünmüştü. Ahşap ustası, demir ustası, oyma ustası, taş ustası, mimarlar, mühendisler, sanat ve din tarihçileri, dekorasyoncular, inşaat ustaları... Fransa'nın ve dünyanın en iyi zanaatkarları davet edildi, ihaleler açıldı, 2 bin kişi, restorasyonu beş yıl içinde bitirmek için gece gündüz çalıştı.

Tıkanma yaşandığında Élysée Sarayı, bizzat tıkanıklığı aşmak için devreye girdi. Geçen 5 yıl içinde

Macron, 7 kez şantiyeyi ziyaret etti, bilgi aldı. Bunların ikisine ve en son açılıştan bir hafta önce yaptığı ziyarete ben de katılma fırsatı buldum. Her defasında, yaptıklarını tutkuyla uzun uzun anlatan ustaların el emeği, göz nuru, bilgisi, birikimi, özeni karşısında hayranlık duymadan edemedim. İlmik ilmik dokudular yeniden, milimetrelerle ilerlediler, üstelik aslına tam bir sadakatle...

Önce içi tümüyle boşaltıldı, sonra her milimetresi yeniden inşa edildi, ardından eserler tek tek yeniden yerleştirildi. Büyük zarar gören ünlü org da tamir edildi. Ve beklenen gün geldi çattı. Katedral 7 Aralık'ta büyük bir törenle açılacaktı.

Fransızlar için yüksek sembolik değeri olan bu Gotik mimari başyapıtı, yeniden dirildiği anda, tıpkı yangın gününde olduğu gibi, tüm dünyanın dikkatini üzerine çekti. Ne zaman büyük bir organizasyon yapılsa, olimpiyat açılışı gibi, bu ülkede hep yağmur yağıyor! Parisliler, yoğun yağmur ve fırtınaya rağmen, Notre-Dame Katedrali'nin yeniden açılması sevincini paylaştı.

Macron, her dokusunu ince ince yeniden ören 2 bin çalışanı ve yangın gecesi ayak parmaklarının ucuna basarak, suları yerden kaydırarak 9 saate yakın çalışarak Notre Dame'ın ana gövdesinin yıkılmasını engelleyen itfaiye

erlerini ve biz gazetecileri, açılıştan bir hafta önce restorasyonu tamamlanan binada ağırladı. Her biriyle ayrı ayrı fotoğraflar çekti. Sonra, katedralin ana salonunda toplu hatıra fotoğrafı çekildi. "Asrın şantiyesi"ne katılmaktan gururlu ve aynı zamanda gözleri mutluluktan ışıltılı yanan işçilere, "Sizler her biriniz büyücüsünüz, küllerden bir sanat şaheseri yaratan büyücüler" dediğinden her birinin "büyücü olduklarına inandıklarını" görebiliyordum.

Ve yeniden açılış

Tıpkı yüzlerce yıldır bağrında sakladığı tarihi olaylarda ve yangın gününde olduğu gibi, 7 Aralık 2024 Cumartesi sabahı, 5 yıl 8 ay sonra, yine dünyanın gözü üzerindeydi. Üstelik dünyanın dört bir yanından gelen ünlü konuklarıyla... Liderler, hatta ABD'nin yeni seçilen Başkanı Donald Trump bile... Sonra, yöneticiler, bağışçılar, sanatçılar bu mucize anını paylaşmak üzere geldi.

Ve 5 yıl sonra, akşam saat 19.00'da Notre-Dame'ın güney kulesinden, Quasimodo'nun kulaklarını sağır eden, artık yalnızca özel günlerde çalan en ağır ve eski çan "Emmanuel", Paris'te yankılanan sesiyle açılış törenini başlatıyor. Konuklar yağmur nedeniyle içeri alınıyor.

Beş dakika sonra, Jean-Claude de Castelbajac tarafından tasarlanan parlak renkli bir kıyafet giyen Paris Başpiskoposu Laurent Ulrich, binanın bir girişinden oyulmuş yeni asası ile, sembolik olarak ana giriş kapısını üç kez çalıyor. "İnancımızın sembolü Meryem Anamız, Tanrı'nın dağılmış çocuklarını sevinçle bir araya toplamak için kapılarınızı açın" diyor. Meryem Ana, maviler giyinmiş katedralin ustasının şarkılarıyla ona yanıt veriyor. Macron, eşi ve Paris Belediye Başkanı Hidalgo, dışarıda kapıların açılmasını bekliyor. Üçüncü vuruşta ağır kapılar açılıyor. Dışarıda yağmur artıyor. Anıtı harap eden yangından beş yıl sekiz ay sonra Notre-Dame kapılarını yeniden açıyor. Katedralin ön cephesine dev harflerle "Merci!" yazıldığı anda itfaiye erleri kırmızı kıyafetleriyle, dünyanın dört bir yanından gelen davetlilerin arasından geçerek alkışlar içinde salona giriyor. Ve tören başlıyor...

Katedral, her zaman olduğu gibi tarih yazmaya başlıyor. Ciddi ama bana göre 'abartılı' bir atmosferde, Donald Trump, Elon Musk, Prens William ve Ukrayna başkanı Volodimir Zelenski gibi isimler bu sembolik ana eşlik ediyor. Donald Trump'ın seçildikten sonra ziyaret ettiği yurt dışındaki ilk mekân oluyor Notre Dame. Rusya ile savaşan Volodimir Zelenski'ye Trump ile görüşme fırsatını sunuyor, salondakiler tarafından ayakta

Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Notre-Dame de Paris Katedrali'nin yeniden açılış törenleri kapsamında Donald Trump ve Volodimir Zelenski ile birlikte.

alkışlanıyor. Yalnızca 48 saat içinde 1 milyar Euro gönderen bağışçılar da onurlandırılıyor. Aralarında, 1997 yılında, *Notre Dame'ın Kamburu* filminde "Esmeralda" rolünü oynayan Salma Hayek de var... Notre Dame müzikalinde, ünlü "*Belle*" ve "*Le temps des Cathédrales*" şarkılarını söyleyen Garou, katedralin ana girişinde Gospel korosuyla "*Because I am Happy*" şarkısını seslendiren Pharell Williams, Vianey, Clara Luciani,... Hüzün yerini kutlamaya bırakıyor...

yarattığı ışık oyununa kadar, inanılması güç bir değişim herkesi kendisine hayran bıraktı.

Ve hayat Paris'te yeniden normale döndü. Beş yılda Notre Dame yenilendi ama soruşturma devam ediyor. Yangının neden kaynaklandığı sorusuna hâlâ yanıt bulunamadı. Kaza ihtimali en güçlü olanı... Ya bir elektrik kontağı, ya da bir işçinin "iyi sönmeyen sigarasını ahşap çatıya fırlatması" gibi ihtimaller konuşuluyor.

izliyor... Girişin ücretli yapılması tartışmalarına karşı Papa Francis, açılışa gönderdiği mesajında, tüm ziyaretçiler için "cömert ve ücretsiz erişimin önemini" vurguluyor.

Özetle, 900 yıldır, Napolyon'un taç giyme töreninden, Paris'in 1945'teki kurtuluş kutlamalarına, düşünlere, cenazelere, vaftiz törenleriyle doğumlara tanıklık eden katedral, aynı anda bir ibadet yeri, bir kültürel miras sembolü ve bir etki alanı olarak; siyasi çıkarların, ekonomik sorunların ve manevi özelemlerin çatıştığı bir alan olmaya kaldığı yerden devam ediyor.

Fransa'da her cumhurbaşkanının arkasında bir kültürel eser bırakması yazılı olmayan bir gelenek. Macron da, şüphesiz, Notre Dame'ı ayağa kaldıran Cumhurbaşkanı olarak bugün hafızalara kazandı. Kim bilir, belki tarihe de geçer...

Şimdi katedral, daha genç, daha güçlü ve daha anaç bir şefkatle, sayıları yılda 15 milyonu bulan ziyaretçilerine kollarını açtı. Tıpkı Victor Hugo'nun nesilleri aşan dev romanı ve o romandan doğan aynı adlı müzikalin, en güzel şarkısında söylendiği gibi:

"*Belle, C'est un mot qu'on dirait inventé pour elle / Güzel, sanki onun için icat edilmiş bir kelime...*" ■

✓ Açılış töreninde düzenlenen ışık gösterisi sırasında, katedralin cephesine birçok farklı dilde "Teşekkür ederim" sözcüğü yansıtıldı.

AKASYA KOKULU ŞEHİR LİZBON

YAZI
SONAT ŞEN

Gülbenkian, petrolden kazandığı servetini sanat eserlerine yatırmış, İstanbul doğumlu bir Ermeni. İngiltere'ye yerleşmiş sonraları ama 2. Dünya Savaşı sırasında bir söylentiye göre İngiltere Türk asıllı bu petrol tüccarını istemeyince, Gülbenkian dillere destan sanat eserleri ile birlikte kendini savaşa tarafsız kalan Portekiz'de bulmuş.

"Bilinmeyen bir dilde bana gülümseyen / Açık bir kitap dünya" der Pessoa. Bu yüzdendir belki de gezginlerin okuma sevdası. Kitapların büyüü dünyasında kaybolurken, kaçınılmaz olarak merak eder insan bazı şehirleri. Olayların geçtiği yerleri, kahramanların yaşadığı evleri, dolaştığı sokakları, yemek yedikleri, oturdukları mekânları görmek ister. O an çağırır o şehir seni, sürekli kulağına fısıldar "gel" diye.

Lizbon'a Gece Treni'ni okuduğum dönemde, bir sabah yüzümden tuhaf bir tebessümle uyandığımda, gece

boyunca düşümden gezdiğim o rengarenk evlerle bezeli sokakların daha önce hiç görmediğim Lizbon'a ait olduğunu anlamam hiç de zor olmamıştı. Tutkuyla okuduğum bir diğer yazar Saramago'nun kurgu dünyasını besleyen topraklar beni çağırıyordu. Bulduğum ilk fırsatta Lizbon'a gitmek kaçınılmaz oldu.

Bu yolculuk, bir rüyanın gerçeğe dönüşmesi dışında, harika bir havada, mor salkımların ve yasemin kokularının eşliğinde, müzik ve mutlu insan sesinin birbirine karıştığı sokaklarda avarelik ederek, bir şehri

kendimce tanıma fırsatı verdi bana. İşte benim Lizbon'um...

Portela Havaalanı'ndan, şehre gelmeden önce ayarladığım servis aracı şoförü Mario karşılıyor. Mario, havaalanından eve gidene kadar Portekiz insanı ve Lizbon hakkında dili döndüğünce ön bilgi vermeye çabılıyor. Tanıştığı ilk Türk ben değilim. Son yıllarda kalıcı olarak Lizbon'a yerleşen birçok Türk arkadaşı olmuş Mario'nun. Onlardan ötürü mü bilmem pek sıcakkanlı yaklaşımı. Şehre "merhaba"nın bu şekilde samimi olması mutlu ediyor beni de.

↗ Gulbenkian Müzesi, Lizbon

Havaalanı ve kalacağım ev arasında geçtiğimiz bölge, aslında modern Lizbon olarak tanımlanabilecek yerler. Buradaki evlerin mimarisi, insana dünyanın herhangi bir şehrinde olabileceği duygusunu verecek şekilde aynı. Sanki dünya her geçen gün biraz daha tek tipeşiyor, hayatlarımız aynılaşıyor. Lizbon'da da olabiliyim, Santiago'da da Ankara'da da... Oysa ben karakteri olan mimariyi seviyorum. Baktığımda beni başka zamana götüren, zaman değiştirtmese de farklı bir coğrafyada olduğumu anlayabildiğim mimariyi... Geniş caddeler, sakinlik, düzen dikkat çekici olsa da Mario bakışlarına yerleşen hayal kırıklığını seziyor ve Lizbon'un asıl güzelliğinin, kalacağım evin de bulunduğu old town kısmında olduğunu söylüyor. Bana bu bölge hakkında genel bir fikir vermek için yolu uzatıp, semtler - geçişler ve yönümüz hakkında açıklamalar yapıyor.

Bairro Alto'da daracık yokuşlu bir sokakta, bitişik nizam renkli apartmanlardan birinde kiraladığım ev. Mutfağı ve banyosu, Portekiz'in simgesi mavi-beyaz ve renkli azulejolarla kaplı. Odanın minik balkonundan görülen şehir pırlı pırlı. Eşyaları eve bıraktıktan sonra karnımı doyurmak ve biraz da civarı tanımak için dışarı çıkıyorum.

Botanik bahçesine oldukça yakınız. Pedro Caddesi boyunca yürüyerek

Tejo Nehri'ne doğru gidiyorum. Amacım sahilde bir şeyler yemek. Caddeler oldukça dik. Kaldırımlar, bazen tek sıra yürümek zorunda kalınacak kadar dar. Ama o daracık sokaklara, caddelere irili ufaklı sıkıştırılmış yeşil alanlar, parklar, meydancıklar, balkonlar var. İnsanların buluşup soluklandığı, sohbet edebildiği özgürlük mekânları... Benim ilk akşamki yürüyüş amacım etrafı tanımak daha çok. Sahilde restoranların çok olduğu Cais de Sodre bölgesine kadar gitmeyip, Alecrim Caddesi üzerinde görüp beğendiğim Peixola adlı bir restorana oturuyorum. Gençlerin işlettiği modern bir yer. Balık çorbası, tütsülenmiş somonlu ekmeğe ve taco üzeri deniz mahsulü alıyorum. Çorba oldukça yoğun ve tuzlu, ama deniz ürünleri lezzetli. İlk akşam için bu keyif ve lezzet iyi geliyor.

Ertesi sabah erkenden uyanıp, evin yakınındaki bir pastanede peynirli tost, portakal suyu ve Portekiz'in simgesi kremalı tart olarak anlatılabilecek "nata" eşliğinde kahvaltı yapıyorum. Pastane, hafta içi olması nedeniyle, işe giden semt sakinlerinin de tercih ettiği bir yer. O telaşlı iş insanlarını izlemek, benim de dünyanın bambaşka bir şehrinde benzer telaşları yaşayarak güne başladığım zamanları anımsatıyor bana.

Yaşasın emeklilik, diyorum içimden.

Gulbenkian Müzesi

Şehir gezintimin ilk adresi Gulbenkian Müzesi oluyor. Müzeye gitmek için metroya biniyorum. Burada aldığım günlük ulaşım bileti ile gün boyu limitsiz şekilde toplu taşıma araçlarının her birini kullanabilirim. Müze alanı içerisindeki bahçe, "Park de Palhava" gerçekten çok güzel. Bahçe içindeki göletlerde yüzen ördekler parkın her tarafına yayılmış. Cıvı cıvı öten kuşlar, göletlerle birleşen küçük kanallar ve su birikintileri var. Müze öncesi, yeşil rengin sunduğu bu görsel şölen mest ediyorum.

Her şehrin bir rengi, kokusu kalıyor aklımda ya, akşamdan sabaha edindiğim izlenimle Lizbon'un rengi erguvan, kokusu da akasya oluyor sanki. Kimi yerlerde mor salkımlar ve portakal ağaçları da çiçeğe dönmüş. Yeşil olan yerlerdeki kokular envai çeşit. Ama en çok erguvanlar ve akasyalar var. Lizbon'a mor renk çok yakışıyor. Belki bu yüzden, farklı mevsimlerde mor renkte çiçek açan ağaçlarla kaplı şehir. Mart ayında erguvanlar, mor salkımlar, Mayıs ve Eylül arasında ise jakarandalar şehrin her yerindedir. Belki bir dahaki gelişimi Mayıs ya da Eylül ayına denk getiririm diye bir hayal kuruyorum şimdiden.

Canım bu güzel parkı bırakıp, kapalı alana girmek istemese de içerideki koleksiyonu da merak ediyorum.

↗ Belém Kulesi, Lizbon

Gulbenkian, petrolden kazandığı servetini sanat eserlerine yatırmış, İstanbul doğumlu bir Ermeni. İngiltere'ye yerleşmiş sonraları ama 2. Dünya savaşı sırasında bir söylentiye göre İngiltere Türk asıllı bu petrol tüccarını istemeyince, Gulbenkian dillere destan sanat eserleri ile birlikte kendini savaşa tarafsız kalan Portekiz'de bulmuş. Tüm hayali, yıllar boyunca biriktirdiği sanat eserleri koleksiyonunu tek bir yerde sergileyebilmekmiş. İşte gezeceğim müze, bu koleksiyonun 1969 yılından beri sergilendiği yer.

Müze girişinde aldığım bilet, özel koleksiyon kısmını ve Modern Sanatlar Müzesi'ni de kapsıyor. Ama şehirde gezilecek o kadar çok yer varken, kapalı yerde zaman geçirirken yorulmak istemiyor ve sadece en çok merak ettiğim özel koleksiyon kısmını gezmeye karar veriyorum. Bu bölüm, doğu ve batının harmanlandığı eserlerin karmasından oluşuyor. En can alıcı eserler, Gulbenkian'ın Türkiye'den topladığı çiniler, halılar, dokumalar burada. Rubens'ten, Rembrandt'tan, Manet'den, Monet'den, Degas'dan sergilenen resimler de. Sadece bu bölümü gezmek bile yarım günümü alıyor. Yorgunluğumu müze kafesinde, bahçeye bakarak içtiğim kahveyle gideriyorum.

Günün geri kalanındaki rotamı "Belém" tarafı olarak belirliyorum. Belém'e gidebilmek için, Özgürlük

Meydanı'ndan (Plaza de Comércio) tramvaya binmem gerekiyor. Oraya kadar gitmişken, meydanı da geziyorum. Bir cephesi nehre açılan, diğer üç tarafındaki revaklı binalar geçmişte kraliyet sarayı olarak kullanılan meydanın ortasında, 1755 depremi sonrasında yerle bir olan şehrin yeniden inşa edilmesi sırasında hükümdar olan Don Jose'nin bronzdan yapılmış atlı bir heykeli var. Meydan öylesine geniş ki, geçmişte düzene direnen Lizbon halkını nasıl rahatlıkla ağırladıysa, bugün de dünyanın dört bir yanından gelen turist kalabalığını öyle sarıp sarmalıyor.

Comércio Meydanı'nın hemen arkasında şehrin dört bir yanına giden otobüs ve tramvayların durağı var. Ben de buradan 15 numaralı tramvay ile Belém'e geçiyorum. Belém şehir merkezinden biraz uzak. Tramvayla yolculuk, yaklaşık yarım saat sürüyor. Belém'de ilk gördüğüm yer ise Keşifler Anıtı (Padrão Dos Descobrimentos) oluyor. 1960 yılında yekpare betondan yapılmış anıt, bir gemi formunda. Bir nevi gezgin atası mabedi. Üzerinde Portekizli kahramanlar, kaşifler, denizciler var.

Belém Kulesi

Buradan sahil boyunca yürüyüp Lizbon'un simgesi olarak kullanılan Belém Kulesi'ne gidiyorum. Tejo Nehrinin ağzını korumak için 1500'lü

yılların başında inşa edilmiş kule, bugün kıyıya oldukça yakın olsa da 1755 depremi öncesinde nehrin yatağı değişmemişken, neredeyse nehrin ortasında duruyormuş. Kulenin ya da Keşifler anıtının tepesine çıkmak içimden gelmiyor. Sonuçta göreceğim Tejo Nehri. Öyle ufka bakıp Akdeniz'in sonundaki özgürlükleri hayal etmek için de benim gibi hayalperest birinin yukarılara çıkması gerekmiyor zaten. Hayaller 7/24 itina ile mekân farkı gözetmeksizin kuruluyor bünyemde.

Gün boyunca yaptığım kısa mesafeli yürüyüşlerin toplamı, oldukça yoruyor beni. Günün ikinci molasının adresi Belém Pastanesi (Antiga Confeitaria de Belém) oluyor. Bu pastanede yapılan nata tatlısı Portekiz'in en iyisi olarak biliniyor. Sabah evin yakınındaki pastanede yediğim nata ile buradakinin lezzeti arasında gerçekten fark var. Bir kere çok taze, yumuşacık bu nata. Ama asıl fark kremasının hafifliğinde. Pastanenin çinilerle bezeli tarihi ortamının da damakta kalan lezzete etkisi oluyor mudur bilmem.

Dinlenince, buralara kadar gelmişken LX Factory'yi de görmek istiyorum. San Francisco'daki Golden Gate köprüsünü anımsatan devasa 25 Nisan Köprüsü'nün ayaklarının neredeyse dibindeki eski bir fabrika binası LX Factory. Arazi içindeki eski depolar ve fabrika binası, bugün şık butiklerin, sevimli kafelerin, tasarım

atölyelerinin ve Ler Devagar (Read Slowly) isimli harika bir kitabevinin ev sahibi. Kitabevi, Portekiz'in en iyilerinden. Metal konstrüksiyonlar arasında tavandan sarkan, kinetik enerjiyle hareket ederek kitapların büyüklü dünyasında ayakları yerden kesilmiş insanlar gibi duran mekanik figürler, hangar duvarları boyunca uzanan kitap raflarının arasından çok hoş görünüyor. İnsan burada hayal dünyasında yolculuk yapmadan duramaz gerçekten.

Planım Mercado 31 de Janerio'da güzel bir balık yemek iken saatin oldukça ilerlemiş olduğunu fark ediyorum. Yerel market saat 19:00 itibarıyla kapanıyor. O yüzden şansımı evin yakınındaki "Pão à Mesa" adlı bir restoranda deniyorum. Lizbon'un bütün balıkları mı lezzetli yoksa bana mı öyle denk geldi bilmiyorum ama burada da yediğim deniz ürünlü pilav oldukça lezzetiydi. Gün 16 km. yol yürümüş olmanın yorgunluğu ama şahane yerler görmüş ve lezzetli bir şeyler yemiş olmanın mutluluğu ile sonlandırarak dönüyorum eve.

Ertesi sabah kahvaltıyı evde yapıyorum. Yanıma öğlen yemek üzere ekmek arası bir şeyler hazırlayıp, oyalanmadan erkenden çıkıyorum. Bugün Lizbon sokaklarında kaybolmaya, flanözlük yaparken de gözümü ve gönlümü şehrin vadettiği tüm güzelliklerle buluşturmaya kararlıyım.

İlk olarak Lizbon'un simgesi 28 no.lu tramvaya binmeyi düşünüyorum. Sıcak ve kalabalık bastırmadan şehri bu tarihi araçla gezmek, onun çizdiği rotanın etrafındaki hayatları günün ilk saatleri itibarıyla gözlemek keyifli olacak. Tramvay durağına gitmek üzere evden çıkıp yokuşu indiğimde, sokağın başındaki evin Amália Rodrigues'in müze evi olduğunu görüyorum. Fransızlar için Edith Piaf neyse, Portekizliler için de Amália Rodrigues o. Uzun deniz yolculuklarına çıkıp da dönemeyen denizciler için söylenmeye başlanmış fadoların en güzel sesi Rodrigues. Şarkılarında acıyı, tutkuyu, kederi, özlemi, hayal kırıklığını yani hayatı öyle içten dile getiren bir sanatçının 1950'lerden ölümüne kadar yaşadığı evi görmek ilginç olabilirdi belki ama, sabahın erken saatlerinde müze henüz ziyarete açılmamıştı ne yazık ki. Burayı gezmeyi de bilinmeyen başka bir zamanda yapılacak diğer Portekiz gezilerine bırakıyorum.

Yola devam ettiğimde karşıma Parlamento Binası çıkıyor. (Palacio Da Assembléia) Bina ziyarete kapalı ama girişinde sadece iki muhafız var nöbette. Öyle yüksek duvarlar veya yoğun bir güvenlik önlemi görmeyince şaşırıyor insan. "Bunlar hiç mi korkmuyor artık halktan" diye düşünüyorum. 40 yıl diktatörlük yaşadıkdan sonra, kazanılan özgürlük ve demokrasi ile bütün taşlar yerine oturmuş demek ki...

Parlamento binasının az yukarısından geçiyor 28 no.lu hat. Beklemeden geliyor tramvay da tesadüfen. Şehrin daracık ara sokaklarında bazen yokuş aşağı inerek, bazen yukarı çıkarak dolanıp durmak keyifli ama, cumartesi olması sebebiyle sanırım oldukça kalabalık oluyor aracın içi. Her kafadan bir ses çıkıyor. Küçük küçük yerde onlarca farklı lisanda konuşan insan sesi var. Zaman zaman o meşhur zilini çalarak, adeta dünyayı yüklenmiş gibi gidiyor tramvay. Bitmesin istediğim bu yolculuğu Campo de Santa Clara'nın önündeki durakta sonlandırıp, şehrin ünlü bit pazarına dalıyorum ben.

Bit pazarı dediğim "Feira da Ladra", "Hırsızlar Pazarı" olarak anılıyor ama sergilenen ürünler bugünlerde hırsızlık malı olmasa gerek. Keyifli bir yer ve oldukça büyük. Eski Portekiz duvar çinileri, tabaklar, fincanlar, takılar, kıyafetlerle dolu tezgâhlar. Zaman çok olsa belki daha detay gezilip, çok farklı ve zevkli antika parçalar bulunabilir. Ama beğendiğim ürünler asla eski duvar çinileri olmuyor. Çünkü bu çinilerin ülke genelinde koruma altında olduğunu okumuştum bir yerlerde. Böyle ikinci el satışların eski evlerin duvarını süsleyen bu çinilerin mevcut yerlerinden sökülmesini özendiren olduğu düşünüldüğünden pek de arzulananıymış. Bizim dünyanın dört bir yanındaki müzelerde sergilenen güzelim İznik, canım Kütahya çinilerimizin asıl olması

gerektiği yerlerdeki boşlukları düşünüyorum ister istemez. Ben böyle bir kültür kaybına sebep olmak istemem asla. Her şey yerinde güzel.

Güneş ışıkları iyice dikleştiğinde, pazar yerini muhteşem melodiler kaplıyor. Kapalı sabit pazar alanının köşesine konuşlanan müzisyenler eski eşyalar arasında gezinenlere, yaptıkları neşeli müzikle yepyeni bir soluk yolluyorlar. Müzisyenlerin hemen yanı başındaki kafede, kahve molası verip dinleniyor ve pazar yerinin az ilerisindeki Alfama sokaklarına dalıyorum sonra.

Bugün niyetim flanözlük olunca, haritaya filan bakmadan ayaklarımı beni nereye götürürse oraya gidiyorum, renkli Alfama sokaklarının büyüme kapılıyorum.

Yürüdükçe Castelo de Sao Jorge'ye kadar geliyorum. Kale civarı oldukça kalabalık. Ama şehri buradan izlemek ve kalabalığın içinde gizlenen detaylara bakmak da keyifli. Bir süre burada etrafı seyrederek oyalanıyorum. Niyetim sonraki gün Porto'ya geçmek olunca, tren bileti almak için Rosso İstasyonu'na gidiyorum buradan.

Ama Porto için tren bileti Rosso İstasyonu'nda değil, Santa Apolonia İstasyonu'nda satılıyor. Yanlış bilgi sıcakta bana biraz fazla adım attırsa da Rosso İstasyonu'nun

güzel binasını görmüş oluyorum bahaneyle.

Yürümekten yorgun düşünce metro ile Baixa-Chiado'ya geçiyorum. Metro çıkışının olduğu küçük meydana Chiado'un heykeli var. 16. Yüzyılda Lizbon'da yaşamış hiciv şairinin adıyla anılan bu bölge, Lizbon'un kültür-sanat merkezi. Meydana yakın Garrett Caddesi girişinde Fernando Pessoa'nın sürekli gittiği kafe A Brasileira'nın önünden geçiyorum. Yazarın kafenin önüne konmuş bronz heykelini görünce, Pessoa'nın ruhunun o kalabalık içinde ne kadar huzurlu olduğunu bilemiyorum ama hayatı sorgulamaya devam ettiğini hayal ediyorum.

Garrett Caddesi boyunca devam edip Santa Justa asansörüne doğru ilerlerken Lizbon'un 1732'den beri faaliyet gösteren eski kitabevi Bertrand'a uğruyorum. Edebiyatçıları üzerinden sevdiğim şehirlerin kitabevlerini gezmek, beni hep mutlu eder. Ama bu ziyaretlerde kendi ülkemin edebiyatçılarının kitaplarını da arar gözlerim. Bertrand Kitabevinde de öyle oluyor ve büyük bir gururla Orhan Pamuk kitaplarının ayrı bir standda durduğunu görüyorum. Ama onun dışında, bir isim çarpmıyor gözüme raflarda. Oysa biliyorum zor da olsa Portekizceye çevrilmiş başka yazarlarımız da var.

Sonrasında cadde boyunca yürüyüp, şehrin en hareketli sokaklarını görüyorum. Kafeler, alışveriş için dükkânlar hep gençlerle dolu burada. Santa Justa Asansörü'nün olduğu bölge çok kalabalık. Eiffel'in öğrencilerinden biri tarafından inşa edilen bu ilginç yapı, yine şehri yukardan izleme amacıyla kullanılıyor. Yokuşlarla dolu bir şehirde, izleme terasları her yerde zaten. Bir de kuleye çıkıp etrafa bakmak anlamlı gelmiyor bana. İtiraf edeyim, çok da yoruldum aslında. Gün boyu attığım adımın haddi hesabı yok.

Akşam yemeği için eve dönerken Sao Pedro de Alcantara Mirador'unda biraz oturup, harika bir sokak müziği eşliğinde şehrin diğer tepesindeki Sao Jorge Kalesi'ni, Alfama bölgesini izliyorum. Sarı, yeşil, kırmızı renkli tramvaylar tırmanıyor dik yokuşları, tuktuklar girip çıkıyor sokaklara. Hava kararmaya başlamadan, gelecek gecenin telaşı neşesi yayılıyor etrafa.

Pessoa'nın sözleri geliyor aklıma yine, "*Duygu, şimdiki zamana muhtaçtır, o an geçtikten sonra sayfa kapanır ve hikâye sürer, öykü ise biter*" diyen sözleri... Bu duygu hiç bitmesin, bu sayfa hiç kapanmasın istiyorum. Güneş usul usul batarken, müzik devam ederken ben o anın içinde huzurla kayboluyorum. ■

✓ LX Factory, Lizbon

✓ Livraria Bertrand, Lizbon

⤴ Eski Kuşadası'nı bilir misiniz?

Kuşadası'nda bir kent belleği çalışması BİR MAHALLE, ÜÇ KİTAP, ÜÇ ŞENLİK, ÜÇ SERGİ

YAZI
ÖZCAN YURDALAN

Eski Kuşadası'nın izini sürmek isteyenler için İkioklu Mahalle Şenlikleri, geçmişin hikâyelerini bugüne taşıyor. Tarih kokan sokaklar, mahallelinin hafızası ve sanatın birleştirici gücüyle bir araya geliyor.

“Kuşadası'nı nasıl bilirsiniz?” diye sorsam, birbirine uymaz türlü cevaplar gelir.

Peki “Eski Kuşadası'nı bilir misiniz?” desem ya hiç ses çıkmaz ya da birkaç kırık söz dökülür.

Burası efsanevi Efes'in komşusu olmakla kalmıyor, sıtmadan kaçan Efeslilerin ilk yerleştikleri Yılançı Burnu'yla birlikte bir ilginç coğrafya aynı zamanda. Neo Skala ya da Yeni İskele. Kuşadası, diyoruz günümüzde.

Bir vakitler Ege'nin karşı yakasına açılan limanlardan biri olan bu antik yerleşim, betona teslim olmadan önce bereketli bir küçük ovadır. Hilal gibi bükülmüş dağlara yaslanır. Yolcular şehrin üç girişinden üçüne de dağ geçitlerinden yol bulup gelirler.

Kuşadası yakın geçmişinde kitle turizmine ve onun da en “kitlese” uygulaması olan kruvaziyer turistlerine ilk açılan yer olduğu gibi ikinci konut edindiren kooperatiflerin de ilk ve en çok ilgi gösterdiği yerlerden biri oldu. O

vakte kadar Kale içindeki ve İkioklu tarafındaki geleneksel evlerde oturan, denizcilikten çok tarımla uğraşan insanların yaşadığı tipik bir Ege kasabasıydı.

Kese Dağı kasabanın orta yerinde yükselir, Ege Denizi'ne saplanacakken kendini çekip kıyıya oturmuş gibi durur. Mütevazı bir tepedir aslında Kese Dağı. Üstündeki seyir terasından ovaya bakınca beton denizinin içinde kalmış eski bir kervansaray dikkati çeker. Bir vakitler kervansarayı da içine alan Osmanlı yerleşimini

kuşatan surlar ise ancak hayalde canlandırılabilir.

Ovaya sıvanmış binalara tepeden bakar Kese Dağı, bir de Susam Adası'na. Ben “Susam” dersem siz “Sisam” okuyun ya da “Samos” anlayın. Kese Dağı'nın eğilip de suya kol uzattığı yere ise buralılar “Küçük Ada” der, kâğıda-kayda “Güvercin Ada” diye yazılır. Adacığın üstünde bir kalecik vardır. Kale'yle karanın arası insan eliyle birbirine bağlanmıştır. Yaz aylarında gününbirlik deniz sefası yapmak isteyenleri koylara taşıyan gezi tekneleri sezon boyunca burada yolcu bekler.

Bir vakitler ihtişamlı bir katedralin bulunduğu Kese Dağı'nın arka yüzü bereketli ovanın zeytin, üzüm, incir, tütün, bal, susam verdiği zamanlarda insanların yerleştiği

yamaçtır. Sarpa yerleşilir ki bereketli topraklar mundar olmasın, ekine tütüne yer kalsın. İşte bu yamaç yerleşimi “Eski Kuşadası” diyeceğimiz sur dışı mahallelerdir.

Bu mevkiye Kuşadalılar “İkioklu” der, kayda kuyda “İkiokluklu” diye geçer.

İşte tam burada 2022 yılından beri yapılagelen bir mahalle şenliğinden söz etmek için başlayan bu yazı peşrevi tamam edip esasa gelmiş bulunmaktadır. İkioklu Mahalle Şenlikleri...

Mahalle şenlikleri

Günün birinde yolunuz Kuşadası'na düşerse ve o turistik hayhuyun içinden sıyrılıp hakiki bir yolculuk deneyimi yaşamak isterse gönlünüz, biraz sıkın dışınızı, sizi curcunanın orta yerinden alıp nasılsa kalabilmiş

bir mahalleye götürüyüm. Birlikte ara sokaklardan geçelim, iki katlı kâgir yapılara işlenmiş çatı kuşlarına şaşırarak bakalım, bir Osmanlı devri yerleşiminin koynuna girelim.

Kuşadası'nın surlarındaki üç kapıdan geriye kalmış olan tek Kale Kapısı'na sırtınızı verip yüzünüzü az ileride çatallanan yokuşa dönün. Çatalın sağını izlersek Boyacıönü Meydanı'na, Osmanlı'nın Rum ve Ermeni ahalisinin mahallesine çıkarız. Soldaki Yıldırım yokuşu ise İkioklu'nun küçük meydanına götürür bizi. Giderken sağa sola bakınalım ki gözlerimiz alışsın, çıkmakta olduğumuz yere dair bir ince his oluşsun içimizde.

Önce bir hamam düşer sağ yana, Belediye Hamamı. İlk bakışta gayet sıradan görünür ama içine girince durum değişir. Yokuşa vurmadan

“

Kuşadası İkioklu Şenliklerinin önemli etkinliklerinden biri de mahallede yaşayan çocuklarla bir yıl boyunca yapılan atölye çalışmaları sonucunda açılan fotoğraf ve resim sergileri.

”

ilk soluğu hamamın soğukluğunda almak iyi gelir. Kapıdan çıkıp sokak duvarı boyunca atılan beş on adımdan sonra Hacı İbrahim Camisi solda kalır.

Katırlar Sokağı ile Yıldırım Caddesi'nin köşesine yerleşmiş bu camiye adını veren, Kuşadası'nın ilk belediye başkanı Hacı İbrahim Ağa'dır. Fazla oyalanmadan yokuşa sararsak sağlıklı sollu eski yapıların arasından geçerez. Birçoğu geleneksel mimariden herhangi bir iz taşımayan sıradan binalardır. Restore edilmekte olan birkaç eski ev ise her yıl üçü beşi yangınlar ve yıkımlarla kaybolup giden tarihi yapılar arasında nasılsa ayakta kalabilmiş olanlardır.

Kent müzesi, kültür merkezi

"Çalığışu Evi, Efe Suphi Evi, Saraçlar Evi, Düriye Hanım Evi" derken yokuşa çapraz yerleştiği için olduğundan daha heybetli görünen iki katlı bir beyaz yapı çıkar karşımıza. İkioklu'daki günlük yaşamın içinde kendine bir yer açmış olan KUAKMER'in binası burasıdır. Kent müzesi-kültür merkezi olan bu mekân aynı zamanda bir başka Kuşadası tahayyülünü temsil etmektedir. Gerçekleştirilen faaliyetler bir taraftan kentin kültür/sanat üretimine katkıda bulunmakta diğer taraftan İkioklu muhitini merkez tutup şehrin hafızasını kurcalamakta, mahalleyle birlikte yakın geçmişin izlerini sürmektedir.

Kuşadası, yerel tarih çalışmalarıyla, on beş yıldır yayınlanan Yerel Tarih

Dergisi'yle, 1980 öncesine uzanan sanat galerileri, dergileri, yerel gazeteleri, kitabeveleriyle değerli bir kültürel birikime sahiptir. Bu birikime on yıldır katkıda bulunan KUAKMER, "Mahalle/Komşuluk/Hafıza" üçgeninde bir faaliyet programı gerçekleştiriyor. Üç yıldır süren bu program kapsamındaki çalışmalar her yıl bir kitap, bir fotoğraf sergisi ve bir mahalle şenliği olarak ürün veriyor. Her şenlik sonrasında bir belgesel video hazırlanıyor, mahalleliyle birlikte izleniyor ve yayınlanıyor.

Şenliğin yapısal özelliği "mahalleliyle birlikte eyleminin yollarını araması" diye tanımlanıyor. Sergilerin, söyleşilerin, konserlerin yerelde üretilmiş olması ya da yerel sanatçılara alan açması önemseniyor. Etkinlik alanı olarak mahalle kahveleri,

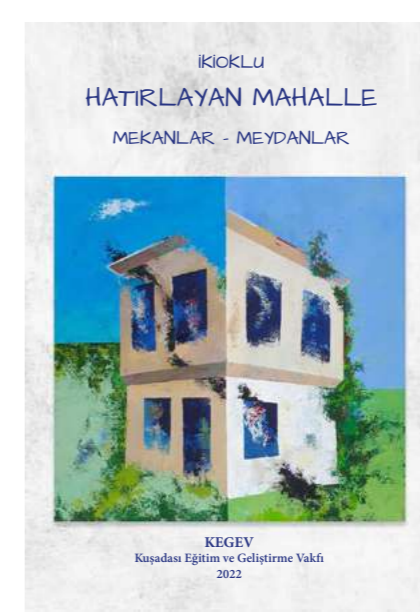

eski mandıra avlusu, esnaf vitrinleri, çocuk parkı, duvarlar, sokaklar ve KUAKMER bahçesi kullanılıyor.

Hatırlayan Mahalle

Şenliğe vesile olan ilk etkinlik kitabı "Hatırlayan Mahalle-1 Mekanlar Meydanlar" başlığını taşıyordu. Mahallenin çoğu terk edilmiş yapılarına odaklanan kitap, gönüllüler tarafından ortaklaşa yazıldı. Kitapta yer alan fotoğraflar ise yine burada yaşayan fotoğrafçılar tarafından çekildi. Bu fotoğraflar aynı zamanda şenlik sırasında açılan sergiyi oluşturdu.

İkinci kitap ve şenlik bir sözlü tarih çalışmasına ayrılmıştı. Melek Sözer'in mahalle temelli anlatıları yaşamışların ağzından derlediği yakın geçmiş

kayıtları "Hatırlayan Mahalle 2 - Kuşadası Yüzler Anılar" başlığıyla yayınlandı. Fotoğrafçılar ise bu şenlik için eski Kuşadası fotoğraflarından yola çıkarak bir kıyas çalışması yaptılar. Şehrin eski ve yeni görünümünü aynı açıdan yan yana getiren fotoğraflardan bir sergi ürettiler.

Üçüncü kitap ve şenlik ise mahalledeki evinde üç kuşaktır yaşayan Düriye Sarayköylü'nün "Hatırlayan Mahalle 3 - Taş Basamaklar" kitabına ayrılmıştı. Bu kitabı destekleyen fotoğraf sergisi, İkioklu'da yaşamakta olan kişileri anlatan "Mahalleden Fotoğraflı Hikâyeler" çalışması oldu.

Tamamı yerel desteklerle gerçekleştirilen bu etkinlikler panellerle söyleşilerle tamamlanıyor, dinletilerle şenleniyordu.

Kuşadası İkioklu Şenliklerinin önemli etkinliklerinden biri de mahallede yaşayan çocuklarla bir yıl boyunca yapılan atölye çalışmaları sonucunda açılan fotoğraf ve resim sergileri ile konserlerdi.

Eski Kuşadası'nı nasıl bilebiliriz? Sorusunun peşine düşmüş gönüllüler KUAKMER faaliyetleri kapsamında bir kentin hafızasını kurcalamaya devam ediyor.

O eski metinde söylendiği gibi "kentin kenar mahallelerinde direnmeye devam eden küçük gruplar hâlâ var." ■

Ayrıntılı bilgi ve kitapları edinmek için: www.kuakmer.org

Fotoğraflar: Yusuf Aslan ve KUAKMER arşivi

△ 'Joan Miró: İmge, Metin, Gösterge' Sergisi, Arkas Sanat Merkezi, İzmir

MİRÓ'NUN KUŞLARI, KADINLARI VE TÜM HAYALLERİ

YAZI
CEM ERCİYES

İzmir'de Arkas Sanat'ta sanatseverlerle buluşan 'Joan Miró: İmge, Metin, Gösterge' adını taşıyan sergi, büyük sanatçının Türkiye'de açılan en önemli sergilerinden biri.

Yirminci yüzyılın eşiğinde İspanya'nın kendine özgü kenti Barcelona'da dünya sanatına yön verecek üç büyük ressam dünyaya geldi: 1881'de Pablo Picasso, 1893'te Joan Miró ve 1904'te Salvador Dalí...

Picasso ve Dalí sevgilileri, eşleri, delilikleri, dehalarıyla birer havai

fişek gibi yükselip patlarken Joan Miró çok daha sakin ve kendinden emin ve uzun bir kariyerle yirminci yüzyılın en büyük yıldızlarından biri oldu. Bir saat tamircisinin resme yetenekli oğlu olarak Barcelona'da başladığı hayatını, ABD ve Fransa'nın en ünlü müzelerinde defalarca retrospektif sergiler açmış dünya çapında bir büyük

sanatçı olarak Mallorca adasındaki malikanesinde tamamladı.

Miró ilk resim derslerini kendi şehri Barcelona'da almış. Zayıf sağlığı, sanata olan ilgisini ailesinin de kabullenip onu desteklemesini sağlamış. İspanya'nın bu kültürüyle, diliyle kendine has bölgesi Katalonya'nın kendine has sanat

ortamında yerini almış daha ilk gençlik yıllarından itibaren. O dönem özellikle hareketli bir edebiyat ve sanat ortamı varmış Barcelona'da ve tüm Katalonya'da... Miró da dönemin avangardına dahil olmuş, fovizmden Cezanne'a ve kübizm'e kadar dönemin etkili akım ve sanatçılarından etkilenmiş, özgün baskılar yapmaya başlamış ve edebiyattan asla kopmayacağı bir kariyer inşa etmek üzere kafa yormaya koyulmuş. Bu düşünsel serüven elbette daha sonra pek çok başka kentte pek çok başka

karşılaşmayla şekillenecektir, ama Miró kendi 'resim-şiir' adını verdiği tarzını ve ömrü boyunca tekrar ederek yaşatacağı adeta kendi alfabesine dönüşen tipik figürlerini erken yaştan itibaren oluşturmaya başlar. Miró'nun birkaç fırça darbesiyle yaptığı kadınlar, kuşlar, yıldızlar, ay, güneş onun tuvallerinde yerini uzun kariyeri boyunca korur, onun imzası olur.

Döneminin neredeyse tüm sanatçıları gibi o da Barcelona'daki kabuğuna sığamaz ve Paris'e gider.

1920 yılında Paris, dünyadaki bütün yaratıcılığın tartışmasız merkezi gibidir. Miró, kendi memleketinde oluşturduğu sanatçı kimliğini korumakta kendini Katalan olarak tanımlamakta kararlıdır. Öyle de yapar. Picasso ile Tristan Tzara, Francis Picabia, Max Ernst gibi etkili isimlerle burada tanışır. Sürrealist hareket en başından itibaren onu etkiler. Bu akımın edebiyat ve resmin bir ortak hareketi gibi başlamasının da etkisi vardır belki. Ne olursa olsun Miró ilk sürrealistlerden biri olur.

“

Joan Miró, 1937'de Paris'te, İspanya Cumhuriyeti Pavyonu için yaptığı ve bugün kayıp olan 'The Reaper' adlı muralı yaratırken, Katalan kimliğini vurgulamaya devam ediyordu.

”

Sürülmüş Tarla 1923-24

Salyangoz, Kadın, Çiçek, Yıldız, 1934

Kadına Aşık Şifreler ve Takımyıldızlar, 1941

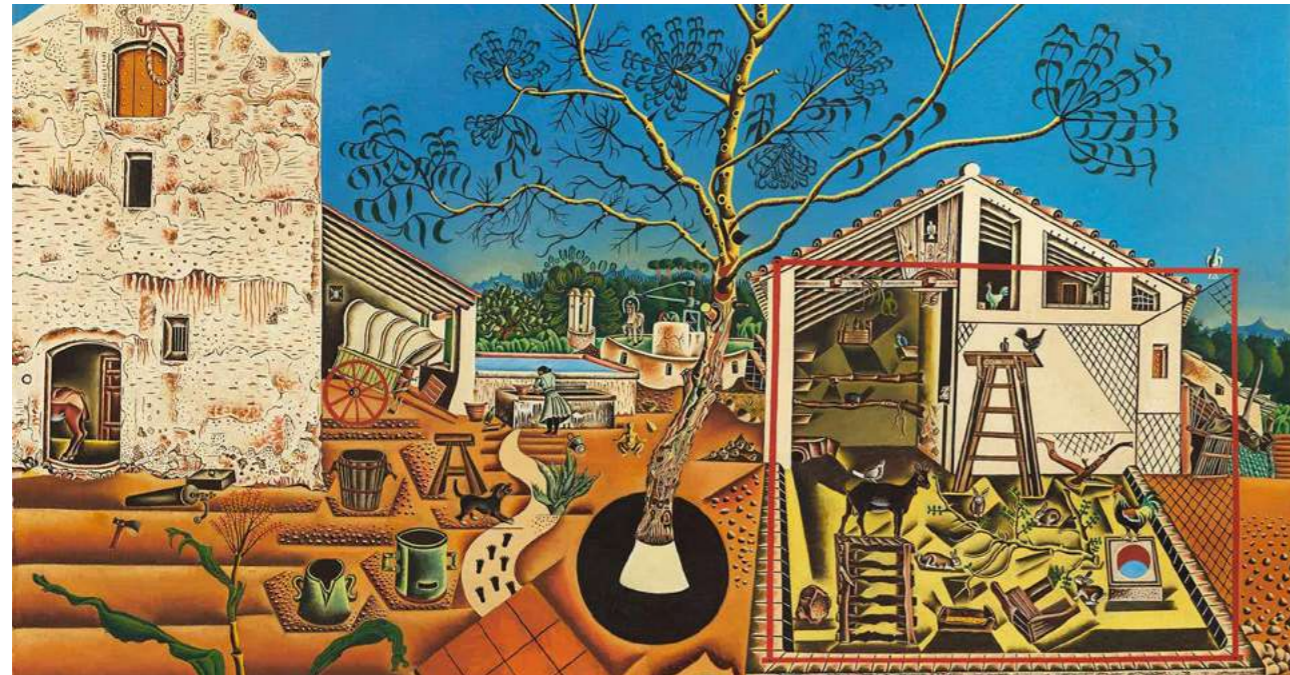
Kırlangıç ve Aşk, 1933

“
Joan Miró'nun kendine özgü tarzının belirleyicisi sık sık tekrar eden figürleri kadar her resminde ve eserinde kendini hissettiren Akdeniz neşesidir.
”

Harlequin'in Karnavalı 1924-25

Çiftlik, 1922

Onlarla birlikte sergilere katılır. Ama kendine has mesafesini de asla kaybetmez. Nitekim hiçbir zaman da kendi ülkesiyle bağıni kopartmaz, Barcelona-Paris hattında gider gelir. 1929'da ömür boyu evli kalacağı 'o benim koruyucu meleğim' diye anacağı Pilar ile evlenir; kızları 1930'da doğar. Nitekim Miró, Barcelona'nın diğer dâhilerinden farklı olarak ailesine ve gençlik aşkı Pilar'a bağlı bir sanatçı olur. İlerleyen yıllarda karısının memleketi olan Mallorca adasına taşınır. Buradaki büyük stüdyosunda çalışır, biraz da İspanya'nın çalkantılı siyasetinden uzak bir hayat sürmek ister.

Miró 1930'larda İspanyol iç savaşı sırasında Paris'te yaşamaktadır ama Cumhuriyetçilerin destekçisidir. Bu nedenle daha sonra ülkede iktidarı ele geçiren Franco ile arası hiç iyi olmaz ve dünyada baş tacı edilirken bile ülkesinde biraz geri planda tutulur. 1940'larda Paris, Alman işgaline uğradığında Normandiya'ya taşınırlar. Bu arada artık okyanusun iki tarafında da tanınan bir sanatçıdır Miró. Seramikten heykele uzanan geniş bir çeşitlilikte üretir. Bronz heykeller de yapar, dokuma resimler de...

Hem İspanyol hem Katalan hem soyut hem figürücü hem sürrealist hem değil... Hepsinin ötesine geçip sanat tarihinde yerini almış bir imza, resimle biraz ilgili herkesin ilk bakışta tanıyacağı kendine ait bir dünya kurmuş özgün bir sanatçı.

İlk bakışta Miró'nun birer soyut resim gibi görünen eserleri, aslında kendince bir alfabeyle yazılmış

birer şiir gibidir. İnsanın bilinçaltına, doğayla, hayatla, gökyüzüyle kurduğu ilişkiye dair imgelerden oluşur resimleri. Miró bu imgeleri olabildiğince koruyup uzun kariyeri boyunca tuvalden dev duvar resimlerine, seramikten taş baskıya ve halılara geniş bir teknik yelpazede hep farklı olanı denemiş ve yeniyi aramış.

Joan Miró'nun kendine özgü tarzının belirleyicisi sık sık tekrar eden figürleri kadar her resminde ve eserinde kendini hissettiren Akdeniz neşesidir. Katalonya'nın hüznü tabii ki onun resimlerinin derinlerinde kendini korur ama renkleri ve konularıyla Miró'nun resimleri hiç tartışmasız Akdenizlidir. Kendinden önceki kimseye benzemediği gibi sonraki kimse de ona benzemez. Bu nedenle her zaman biricik ve çok değerli bir sanatçı olarak sanat tarihinde derin bir iz bırakmış bir isimdir.

Arkas Sanat'ta buluşma

Bu büyük sanatçının Türkiye'de açılan en önemli sergilerinden biri Eylül ayında İzmir'de sanatseverlerle buluştu. 'Joan Miró: İmge, Metin, Gösterge' adını taşıyan ve Şubat ayına kadar binlerce İzmirliyle buluşan serginin ev sahibi ise Arkas Sanat oldu. Alsancak'taki eski Fransız Konsolosluğu'nun harika bir sanat merkezine dönüştürülmesiyle hayata geçen Arkas Sanat, İzmir'in kültürel hayatını da dönüştüren bir kurum. Lucien Arkas'ın girişimiyle hayata geçen, İzmir'de yer alan

çok sayıdaki müze ve sanat kurumundan biri.

Arkas Sanat'ın ağırladığı Miró sergisi, Avrupalı başka ciddi kurumlarla iş birliği içinde hayata geçirilmiş. Portekiz devletinin desteklediği Serralves Müzesi'nden gelen sergiyi İzmir Büyükşehir Belediyesi ile Porto Belediyesi de destekliyor. Porto Belediyesi'nin himayesindeki büyük bir koleksiyondan seçilen 70 Miró tablosu ve heykeli İzmir'de ziyaretçilerle buluşuyor.

Bu eserler arasında sanatçının tipik eserleri arasında yer alan, tanınmış resimler de var. Ama daha önemlisi İzmir'deki serginin bize Miró'nun sanatı hakkında geniş bir bakış açısı sunabilmesi. 90 yıllık ömrü boyunca kendi temalarına sadık kalmakla birlikte çok farklı teknikleri deneyen ve ilgi çekici çok sayıda seri oluşturan Miró'nun bu geniş yelpazesinden adeta özenle seçilmiş örnekler var sergide. Miró'nun erken dönem desenleri de yağlı boya tabloları da, farklı malzeme tuvaler üstüne yaptığı çalışmaları, kolajları, hazır nesnelere yaptığı heykelleri, yanık tuval serisinden göz alıcı bir örnek ve onun kendine has kadınlarıyla kuşlarının gezindiği pek çok eseri de Arkas Sanat'ın tarihi salonlarında izleyiciyle buluşuyor.

İspanyol güneşinin asırlık temsilcisi İzmir'de Ege'yle buluştu. Türkiye'de açılmış en iyi ve kapsamlı Miró sergilerinden biri olan 'İmge, Metin, Gösterge' ayağımıza kadar gelmiş bir müze gibi... ■

Ülkesini Nobel'le onurlandıran Türk: DARON ACEMOĞLU...

YAZI
NURSUN EREL

Daron Acemoğlu, bugün dünyanın en iyi üniversitelerinden biri kabul edilen MIT'de (Massachusetts Institute of Technology) ders veriyor. Dünyada makaleleri en çok alıntılanan bilim insanları arasında yer alıyor. Son olarak da Simon Johnson ve James A. Robinson ile birlikte Nobel Ekonomi Ödülü'nü kazanarak ülkesini onurlandırdı.

İrma Hanım, aşağıdaki dizeleri 1967 yılının Eylül ayının üçüncü günü Kadıköy'de dünyaya getirdiği esmer, kıvrık kıvrık saçlı bebeğinin yüzüne bakarak yazmış olabilir mi?

"Sen... Doğmuş olana...
Bin masal söylüyorsun sen bana, bin perinin çocukluğundan..."

Gürbüz erkek bebeğe "kıymetli-değerli" anlamında Daron adı verildi, aynı zamanda Hayastan'da (Ermenistan) bir bölgenin de adıydı, nüfus kâğıdına bir de 'Kamer' eklendi. Küçük Daron, şair, yazar

ve öğretmen anne İrma Tokat Acemoğlu'nun şefkatli kollarında, masallarla öykülerle büyüdü. Avukat baba Kevork, Hukuk Fakültesi'nde ticaret hukuku üzerine dersler verirdi, kitap ve makaleleri vardı. Acemoğulları'nın Kadıköy ve Moda'da oturdukları apartman dairelerinde duvarı kaplayan kitaplıkta her çeşit kitap bulunurdu. Daron'un okuma yazmayı öğrendiği andan itibaren en büyük tutkusu kitaplar oldu.

İki semtte de dört yol ağzında oturdular, trafik yoğundu,

Daron bu yüzden sokağa pek çıkarılmadı, "apartman çocuğu" olarak büyütüldü. Annesi İrma'nın da öğretmen olduğu Aramyan Uncuyan İlkokulu'na başladığında sınıf arkadaşlarının ilerisindeydi ama "sokakta oynayamamak" içinde yer etmişti:

"Kadıköy'de de Moda'da da oturduğumuz evler kavşaklara yakındı, trafikten dolayı beni bırakmazlardı dışarıya, sokaklarda koşturamadım. Yaz gelince sevinirdim, tatillerde Kınalıada'ya, Büyükada'ya giderdik, işte o zaman

özgür kalırdım, -nereye gidersen git- derlerdi. Çünkü o zamanlar, 1982-83 yıllarında adalar henüz keşfedilmemişti, boştu. Özlediğim tablodur o yıllardaki adalar..."

İlkokul bitti, baba Kevork, Hukuk Fakültesi'nden emekli oldu, Şişli'de avukatlık yazıhanesi açtı, anne İrma da emekliydi. "Karşı"ya taşındılar, önce Kurtuluş'ta sonra Şişli'de, Zincirlikuyu'da oturdular. Sonra bir gün aile meclisi toplandı, "Daron hangi okula gidecekti?"

"Annem Robert Koleji istiyordu, sınava girdim ama vaktim yetmedi, testi tamamlayamadım. Önce bana sordular, -devlet okullarından hangisine gitmek istersin?- Sonra dediler ki, -Galatasaray çok iyi okuldur- tamam dedim, başladık, ama okulun en kötü zamanlarıydı. Darbe sonrası (12 Eylül 1980) çok baskıcı bir eğitim sistemi vardı. Biyoloji, fizik derslerini hiç almadık, bilgisayar hiç görmedik. Bir tek Türkçe ve Matematik derslerinin iyi olduğunu hatırlıyorum. Matematik hocamız çok sinirliydi, herkesle kavga ederdi ama bana büyük katkısı oldu."

Galatasaray'da okuduğu dönemde 12 Eylül darbesinin yansımaları Daron'u "asi genç" ruh haline sürüklüyor, kendi deyimiyle "karakolluk olmasa da" yaşananlara isyan halinde. Baba Kevork bir gün oğlunu karşısına alıyor, "Senin Türkiye'de üniversite okuman zor, başını belaya sokarsın. En iyisi

yurt dışına gitmen" diyor. Daron İngiltere'ye gidişini şöyle anlatıyor:

"İlk gençlik yıllarımda politikaya ilgi duymaya başlamıştım, evde dolu kitap vardı, ne bulsam okuyordum, demokrasi, az gelişmişlik, kalkınma üzerine. Hatta 12 Mart döneminde evde kitap yakıldığını da hatırlıyorum. Bu konulara ilgi duyunca iktisat okumaya karar verdim. Babam ve annem yurt dışına gitmemi istiyor ama kendi deneyimleri yok. Babamın arkadaşlarından biri İngiltere'de 'York Üniversitesi iyidir' deyince ona karar verildi. Tabii Cambridge ve Oxford da var ama benim İngilizcem yok, ek ders Almanca almışım Galatasaray'da. Amerika çok uzak, sonuçta başvuru yaptık, kabul edildi, York'a gittim."

Daron Acemoğlu, üniversite eğitimi için İngiltere yollarını tutar. Evden uzak olmanın eksikliğini her hafta "bir poundluk jetonla, telefonla beş dakika evle konuşarak" giderir. Bir gece yurttaki odasında uyurken, sabaha karşı kapısı vurulur, "Baban kalp krizi geçirmiş" haberini alır. Aceleyle toparlanıp İstanbul'a gider, Kevork Bey hastanede, bitkisel hayatta, kurtarılamaz. Acemoğlu, iki yıl sonra da annesini kaybeder.

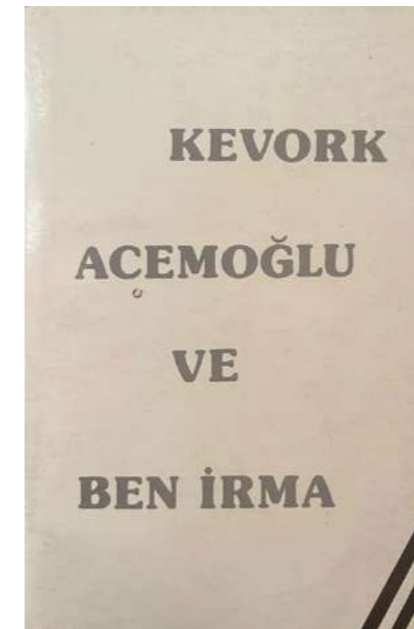
Kevork Acemoğlu, 1961 yılında demokrasi, kültür seferberliği, işsizlik, gelir dağılımı adaletine odaklı "Yön Bildirisi"ni imzalayan 561 aydından biri. Anne İrma, Ermenice edebiyatta isim yapmış bir şair, parlak bir editör ve yazar.

Buna karşın, özel yaşamlarında "Koko" diye seslendiği eşinin hep gerisinde duruyor, hatta ölümünden sonra onun Hukuk Fakültesi'ndeki çalışmalarını, sunduğu tebliğleri, yazdığı makaleleri ve gazetelerdeki söyleşilerini topladığı bir kitap kaleme alıyor. "Kevork Acemoğlu ve ben İrma" başlığıyla yayımlıyor...

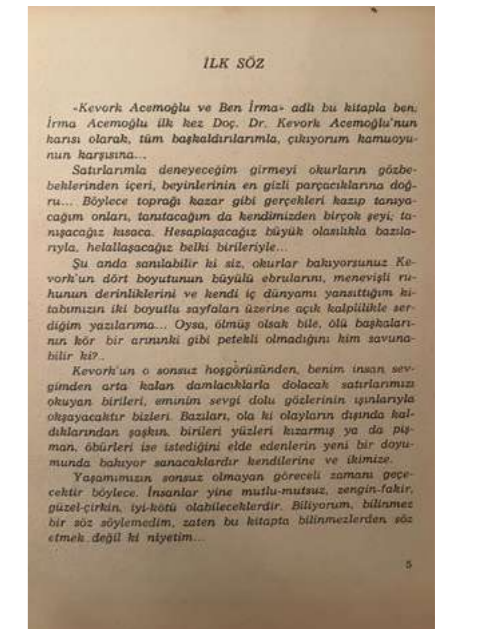
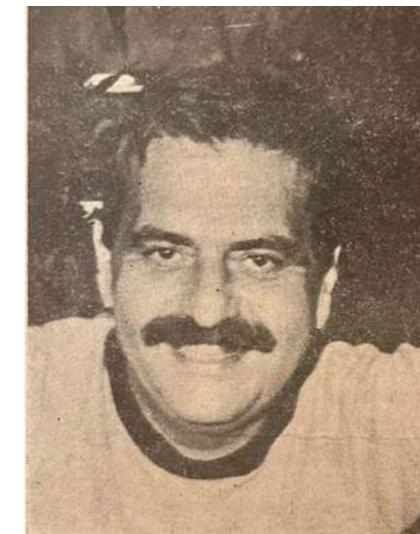
Nobel'e giden yol

Daron Acemoğlu York Üniversitesi'nden sonra master doktora arayışına girer ve bu kez London School of Economics'de karar kılar. Üç yıllık doktora sürecinin sonunda ise ver elini ABD ve Massachusetts Institute of Technology (MIT). Kariyerinin ilerleyen yıllarında MIT'de profesör unvanını alır. Tam 31 yıldır devam eden hocalık süreci başlar. Eşi Asuman Özdağlar ile de aynı üniversitede tanışır, evlenirler, iki oğulları olur...

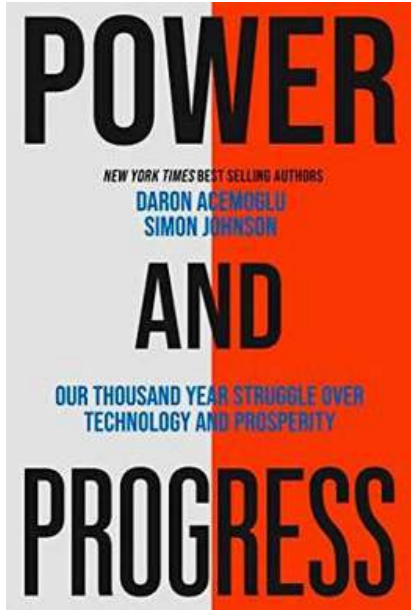
2012 yılında James A. Robinson ile birlikte yayımladıkları *Why Nations Fail* (Ulusların Düşüşü) kitabı, fikirlerinin akademik çevreler dışında daha geniş kesimlere ulaşmasına neden olur. Fikir ve önerileri siyasetçiler, gazeteciler, iş insanları, sivil toplum aktörleri ve yaygın bir okur kitlelerinin de dikkatini çeker. Yalnızca "Neden bazı ülkeler başarısız olur?" sorusuna yanıt aramakla kalmamış aynı zamanda "Teknolojiyi nasıl toplumsal refaha dönüştürürüz?" sorusuna da yanıtlar üretmişlerdir.

✓ Kevork Acemoğlu'nun "Kevork Acemoğlu ve ben İrma" kitabındaki bir fotoğrafı

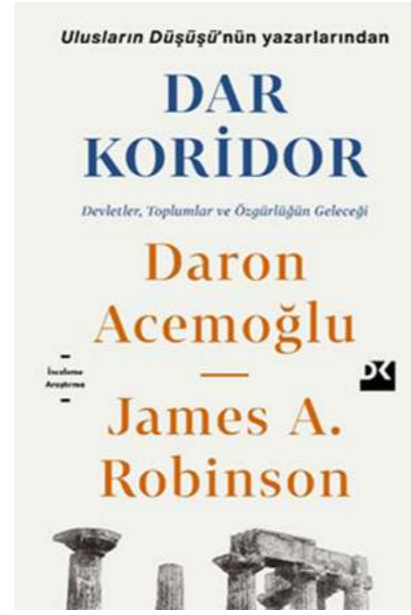
Daron Acemoğlu - James A. Robinson imzalı *Dar Koridor* kitabında da devlet/toplum ilişkisi ve özgürleşme ideali irdelenir. "Özgürlük Batı'ya özgü bir durum mu?", "Özgürlüğün ve demokrasinin akıbeti ne olacak?" sorularına yanıtlar ararlar. Daron Acemoğlu - Simon Johnson imzalı *İktidar ve Teknoloji* kitabında da "bugün teknoloji küçük bir grubun kontrolündeyken, teknolojiye demokratikleşme aracı olarak yeniden yön verilmesi gereği" üzerinde duruluyor.

Acemoğlu, yapay zekânın getirdiği belirsizliklerin risklerine dikkat çekiyor. Nobel ödöl töreni öncesinde düzenlenen bir konferansta yaptığı

konuşmada "Yapay zekâ, içinde bulunduğumuz dünyayı tamamen değiştirecek bir teknoloji. Büyük fırsatlar yaratacağı gibi, ciddi riskler de barındırıyor" diyordu...

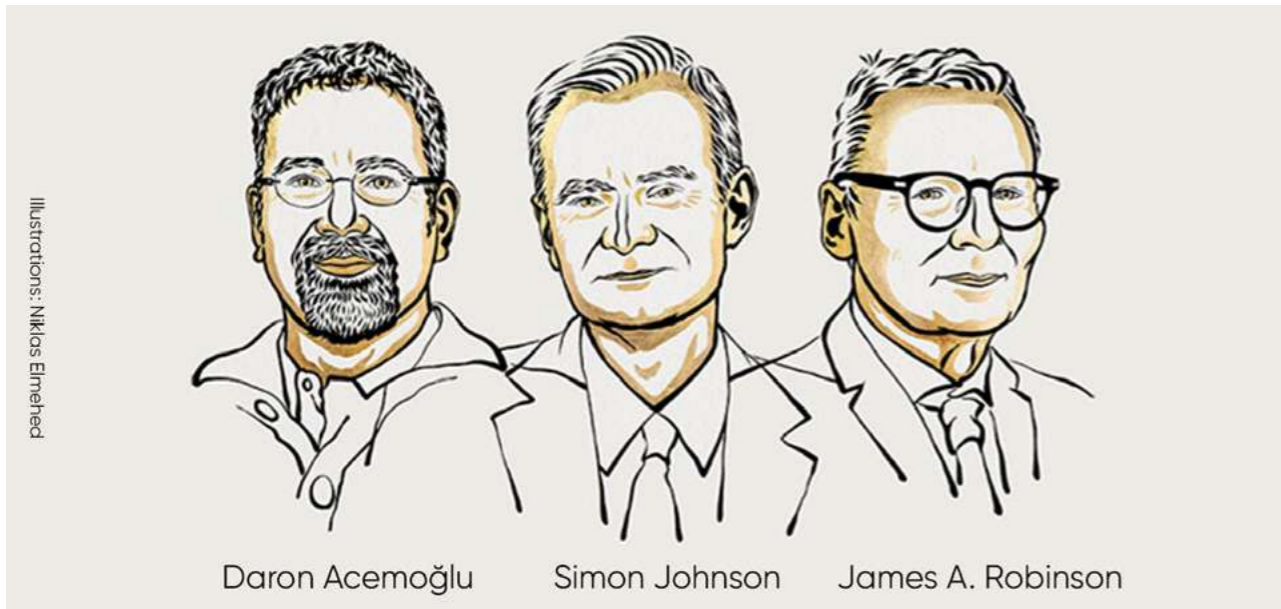
Daron Acemoğlu'nun başarılarla dolu hayatındaki son zirve "Nobel"le geldi. Simon Johnson ve James A. Robinson ile birlikte Nobel Ekonomi Ödülü'nü kazanarak Türkiye'yi onurlandırdı. 10 Aralık 2024 tarihinde Stockholm'deki Konser Evi'nde düzenlenen törende ödülünü İsveç Kralı 16. Carl Gustav'ın elinden aldı. Ödöl töreni sonrası yaptığı açıklamada, "Hayatımın en mutlu günlerinden birini yaşıyorum. Özellikle ailemle bu anı paylaşmak beni daha da mutlu

etti" dedi. İstanbul'da başlayan yolculuğunu Stockholm'de Nobel'le taçlandırarak hem ülkesini hem de ailesini onurlandırdı... ■

Kaynaklar:

- <https://youtu.be/6tpUTPyaCj8?si=6PjS-mS81nfGQswkU>
- https://bilgiyay.com/wp-content/uploads/2023/04/Cikmaz_Yol_onokuma.pdf
- <https://www.bbc.com/turkce/articles/clylemr57dpo.amp>
- <https://serbestiyet.com/haberler/daron-acemoglunun-ailesi-yon-bildirisi-imzacisi-baba-ile-sair-annenin-oglu-yuce-divanlik-olan-anapli-bakanin-damadi-184784/>
- <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1107171>

Acemoğlu'nun Nobel Ödöl Töreni konuşması

"Profesör Johnson, Profesör Robinson ve kendi adıma İsveç Kraliyet Bilimler Akademisi'ne ve Nobel Vakfı'na ekonomik ve politik kurumların kökenleri ve bunların yarattıkları küresel eşitsizliklerin yönleri hakkında yapmış olduğumuz çalışmalarını takdir etmelerinden dolayı teşekkür etmek isterim.

Bu ödölün bize verdiği mutluluk sadece çalışmalarımıza vermiş olduğü büyük onur değil, aynı zamanda bu konular üzerinde çalışan genç akademisyenleri de yüreklendirecek olmasından dolayı. Bu çalışmamız, içlerinde bu odada da bulunan birçok insanın ortak çabasının bir sonucu ve ekonomi ile tarihi birleştiren sosyal bilimlerde önemli sorulara cevap verilebileceğinin de göstergesi.

Çalışmalarımız dünyanın her tarafında, refahın paylaşımı için en önemli katkıyı yapanın demokratik katılım, hukukun üstünlüğü, mülkiyet hakları güvenliği ve ekonomik fırsatlara ulaşımında eşitlik gibi kapsayıcı kurumlar olduğunu gösterdi.

25 yıl sonra bugün, bu kurumlar tehlike altında. Hemen her yerde demokrasi tehlike altında. Demokratik kurumlar için destek en alt seviyede. Ve üstelik dünya ısınan bir iklim, yeni global güç ilişkileri ve hızla yaşlanan nüfusun doğurduğü problemlerle de karşı karşıya. Belki de daha da önemlisi, yapay zekâ her şeyi her yerde ve birden sekteye uğratma kapasitesine sahip.

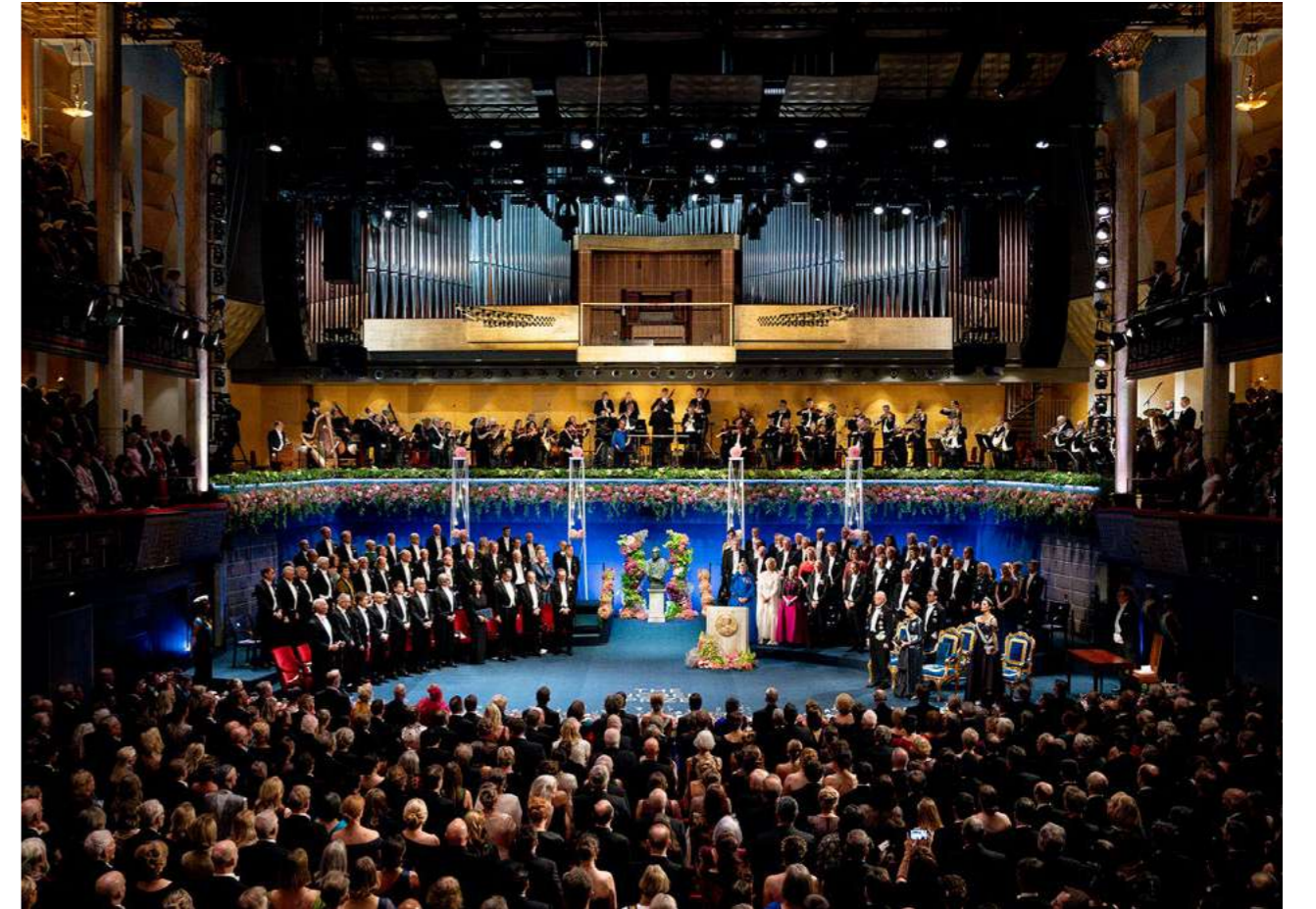
Tarih birçok ders ile dolu. Refahın paylaşımı insanlık tarihinde sadece bazı zamanlarda gerçekleşmiş ve bu hiçbir zaman kendiliğinden olmamış. Kapsayıcılık en önemli etken. Eğer, ilerleme adına, politik

olarak güçlü olanlar halkın sesini ve haklarını kesintiye uğratırlarsa, eğer seçkinler toplumun geri kalanını harcanabilir olarak görmeye başlarsa ve eğer sadece kendi fikir ve yeteneklerinin önemli olduğunu düşünme hatasına düşerlerse bunlar refah paylaşımına yol açan kurumların paramparça olmasına neden olacaktır.

Kurumlar her zaman tercihlerin sonucudur.

Bizi endişelendiren şeyler bir yandan da bize umut veriyor. Daha iyi kurumlar meydana getirmek ve teknolojinin yönüne karar vererek daha fazla iş yaratmak elimizde. Ancak bu, tüm bu odada bulunanlar kadar kurumlar, teknoloji, eşitsizlik ve yapay zekâ çağında refah paylaşımını nasıl sağlarız gibi önemli soruların peşinden koşarak yeni çalışmalarda bulunacak genç araştırmacıların da katıldığı ortak bir çabanın sonucu olmalı."

✓ Alfred Nobel'in ölüm yıldönümü olan 10 Aralık'ta, Stockholm Konser Salonu'nda gerçekleşen törende, Nobel Fizik, Kimya, Tıp, Edebiyat ve Ekonomi Bilimleri ödülleri sahiplerine takdim edildi.

NOBEL EDEBİYAT ÖDÜLÜ HAN KANG'A VERİLDİ

YAZI
ASUMAN KAFAOĞLU-BÜKE

Sonbahar, edebiyat dünyası için heyecanlı bir dönem. Sonbahara denk düşen Nobel Edebiyat Ödülü de bu heyecanın en önemli parçalarından biri... 2024 yılında "Nobel Edebiyat Ödülü"nü, Asyalı bir kadın yazar olan Han Kang'a verilmesi, edebiyat çevrelerinde büyük bir takdir ve olumlu bir yankı uyandırdı.

Sonbahar edebiyat dünyasında hep heyecanla beklenir. Kitap fuarları, yeni yayınlar, törenler, imza günleri ve bol bol ödüller okulların başlamasına denk düşer ve kitap başrolde yerini alır. Sonbahar zaten okuma mevsimidir kitap kurtları için. Edebiyat ödüllerinin en ünlülerinden biri olan Nobel ödülleri de her sene ekim ayının ilk haftasında verilir.

Bu sene edebiyat dışında bir yazarımıza Nobel Akademisinden mutluluk verici haber geldi: Daron Acemoğlu iki meslektaşıyla ekonomi dalında Nobel ödülünü paylaştı. "İktidar ve Teknoloji", "Dar Koridor" ve "Ulusların Düşüşü" kitaplarının yazarını, İsveç

Akademisinin Nobel ödülüne layık görme nedeni "kurumların nasıl oluştuğu ve refahı nasıl etkilediği üzerine yaptığı çalışmalar" olarak açıklandı.

Nobel ödülleri bazı yıllar büyük tartışmalara neden olur ama bu yıl ilk kez Asyalı bir kadın yazara verilmiş olması edebiyat çevrelerinde çok olumlu karşılandı. Han Kang, okurları tarafından sevilen ve her kitabı beklenen bir romancıydı zaten, Nobel edebiyat ödülü ile adı daha da duyulur olacaktır hiç kuşkusuz. Gerçi hemen şunu eklemek isterim, Han Kang'ı ülkemiz roman okurları zaten tanıyor ve okuyorlardı. "Vejetaryen" romanı

2016 yılında yayımlandığından beri defalarca yeni baskısı yapılmıştı.

Han Kang edebiyatçı bir aileden geliyor. Babası, ağabeyi ve erkek kardeşi, hepsi yazar; hatta babası tanınmış bir romancı. Küçük kardeşi ise romancılığın yanı sıra çizgi roman ve karikatür dallarında ürün veren biri ama 54 yaşındaki Han Kang, şimdi ailenin en ünlü yazarı.

Et ve Şiddet

"Vejetaryen" üç bölümden oluşuyor. Her bölüm farklı bir karakterin bakış açısıyla olayları anlatıyor fakat her bölümün merkezinde Yonghe adlı kadın var. Her şey Yonghe'nin

bir gün buzluk ve buzdolabındaki bütün etleri bir torbaya koyup atmasıyla başlıyor. O güne kadar her haliyle, her davranışıyla sıradan olan, kimsenin ilgisini çekmeyen Yonghe, hayatında ilk kez kendisi oluyor, ilk kez başkaldırıyor. Mutsuz evliliğini, çocukluğu boyunca her gün babasından dayak yediğini, kardeşleriyle ilişkisini ve aile dinamiklerini kurgu çözüldükçe anlıyoruz.

Dostoyevski "Karamazov Kardeşler" romanının "Başkaldırma" adlı bölümünde (5:IV) kahramanı Ivan Karamazov ağzından bir kötülükler kataloğu yaratır. Ivan, insanlığın en korkunç, en acımasız, en kötü yanlarını, işkenceler ve cezalarla dolu hikâyelerini anlatır. Bütün bu hikâyeler arasında en dayanılmaz olanı, annesi önünde köpeklere parçalatılan çocuğun hikâyesidir hiç kuşkusuz. Yonghe'nin hikâyesi de Ivan Karamazov'un kötülükler kataloğundan çıkmış gibi. Özellikle motosikletin arkasına bağlanıp parçalanana kadar sürüklenen köpeğin akşam yemeğinde menüde olması her okurun zihninde tiksintiyle kazınacak imgeler yaratıyor. Yonghe'nin başkaldırısını da bu geçmiş hikâyeler sayesinde anlıyoruz.

Romanda italikle yazılmış bölümler karakterlerin iç seslerini dile getiriyor, bunun dışında tüm olaylar dış mercekten anlatılıyor. Her bölüm farklı aile fertlerinin perspektifinden anlatıldığı için sonunda Yonghe'nin yaşamı, bütüncül bir öykü olarak algılanıyor. Birinci bölümde Yonghe'nin kocası, ikinci bölümde

eniştesi, üçüncü bölümde ise ablasının tanıklığını görüyoruz.

Burada Han Kang özel bir anlatı tekniği kullanıyor. Her bölümün sonunda kaotik bir olay yaşanıyor: Örneğin birinci bölümün sonunda karmaşık bir aile kavgası içinde tokat, bıçak, kan imgeleri dolaşiyor ama tam da yaşandığı gibi, bir karmaşa diliyle aktarıyor yazar bu sahneyi. Sonraki bölüme geçince aynı olayı ailenin başka ferдинin bakış açısından anlatmaya başlıyor ve olaya mesafeden bakıldığı için yaşananlar daha net ortaya çıkıyor. İkinci bölümün sonunda da benzer bir karmaşa ile balkon trabzanı ve ambulansla belirsizlik yaratıyor, ki bu da üçüncü bölümde netlik kazanıyor.

Kang'ın karakterleri içe dönük ve insan ilişkileri çok zayıf. Aralarında diyalog yok denecek kadar az. Kendilerini kapattıkları için bu hale nasıl geldiklerini anlayamayacak kadar duygusuzlaşmışlar. Romanın bir yerinde Yonghe'nin ablası (Yonghe dışında karakterlerin isimleri çok ender geçiyor) ilk kez bunu sorgulamaya başlıyor. Acaba bir hayatın hangi aşamasında değişik davranılsa sonuç farklı olur diye soruyor: Yonghe dayak yerken karşı çıkabilseydi ya da dayak yemeseydi ya da annesi onu korusaydı ya da yanlış bir adamla evlenmeseydi, vb... bunlar hep Yonghe'nin hayatındaki kilometre taşları ve bunların hepsi mi yanlış yoksa yanlış bir zemine oturtulduğu için mi hiç doğru ve güzel olamamış? Bu yanlışlar hayatın hangi evresinde düzeltilebilirdi?

Yazar bu noktada bireyin yanlışlarından toplumun yanlışlarına geçiyor ve toplumsal rollerin tarihsel olarak hatalı duruşunun aslında her bireyi etkilediğini gösteriyor.

Romanın çok başarılı çevirisinden de söz etmek gerekir. Kang'ın bütün kitaplarını dilimize çeviren Göksel Türközü, Erciyes Üniversitesi, edebiyat fakültesi doğu dilleri ve edebiyat bölümünde akademisyen. Ülkemizde Kang'ın eserlerinin beğenilmesinde büyük bir rol oynayan Türközü, yazarın tüm vurgularını, inceliklerini yansıtmayı başaran bir çevirmen. Kendisine bu başarılarından ve Kore dilini tanıttığından dolayı Güney Kore hükümeti tarafından Kore Devlet Başkanı Nişanı verilmiş.

Han Kang okurda psikolojik etki yaratan yazarlardan. Okuması hiç kolay değil, özellikle bu satırların yazarı gibi vejetaryenler için çok zor fakat romanın dili öylesine akıcı ki, sayfa çevirten bir kurguya sahip. 2009 yılında roman yönetmen Lim Woo-Seong tarafından erotik gerilim tarzı bir filme de kaynaklık etmiş. ■

"Vejetaryen" Çeviri: Göksel Türközü, April yayınları, 2024.

"Veda Etmeyorum" Çeviri: Göksel Türközü, April yayınları, 2024.

"Beyaz Kitap" Çeviri: Göksel Türközü, April yayınları, 2024.

DÜNYA YAYINCILIĞININ YILLIK BULUŞMA MERKEZİ: FRANKFURT

YAZI
CEM ERCİYES

2024 Frankfurt Kitap Fuarı'nda en çok gençlik kitapları ve yeni bir tür olarak 'New Adult' kategorisi dikkat çekti. En önemli konu yapay zekâydı. Bu konuda sayısız toplantı düzenlendi ve tüm yayıncılar birbirlerine en yeni yapay zekâ kitaplarını satmaya çalıştılar.

Almanya'nın finans merkezi Frankfurt aynı zamanda müze zengini de bir kenttir. Ama onun Avrupa'nın, hatta dünyanın kültür atlasında müstesna bir yere konumlanmasını sağlayan bu müzeler değil yılda bir kere gerçekleşen kitap fuarıdır. Dünyanın dört bir yanından gelen yayıncılar beş günlüğüne Frankfurt'ta buluşur, yeni kitapları görür, tanır ve çeviriler yapıp uluslararası kitap endüstrisinden payını almak üzere anlaşmalar imzalar. Kitabın en ticari ve en küresel yanını temsil eder Frankfurt Kitap Fuarı.

Bu yıl yetmiş altıncı kez düzenlenen fuar 2. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında yapılmaya başlanmış. Fuarı 'Alman Yayıncılar ve Kitapçılar Birliği' düzenliyor. Tabii çok kitap okuyan bir ülke olarak Almanya'da

Yayıncılar Birliği de güçlü bir kurum. Ama Frankfurt Kitap Fuarı ticari olarak yıllar içinde o kadar başarılı olmuş o kadar ilgi çekmiş ki bugün fuar, belki de düzenleyici kurumdan bağımsız çok güçlü bir başka kuruluşa dönüşmüş. İçine binlerce insanı alabilen devasa salonların bulunduğu fuar merkezi kentin içinde dönümlerce büyüklükte bir alana yayılıyor.

Frankfurt için kitap fuarı aslında yüzlerce yıllık bir gelenektir. Orta Çağ'ın başlarında bu kentte el yazması kitaplar için toplanıldığı biliniyor. Matbaanın icadından hemen sonra da bu kez yeni basılan kitaplar ve bilim insanlarının toplandığı bir fuar olarak yaşamını sürdürmüş Frankfurt'taki kitap pazarı. O dönem Avrupa'nın en büyük kitap fuarını Frankfurt.

Daha sonra bu özelliğini matbaacılıkta atılım yapan Leipzig'e kaptırmış. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Kitap Fuarı bugünkü modern anlamıyla tekrar başlamış ve kısa sürede zamanımızdaki gibi tüm dünyayı kendine çeken devasa bir etkinlik haline almış.

Kitap Fuarı deyince bizde TÜYAP'ın ya da başka fuarcılık şirketlerinin düzenlediği genişçe bir yerde yayıncıların kitaplarını sattıkları okur-yazar-yayıncı etkinliği gelir aklıma. Ama Frankfurt bundan çok farklıdır. Koridorlarında takım elbiseli iş insanların ellerinde çantalarla koştuğu, masaların etrafında oturup telif hakları için sıkı pazarlıklara tuttuğu bir yerdir Frankfurt Kitap Fuarı. Okurlar ancak fuarın son günü, o da getirdikleri numuneleri geri taşımak istemeyen

yayıncılar satıp da kurtulsun diye içeri alınırlar. Netice itibarıyla diğer başka sektörlerde düzenlendiği gibi bir ticari uzmanlık fuarıdır Frankfurt Kitap Fuarı da...

Her yıl Ekim ayında gerçekleşen fuar, pandemi döneminde girdiği dar boğazı atlattığı görünüyor. Fuar yönetiminin verdiği bilgilere göre bu yıl Frankfurt'a 153 ülkeden 230 bin ziyaretçi gelmiş. Bu ziyaretçiler 4 bin 300 katılımcının yer aldığı stantları ziyaret etmiş, önceden aldıkları randevuları gerçekleştirip yeni kitaplar hakkında bilgi edinmişler. Ayrıca fuarda 3 bin 300 etkinlik gerçekleşmiş 7 bin medya temsilcisi fuarı izlemek için akredite olmuş...

Bu yıl fuarın konuk ülkesi İtalya'ydı. İtalyan yazar ve yayıncılarını tanıtan etkinliklere özel bir yer ayrılmıştı. Seneye de bu bayrağı Filipinler devralacak. Türkiye de 2008 yılında Frankfurt'ta konuk ülke olmuş, Türk edebiyatını temsil eden yüzlerce yazar çeşitli etkinliklere katılmıştı. Türkiye o yıldan bu yana fuara, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteklediği büyük bir stantla katılıyor.

Fuarda ticaretin kalbi, yazar ajanslarının olduğu özel salonda ve büyük İngiliz, Amerikan ve Fransız yayıncıların olduğu salonlarda atar. Ama bir yandan da dünyanın neredeyse bütün ülkeleri burada ulusal stantlar açarak kendi yayıncılarının ve yazarlarının dünyaya açılması için fırsat yaratmaya çalışır. Bu yıl da

İrlanda'dan Japonya ve Kore'ye, Suudi Arabistan'dan Norveç ve Brezilya'ya neredeyse tüm ülkeler özenle hazırlanmış stantlar açmıştı. Kendi dillerinde kitapları sergileyip etkinlikler düzenledikleri bu stantlarda ülkeler kendi kültürlerine önemli bir yatırım yapmış oluyor.

İnternet fuara ilgiyi azaltıyor

Gelişen teknoloji, özellikle internet kitap fuarına olan ilgiyi azaltıyor. Bir zamanlar yeni kitapları bulmak, katalogları edinmek için tek adres olan Frankfurt bu vazgeçilmezliğini yitiriyor. Artık yayıncılar kataloglarını, yeni çıkan kitapları e-posta ile dünyanın dört bir tarafına anında yolluyor. Yine okuma kopyaları bu yolla gönderiliyor, teklifler bu yolla iletiliyor, pazarlıklar ve anlaşmalar böylece yapılıyor. Nihayetinde uluslararası kitap ticaretinin önemlice bir kısmı internet üstünden gerçekleşiyor. Yine de kişisel temas her tür işte olduğu gibi yayıncılıkta da önemini koruyor. Dünyanın dört bir yanından yayıncılar en çok birbirlerini tanımak ya da dostluklarını sürdürmek için Frankfurt'a gidiyorlar. Yani Frankfurt yavaş yavaş küçülüyor, her yıl daha az katılımcı geliyor. Ama yine de hâlâ çok büyük.

Almanya'nın beşinci büyük kenti olan Frankfurt, demir yollarının ve hava yollarının kesişme noktasında bir kent. Avrupa'nın en işlek havaalanlarından birine sahip. Ayrıca Avrupa Merkez Bankası,

Almanya Merkez Bankası ve ülkenin pek çok önemli finansal kuruluşunun merkezi Frankfurt'ta. Tabii bu kadar çok bankanın olduğu bir kentte gökdelenlerin varlığı da kaçınılmaz oluyor. Dolayısıyla Frankfurt silüetinde bazıları ülkenin en yüksek yapıları arasında sayılabilecek pek çok gökdelen yer alıyor. Kenti ikiye bölen Main Irmağı'nın iki yakasında pek çok kültürel yapı ve eski Frankfurt'u yaşatan Römer adlı bölge var. Stadel Sanat Müzesi, Film Müzesi, Goethe Evi, Modern Sanat Müzesi, Tarih Evi, Yahudi Müzesi buradaki sayısız güzel müzeden bazıları. Fuar döneminde gelen yüz binlerce misafir bu müzeleri değil belki ama şehrin otellerini ve restoranlarını tamamen dolduruyorlar. Öyle ki fuar zamanı Frankfurt'ta otel fiyatları üç katına kadar yükseliyor.

2024 Frankfurt Kitap Fuarı'nda en çok gençlik kitapları ve yeni bir tür olarak 'New Adult' kategorisi dikkat çekti. En önemli konu yapay zekâydı. Bu konuda sayısız toplantı düzenlendi ve tüm yayıncılar birbirlerine en yeni yapay zekâ kitaplarını satmaya çalıştılar. Yine manga, yine kuzey polisiyesi, yine dünyayı ve insanlığı anlamamızı sağlayan araştırma kitapları popülerdi. Adı en çok anılan yazarlar arasında Elif Şafak da vardı. Yeni romanı Almanya'da çok beğenilen yazar fuarın açılış konuşmasını yaptı ve fuar alanında da çok popülerdi... ■

Yapay zekâya aşık olmak — Spike Jonze'nin Her Filmi, Theodore Twombly'nin, yapay zekâ Samantha ile sıradışı romantik ilişkisini konu alıyor. Filmden 11 yıl sonra ChatGPT-4 ile tanıştık. Bugün artık sanal kız veya erkek arkadaşlarla sohbet etmenize olanak tanıyan pek çok yazılım var.

YAPAY ZEKÂ KONUŞMAYA BAŞLAYINCA...

YAZI
HAKAN KARA

Artık karşımızda espri yapabilen şen şakrak bir yapay zekâ var. Sohbet ederken uzun uzun duraksamıyor. Üstelik istediğiniz an sözünü kesebiliyorsunuz. Kızılmıyor size. Daha şimdiden YouTube'da yapay zekâyla İngilizce öğrenmek konusunda videolar yayımlanmaya başladı. Yapay zekâyla neşeli sohbetler yapanlar, dertleşenler, ona felsefi sorular soranlar...

Yapay zekâda yeni bir döneme girdik. Büyük dil modellerinin gelişiminden sonra bir başka önemli aşamaya geçtik. Yapay zekâ artık konuşuyor. Diyeceksiniz ki, eskiden de konuşuyordu. Doğru. Fakat tuhaf bir robotik sesi vardı. Diksiyonu kötüydü. Espri anlayışından yoksundu. Eğlenceli değildi. Soru soruyorduk, yanıt almak için beklemek gerekiyordu. Bugün durum farklı.

Karşımızda artık neredeyse insan gibi konuşan, kıkırdayan, kahkaha atan, espri yapan, fıkra, hikâye anlatan bir yapay zekâ var. Daha bilgili. İngilizcesi harika. Türkçesi o kadar değil. Ama kötü de değil. Bir insanla sohbet etmek gibi bir duygu hissetmiyorsunuz

onunla konuşurken. Ama belli ki oraya doğru gidiyoruz. Yakındır. Sohbet ederken dilediğiniz anda onun sözünü kesebiliyorsunuz. Kızılmıyor size. Hemen sözlerinize odaklanıyor ve sohbeti sürdürüyor. Üstelik tek bir dilde de konuşmuyor. Ben baktığımda 20 dili destekliyordu. Sayı giderek artıyor. Yapay zekâyla birkaç dilde de konuşabiliyorsunuz.

Peki yapay zekâyla konuşmaya başlamak neyi değiştirecek? Yapay zekâyla iletişime geçebilmek için bir cep telefonu, tablet ya da bilgisayar ekranına bakmak zorunda kalmayacağız. Metin yazmak zorunda kalmayacağız. Yapay zekâyla iletişim biçimimiz değişecek. İş yaparken, yürürken, alışveriş yaparken basit bir

kablosuz kulaklıkla her an sorularımızı yanıtlayabilecek bir asistanımız olacak yanı başımızda. Diyalog kuracağız. Platon'un Sokrates ile ilgili diyalogları geliyor aklıma. Çok etkili bir iletişim biçimi.

ChatGPT'nin gelişmiş konuşma özelliği 2024'ün Mayıs ayında tanıtılmıştı. Son derece etkileyiciydi. ChatGPT'nin sunumundaki en etkileyici bölüm, iki yapay zekânın düet yapmasıydı bence. Yapay zekâlar, şarkı sözlerini o anda yazıyor ve söylüyorlardı. Bir gün sonra Google'ın 'Gemini'yi tanıttı. Orada da bir eşyasını unutan görevliye, o eşyayı nerede bıraktığını hatırlatıyordu. Telefonunun kamerasıyla pencerenin dışını gösterip "Ben neredeyim" diyen sorduğundaysa, Gemini görüntüyü

tanıyor, oranın neresi olduğunu anlatıyordu.

Yapay zekâ teknolojisiyle ilgilenenler aylardır vad edilenleri görmeyi bekliyordu. Sonunda hem ChatGPT'nin hem de Gemini'in gelişkin ses özellikleri kullanıma açıldı. Gerçi tanıtlardaki bütün özellikler şu anda yok. Yine de etkileyici.

Yapay zekâyla yabancı dil öğrenmek

YouTube'da art arda videolar yayımlanmaya başladı. Özellikle yapay zekâyla yabancı dil öğrenimi konusundaki videoların çokluğu dikkat çekici.

"Bir lokantaya girip sipariş vermek istiyorum. Bunu nasıl söylerim" diyor İspanyolca öğrenmek isteyen bir YouTuber. Yapay zekâ hemen söyleyiveriyor. Bizimki onun sözlerini tekrarlıyor. Yapay zekâ, "Bu sözcüğü doğru söylemedin. Şöyle söylemelisin" diyor. Yani nasıl söylenmesi gerektiğini de öğretiyor. Yapay zekâ daha şimdiden yabancı dilini geliştirmek isteyenler için son derece kullanışlı. Sıfırdan bir dil öğrenmek isteyenler için de aynı ölçüde yararlı mı emin değilim.

İnsan ister istemez düşünüyor. Bundan sonra neler göreceğiz?

Dijital Olmak

Yıllar önce "Being Digital" (Dijital Olmak) kitabıyla satış rekoru kıran Nicholas Negroponte geliyor aklıma. 2001 yılında Türkiye'ye de gelmiş, bir konuşma yapmıştı. MIT'de medya laboratuvarının kurucularındandı.

MIT (Massachusetts Institute of Technology) malum dünyanın en iyi üniversiteleri sıralamasında genelde ilk beşte yer alıyor. Hemen son duruma bakıyorum. "Times Higher Education 2024 Dünya Üniversite Sıralaması" çıkıyor karşıma. İlk beş sırayla Oxford, Stanford, MIT, Harvard ve Cambridge.

Negroponte'nin "Dijital Olmak" kitabını okurken Nazım Hikmet'in şiiri gelmişti aklıma: "Makinalaşmak istiyorum."

"trrrrum! / trak tiki tak! / makinalaşmak istiyorum!"

İlk anda yadırgamıştım bu şiiri. Nazım Hikmet'in neden makinalaşmak istediği üzerine düşünmüştüm uzun uzun. Bugün olsaydı Nazım Hikmet, "Makinalaşmak istiyorum" yerine "Dijitalleşmek istiyorum" der miydi?

Negroponte, yaşanan büyük dijital dönüşümün günlük hayatımızı nasıl etkileyeceğini son derece etkili bir biçimde anlatıyordu, 90'lı yılların ikinci yarısında. Somut örnekler veriyordu. Sabah yataktan kalktıktan sonra işe gidinceye kadar yapay zekâyla nasıl bir diyalog kuracağımızı anlatıyordu. Hâlâ aklımda. Bazıları onun çok uzak bir gelecekte söz ettiğini söylüyordu. "Bu anlattıkları belki yüz yıl sonra gerçekleşir. Belki daha da geç" diyenler oldu. Anlattıklarını tümüyle "ütöfik" bulanlar hatta onunla dalga geçenler oldu. Çok eleştirildi Negroponte. Fakat ilginç bir şekilde onun anlattığı dünyaya doğru ilerliyoruz. Çok yakın.

Sabah kalktınız, aynanın karşısındasınız diyelim. Traş oluyorsunuz ya da makyajınızı yapıyorsunuz. "Nedir bugünkü programım" diye soracaksınız. Yapay zekâ takviminize bakıp hemen gününüzü özetleyecektir. "Bugün hava

serin. Daha sıkı giyinmelisin. Şemsiyeni de unutma yağmur yağacak" diyecek, annelerimiz gibi. Unuttuğunuz ilaçları size anımsatacak. Günlük falınızı okuyacak, yemek tarifi verecek. Önemli haberleri özetleyecektir.

Yapay zekâ zamanla sizi tanıyacak. İlgili alanlarınızı, sevdiğiniz yemekleri, kitapları, şiirleri, filmleri, giysileri... Hatta onu eğiteceksiniz. Sabahları, motive edecek bir cümleyle güne başlamak isteyenlere, sevebilecekleri bir cümleyle günaydın diyecek yapay zekâ. Örneğin Steve Jobs'un sözüyle: "Dünyayı değiştirebilen insanlar buna inanacak kadar deli olanlardır."

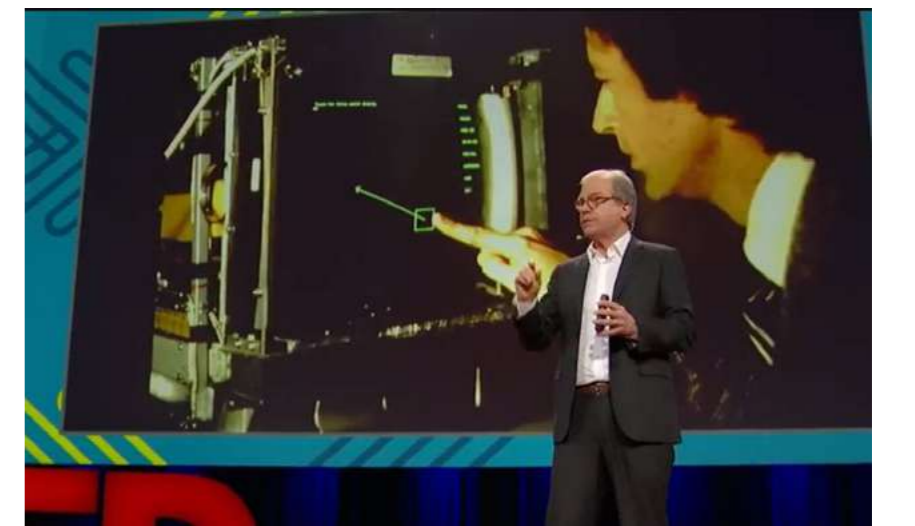
Sizi iyi tanıdığı için ilginizi çekebilecek bilgiler verecek: "İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nde Borodin'in 'Prens İgor' operası var. Size ve eşinize yer ayırtayım mı?", "İstanbul Modern'de İzzet Keribar'ın 'Renklerin Yolculuğu' sergisine mutlaka gitmelisin.", "Netflix'te Quincy Jones Belgeseli başladı", "Bugün kayınvalidenin yaş günü. Ona bir nergis göndereyim mi? Biliyorsun nergisi çok sever."

Yapay zekâ yavaş yavaş günlük hayatımıza sızacak. Bazılarımız belki de onusuz yapamam olacak. Onunla konuşmadan evden çıkamayacak. Tuhaf bir şekilde makineler insanlaşmaya başlarken, her bilgiyi bilgisayara yükleyen ve pek de düşünme ihtiyacı duymayacak insanlar nasıl bir dönüşüm geçirecekler? Robotlaşacaklar mı?

Machiavelli'nin hayali konuşmaları

Aklıma Machiavelli geliyor. "Amaca ulaşmak için her yol mübahdır" sözü ünlüdür. Gerçi öyle bir sözü

»
Gülünç eleştiriler — Yıllar önce "Being Digital" (Dijital Olmak) kitabıyla satış rekoru kıran Nicholas Negroponte son TED konuşmasında geçmişi anlattı. O dönem üzerinde çalıştığı teknolojilere ilişkin kendisine yöneltilen eleştirileri de anımsattı. Örneğin 1970'lerde dokümatik ekran üzerine çalışırken, o zamanlar projeye karşı çıkanların söyledikleri dinleyicileri güldürdü. O yıllarda arabalar için bugünkü navigasyon yazılımlarına benzer bir yazılım da geliştirmişler. Yol tarifi yapıyor. O proje de geri çevrilmiş.

yok ama, bu cümle onun fikrini iyi özetliyor. Floransa'dan sürgün edildikten sonra bir köye yerleşiyor Machiavelli. "Prens" kitabını yazarken, tarihteki büyük düşünürlerle hayali konuşmalar yaptığı anlatılır. Peki kimlerle konuşuyordu? Felsefeci bir dostuma sordum:

"Evet doğru, kimi düşünürlerle hayali sohbetler yaptığı anlatılır. Fakat kimlerle konuştuğunu bilmiyorum. Ama tahmin edebilirim. Muhtemelen Çiçero ve Seneca ile bol bol kavga etmiştir."

"Neden?" "Onlar erdemli, cömert ve yüce gönüllü hükümdar idealini savunuyorlardı. Machiavelli'nin tam tersini yani. Bir de o acımasız Cesare Borgia ile konuşmuştur. Onunla aynı kafa yapısına sahipler."

Biz de belki geçmişin büyük düşünürleriyle konuşmaya başlarız kim bilir. Örneğin Aristo'nun tüm metinlerini bilen, hatta ona ilişkin tüm kitaplara ve yorumlara vakıf bir yapay zekâyla konuşmak sahiden ilginç olurdu... Aklınıza hangi önemli filozof, yazar, şair veya tarihsel kişilikler geliyor? Örneğin Karl Marx ile sohbet etmek ilginç olabilir diye düşünüyorum. Bugünün dünyasını acaba nasıl değerlendirirdi? Rusya'yı, Çin'i, Amerika'yı, kapitalizmi, iklim krizini...

Bu metni yazarken, "Alan Turing" projesinin hangi aşamada olduğuna bakıyorum. Malum Alan Turing yapay zekânın babası. Bletchley Park Müzesi'nde şu sıra onun yapay zekâsını yaratmaya çalışıyorlar. Müzeyi ziyarete gelenler böylece onunla konuşabilecekler, ona sorular sorabileceklermiş. İlginç proje.

Tıklama ekonomisi

Yapay zekâdaki gelişmeler pek çok sektörü etkileyecek kuşkusuz. Başta da gazeteler ve reklam sektörünü. Yıllardır üzerine konuşulan "tıklama ekonomisi"nde sıkıntılar belirmeye başlayabilir.

Google'ı düşünün. Piyasa değeri 2.2 trilyon dolar. 2023'te toplam geliri 305 milyar dolardı. Türkiye'nin 2023 yılı toplam ihracatı 256 milyar dolar. Google'ın ana gelir kaynağı elbette reklamlar. Bizler bir şeyi merak ettiğimizde hemen Google'da arama yapıyoruz ya. Elbette önemli bir hizmet bu. Üstelik bedava. Google'da aradığımız bilgileri bulabileceğimiz web sayfaların listesini sıralıyor yıllardır. Hem arama sayfalarında hem de "tıklayarak" bağlandığımız web sitelerinde yayınlanan reklamlardan para kazanıyor Google. Bu arada Google reklamlarını yayınlayan siteler de elbette bu işten para kazanıyorlar. Biz reklama tıkladıktan sonra, alışveriş sayfasına yönlendiriliyoruz. Oradan da yine "tıklayarak" ürünü satın alıyoruz. Sistem basitçe böyle işliyor. Buna da "tıklama ekonomisi" deniyor. Google, bu "iş modeli" sayesinde dünyanın en büyük şirketleri arasına girdi.

Fakat durum giderek değişiyor. Önce Perplexity AI çıktı. Sorunuzu soruyorsunuz, o da bir sürü web sayfasının bağlantısını vermek yerine, doğrudan sorununuzun yanıtını yazıyor. Web sitelerinden derlediği bilgilerle. Yazdığı yanıtın kaynaklarını da veriyor. 2024'ün ilk üç ayında 15 milyon kullanıcıya ulaşmış bile.

Sonra "ChatGPT Search" çıktı. Aynı mantıkla çalışıyor ve son derece başarılı yanıtlar veriyor. Yani web sayfalarına bağlanmak zorunda kalmayacağız artık. Merak ettiğimiz şeyleri soracağız, onlar da web sitelerinden süzdükleri bilgilerle bize bir yanıt verecekler. Reklam piyasası da ister istemez yavaş yavaş dönüşmeye başlayacak. Çünkü web sayfalarına bakma ihtiyacı duymayacağız.

Yapay zekâyâ sorulabilecek sorular geliyor aklıma. "D vitamini almak istiyorum hangi markayı almalıyım?", "Cep telefonumu yenileyeceğim, hangisini tavsiye edersin?", "Hangi kitabı okuyayım", "Hangi buzdolabını alayım?" Şirketler, yapay zekânın kendi ürünlerini önermesi için para ödemek durumunda kalabilirler. Medyaya gelince, önemli haberleri sesli asistanından hemen öğreniveren insanlar, gazetelerin web sayfalarına daha az bağlanacaklar. Bazı gazeteler belki de sohbet edebileceğimiz "sesli gazeteler" yaratacaklar.

Google, bu alanda yaşanan gelişmelere karşı son derece duyarlı. Haksız da değil. 1990'ların en güçlüsü arama motoru 'Altavista'ydı. Rakipsizdi. Sonra Google çıktı. Ve Google daha iyi bir teknolojiye sahipti. Koskoca Altavista birkaç yıl içinde yok olup gitti.

Peki Google ne yapıyor? Arama sonuçlarının yanında konuyla ilgili ilginç sorular ve yanıtlar eklemeye başladı. Bir de yapay zekâ ile oluşturulmuş özetleri vermeye başladı. Hızlı bir dönüşüm yaşıyoruz.

Ai-Da adlı yapay zekâ robotun yaptığı bir tablo Sotheby's'de satışa çıkarıldı. — Alan Turing'in bir portresini yapmış yapay zekâ robot. Eserin 130-180 bin dolara alıcı bulacağı tahmin ediliyordu. Fakat tablonun satış fiyatı tüm tahminleri aşmış. 1 milyon dolara satılmış.

Öğrenciler için NotebookLM

Fakat son dönemde en etkileyici uygulamalardan biri Google'ın NotebookLM'i. Özellikle öğrenciler, master, doktora tezi yazarlar için işe yarayabilecek bir uygulama. Gerçi ChatGPT, Gemini, Cloud gibi yapay zekâ uygulamalarını kullananların sayısı giderek artıyor. Fakat bu yapay zekâlarla ilgili basit bir sorun var: Halûsinasyon görüyorlar. Bazen gerçekle hiç ilgisi olmayan bilgiler verebiliyorlar.

NotebookLM'in çalışma mantığı farklı. Google hesabıyla ücretsiz giriş yapıp hemen basitçe yeni bir not defteri oluşturuyorsunuz. Yazılım bedava, Türkçe desteği de var. Sonra araştırma yaptığınız konuyla ilgili PDF kitapları buraya ekliyorsunuz. Hazırladığınız metinleri, derlediğiniz haberleri, Google Docs'taki belgelerinizi. Konuyla ilgili önemli sitelerin web adreslerini, hatta YouTube videolarının bağlantılarını da ekliyorsunuz. Böylece bir saatlik bir videoyu izlemek zorunda kalmıyorsunuz. Çünkü NotebookLM onu sizin için özetleyiveriyor.

Sonra başlıyorsunuz yapay zekâ ile sohbet etmeye. O da sizin eklediğiniz ve güvenilir belgeleri inceleyerek sorularınıza yanıtlar veriyor. İsterseniz konuyla ilgili bir metin yazıyor. Eklediğiniz kitaplar veya bilimsel makaleler farklı dillerde de olabilir. Sonuç olarak siz Türkçe soruyorsunuz, o da size Türkçe yanıt veriyor. Yani halûsinasyon sorunu daha aza iniyor.

Daha da ilginç hemen sayfanın tepesine eklenmiş butonlar. "Sık sorulan sorular" butonuna tıklıyorsunuz. Eklediğiniz bütün belgelerle ilgili

soru ve yanıtlar hazırlıyor. "Özetle" butonuna tıklıyorsunuz hemen bir özet çıkarıyor. "Zaman çizelgesi" butonuna tıkladığınızda, bütün belgeleriniz içindeki tarihleri çıkarıp bir kronoloji oluşturuyor.

Daha da ilginç, "Podcast oluştur" butonuna tıkladığınızda, iki kişinin karşılıklı konuştuğu bir podcast hazırlıyor. Elbette bu sohbet, sizin seçtiğiniz konuyla ilgili. Son derece başarılı. Podcast İngilizce. Henüz Türkçe desteği gelmemiş. Ama yakında onu da görürüz. NotebookLM'i oldukça detaylı anlatan YouTube videoları var.

Yapay Zekâ Tablosu 1 milyon dolar

Sanat dünyasında yapay zekâ uzun süredir tartışılıyor. Yapay zekâ sanat yapabilir mi, yaratıcı olabilir mi? Onun binlerce eseri inceleyerek oluşturduğu esere sanat denebilir mi, gibi pek çok konu tartışılıyor.

Tartışmalar süredursun, Ai-Da adlı yapay zekâ robotunun yaptığı bir tablo Sotheby's'de satışa çıkarıldı. Alan Turing'in bir portresi. Eserin 130-180 bin dolara alıcı bulacağı tahmin ediliyordu. Fakat satış fiyatı tüm tahminleri aşmış. Tablo 1 milyon dolara satılmış. İlginç gerçekten.

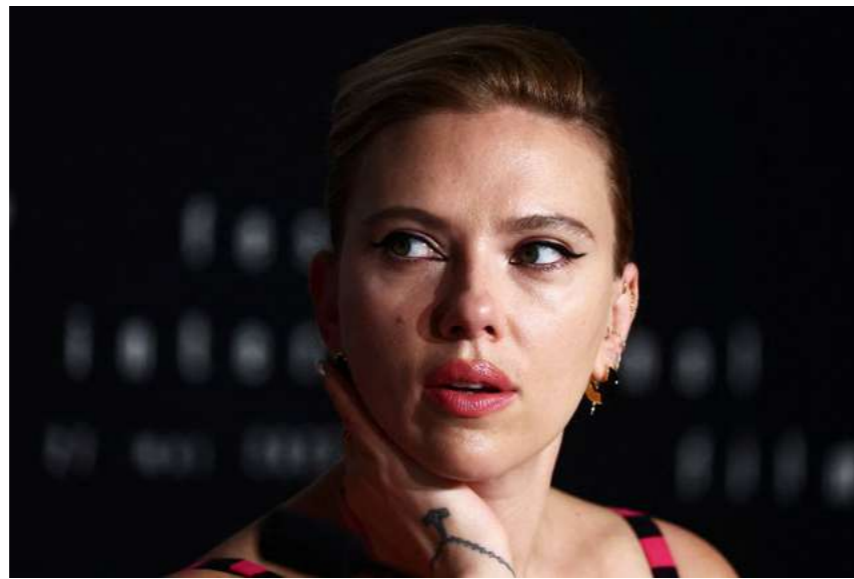
Nicholas Negroponte'nin son "TED" konuşması da ilginç. 1960'lardan bu yana yaptığı çalışmaları anlatırken, o dönemde kendisine yöneltilen eleştirileri, kendisiyle dalga geçenlerin sözlerini de aktarıyor. Dinleyiciler eleştirileri dinledikçe gülmeye başlıyorlar. Çünkü o yıllarda "saçma,

olmaz" denilen şeylerin tümü gerçekleşmiş. Eleştirileri yapanlar komik duruma düştüler. Geleceğe yönelik bir şeyler söylemesi istendiğinde şöyle yanıt veriyor Negroponte: "Bir şeyi okuyarak öğrenmek çok etkili bir yöntem değil. Gerçi ben görmeyeceğim ama gelecekte bir hap içeceğiz ve İngilizce öğreneceğiz." Kana karışan nanorobotların bilgiyi beynin ilgili bölgelerine yerleştirmesinden söz ediyor. "Peki ne zaman olacak bu?" diye sorulduğunda da tarih veriyor: 2030.

Yuval Harari yeni kitabı "Nexus"ta yapay zekânın riskleri ve demokrasilere yönelik tehditlerine dikkat çekiyor. "Akıllı Makineler Çağı", "İnsan 2.0 - Tekillik Yakın" kitaplarıyla tanıdığımız fütürist ve mucit Ray Kurzweil'in da yeni kitabı çıktı. Adı "Tekillik Daha Yakın". The New York Times kitapla ilgili uzun bir makale yayımlamış. Kurzweil parlak bir gelecekte söz ediyor. "2040'a gelindiğinde nanobotlar çoğu hastalığı tedavi edecek ve yaşlanma sürecini durduracak" diyor.

Çin'de yıllarca gazetecilik yapan bir dostum anlatmıştı. Çinliler kızdıkları insana, "İlginç zamanlarda yaşamanızı dilerim" diyorlarmış. Zarif bir anlatım. İlginç zamanlarla kastedilen, her şeyin karmaşık olduğu kaotik zamanlarmış. Bugün gerçekten ilginç zamanlarda yaşıyoruz. Ve durum daha da ilginçleşecek gibi görünüyor. Artık genel yapay zekâyı bekliyoruz. Yani insan seviyesinde bir yapay zekâyı. Fakat basit bir sorun var, böyle bir yapay zekâ yarattığımızı nasıl anlayacağız, onu bilemiyoruz. ■

Johansson'un sesi — Sam Altman, ChatGPT-4'ün tanıtımından önce X hesabından sadece "Her" diye bir mesaj atmıştı. Bir baktık tanıtımdaki yapay zekânın sesi Scarlett Johansson'ın sesine son derece benzeyen bir ses. Meğer Altman, Johansson ile görüşmüş. Fakat Johansson sesinin kullanılmasını istememiş. Sunumdan sonra Johansson'un avukatları devreye girdi. OpenAI kullanılan sesin bir başka sanatçıya ait olduğunu açıkladı. Fakat o sesi de kaldırdı.

Yeni “radyo günleri”: “PODCAST”LER

YAZI
ZEYNEP ARGUVAN

“Radyo günleri”, “podcast”lerle canlandı. Özellikle kovid nedeniyle dünyanın eve kapandığı zamanlar, bu yayınlara ilgiyi arttırdı. Podcast’ler hem yayın yapan için kolay hem de dinleyen için. İnternet olan her yerde, herkes podcast yayını yapabilir. Bu anlamda çok demokratik. Evde iş yaparken, yolda, metroda, araba kullanırken, işte kulaklığınızı takıp rahatlıkla bu yayınlara dinleyebilirsiniz.

30 Ekim 1938 günü CBS Radio'daki Ses Marslı istilasını haber veriyordu:

“Bayanlar baylar, az önce verdiğimiz haberlerin ardından, Meteoroloji İdaresi tarafından büyük rasathanelere talimat verilmiş ve Mars gezegenindeki hareketliliğin yakından gözlemlenmesi istenmiştir. (...) Durun bir dakika. Bir şeyler oluyor. Bu cisim gördüğüm hiçbir şeye benzemiyor. Birileri sesleniyor. Işıklı çemberin ortasında kara delikten çıkan bir şey görüyorum. Gözleri var. Bu bir surat olabilir. Bacakları üstünde duruyor. Aslında küçük bir tür metal parça üzerinde yükseliyor. Şimdi ağaçların tepesine kadar uzandı. Akıl alacak gibi değil ama hem bilimsel gözlemler, hem de bizzat kendi gözlerimizle tanık

olduğumuz şeyler bizi şu kaçınılmaz varsayıma götürüyor. Bu gece New Jersey yakınlarındaki çiftliğe inen bu tuhaf mahlûklar, Mars gezegeninden gelen işgal ordusudur.”

Orson Welles'in sesinden dinledikleri radyo tiyatrosunu gerçek sanan Amerikalılar, sokaklara döküldü. Kaos başladı. Erzak almak için dışarıya çıkarlar, eyalet değiştirmek için arabasına atlayanlar, günah çıkarmak için çağrılan papazlar, uzağıllar tarafından öldürülmemek için intihar edenler... Cadılar Bayramı özel yayını için radyo tiyatrosu seslendiren Welles, Herbert George Wells'in The War of the Worlds isimli romanının uyarlamasını seçmişti. Konusu uzaylı istilası olan bu radyo tiyatrosunun bir bölümünde haber

bülteni diyalogları vardı. Yayını başından itibaren dinlemeyen ve tam da bu bölümde radyoyu açan dinleyiciler "istila"ya inandı. Bu arada, dinleyici sayısı 6 milyona ulaşmıştı.

Bu yayın "radyo günleri"nden bugün bizi gülümseten bir öykü olarak tarihe geçti. Woody Allen da 'Radyo Günleri' filmiyle sinema tarihine o günleri konu alan bir eser bıraktı. Sonra radyo gözden düştü, TV zamanları başladı. Sesin yerini "görüntü" aldı. Önce siyah beyaz sonra rengarenk. Ve şimdi yeniden "podcast"lerle radyo günlerine döndük. Özellikle kovid nedeniyle dünyanın eve kapandığı zamanlar, bu yayınlara ilgiyi arttırdı.

Podcast'ler hem yayın yapan için kolay hem de dinleyen için. İnternet

olan her yerde, herkes podcast yayını yapabilir. Bu anlamda çok demokratik. Evde iş yaparken, yolda, metroda, araba kullanırken, işte kulaklığınızı takıp rahatlıkla bu yayınlara dinleyebilirsiniz. Ayrıca podcast yayıncılığı, bağımsız gazeteciler ve araştırmacıların, büyük medya kuruluşlarının baskısı olmadan özgürce, özgün içerikler üretme yolunu da açıyor.

"Radyo günleri"ne yetişmiş biri olarak; "radyo tiyatrosu" "arkası varın" günleri kişisel tarihimde önemli bir yer tutar. "21. yüzyıl yeni radyo günleri"ne de yetiştim, podcast yayınlarının takipçileri arasındayım. Özellikle evde iş yaparken birçok podcast dinliyorum. Deniz Yüce Başarır'ın "Ben okurum", Nilay Örnek'in "Nasıl olunur", Çağrı Mert Bakırcı öncülüğünde ODTÜ "Biyoloji ve Genetik Kulübü" üyeleri tarafından kurulan ve popüler bilim yayınlara yapan "Evrin Ağacı", Can Öz ile Ümit Alan'ın "Yeni Medya 451"i, Mirgün Cabas ile Can Kozanoğlu'nun "Nereden Başlasam"ı en çok dinlediğim yayınlar olarak anabilirim.

Tarihçe

Gelelim bu yayınlara tarihçesine. Podcast sözcüğü "iPod" ve "broadcasting" (yayıncılık) sözcüklerinin bir araya gelmesiyle ortaya çıktı. 2004 yılında Apple'ın iTunes platformuna podcast özelliği eklemesiyle bu format daha geniş kitlelere ulaştı. Bugün Spotify, Apple Podcasts ve Google Podcasts gibi büyük platformlar, podcast içeriklerine yer veriyor.

2023 verilerine göre, dünya genelinde yaklaşık 464,7 milyon podcast dinleyicisi bulunuyor. Bu, tüm internet kullanıcılarının yüzde 22'sine denk geliyor. 2025 yılına gelindiğinde küresel dinleyici sayısının 500 milyonu aşması bekleniyor! Son yıllardaki podcast dinleyici sayısının gelişimini de rakamlarla izleyelim:

- 2019: 274,8 milyon dinleyici (İnternet kullanıcılarının %14,4'ü)
- 2020: 332,2 milyon dinleyici (İnternet kullanıcılarının %16,5'i)
- 2021: 383,7 milyon dinleyici (İnternet kullanıcılarının %18,7'si)
- 2022: 424,2 milyon dinleyici (İnternet kullanıcılarının %20,3'ü)

- 2023: 464,7 milyon dinleyici (İnternet kullanıcılarının %22'si)
- 2024* (öngörü): 504,9 milyon dinleyici.

Türkiye'de Podcast Yayıncılığı

Türkiye'de podcast yayıncılığı, dünya genelindeki gelişmelere paralel olarak giderek önem kazandı. Dinleyici kitlesi genellikle genç ve üniversite mezunu bireylerden oluşuyor. 2020'lerin başında pandeminin de etkisiyle podcast dinleyicisi sayısında dikkat çekici bir artış yaşandı. Bağımsız podcast yayıncıları bu alana girerken, ana akım medya kuruluşları da bu tür yayınlara yöneldi.

Spotify ve YouTube, podcast yayınlarında başı çekiyor. Eğitimden komediye, terapiden beslenmeye, sağlıktan güzelliğe, belgesellerden ünlü kişilere çok çeşitli konu ve başlıklarda yayınlar var. Türkiye'de podcast dinleyicilerinin hemen yarısı podcastleri Spotify üzerinden dinliyor. Peki ne dinliyorlar? Spotify, 2023 boyunca en çok dinlenen sanatçı, şarkı, albüm ve podcast'leri açıkladı. Buna göre, 2023 yılında Türkiye genelinde en çok dinlenen sanatçı Semiceenk oldu. Aynı yıl Türkiye'de en çok dinlenen podcast "Ortamlarda Satılacak Bilgi" oldu. "Kendine İyi Davran" listenin ikinci sırasına yerleşirken "Merdiven Altı Terapi" üçüncü, "Meksika Açmazı" dördüncü, "Hayalhanem" beşinci sıraya yerleşti.² En çok dinlenen, Merve Özkaynak'ın sunduğu "Ortamlarda Satılacak Bilgi" de sinemadan, kitaplara, kişisel gelişimden yapay zekâya Göbeklitepe'nin sırlarından ayrılık acısına birçok konuda yayın yapıyor.

Türkiye'deki podcast dinleyicisi rakamlarına gelirsek; İpsos'un "Türkiye'yi Anlama Kılavuzu" araştırmasındaki verilere göre Türkiye'de en az bir kere podcast dinleyen kişi sayısı 7,6 milyon. Dinleyicilerin yüzde 50 civarında 25 yaş altı olması bu alanın "genç"liğini gösteriyor. MMA Turkey'in Türkiye'deki podcast dinleyici alışkanlığı raporuna göre ise podcast dinleyicilerinin yaş skalasının yüzde 77 oranında 18-44 yaş aralığında olduğunu görüyoruz.³

Peki insanlar podcast yayınlarını neden dinliyorlar? "Üreticiden Dinleyiciye Podcast Ekosistemi"

başlıklı bir raporda bu konuda şu değerlendirmelere yer veriliyor:

"18-25 yaş aralığındaki katılımcılardan oluşan odak grup görüşmesinde yeni bir şeyler öğrenme ve zamanı verimli kılma gibi sıkça tekrarlanan temalar, bazı katılımcılar için podcastin diğer medya türlerinin yerini almasının nedenlerini açıklamada önemli bir neden olarak öne çıkıyor. (...) 25-44 yaş aralığındaki katılımcılar için podcast dinleme her hâlükârda müzik dinlemenin ve blog okumanın yerine geçmiştir diyebiliriz. Katılımcılar yürüyüş yaparken müzik dinlemek veya trafikte geçirdikleri zamanda müzik dinlemek yerine podcast dinleyerek zamanlarını daha verimli geçirdiklerini hissediyorlar. Bir zamanlar rağbet gören blog yazılarının, okumaya fırsat bulamayanlar için sesli bir içerik olarak sunulması da bunda bir etken olabilir."⁴

Podcast dinleyici sayısının artması, bu alanı reklam verenler ve markalar için cazip hale getiriyor. Bu da yayınlara giderek artması ve birçok insanın burada bir "iş" olanağı ve gelecek görmesinin yolunu açıyor. Yeni radyo günlerinin eskisinden farkı çok elbette. Artık böyle radyonun karşısında oturup pasif bir dinleyici olmaya mecbur değilsiniz. Herkes "radyocu" olarak yayın yapabilir! Herkes sesini duyurabilir! Bir zamanlar "Bir gün herkes 15 dakikalığına meşhur olacak" diyen Andy Warhol'u doğrularak "meşhur" olabilir! Yayınlar aktif olarak katılabilir. Ne olacak canım, "radyo günleri"nde de katılıyorlar! O zaman yazıyı Woody Allen'in "Radyo Günleri" filminden eğlenceli bir sahne ile bitirelim: Evdeki hırsız o sırada radyoda yayınlanan "Melodiyi tahmin edin" adlı yarışma programına evin telefonundan katılarak ev sahibine haberi olmadan ödül kazandırır! ■

Kaynaklar:

1. <https://explodingtopics.com/blog/podcast-listeners>
2. <https://mediacat.com/spotify-2023un-enlerini-acikladi>
3. <https://www.newslabturkey.org/2023/04/13/turkiyede-ve-dunya-da-podcast-dinleyici-profil>
4. <https://www.newslabturkey.org/ureticiden-dinleyiciye-podcast-ekosistemi/>

İspanya'da sel felaketi — İspanya'da 29 Ekim'de meydana gelen ve Valensiya başta olmak üzere ülkenin doğu ve güney bölgelerini etkileyen sel felaketinin görüntüleri ürpertici. 218 insan yaşamını yitirdi. Ekipler 89 kayıp insanın bulunması için uzun süre çaba gösterdiler.

SULAR YÜKSELİRKEN...

YAZI
DENİZ DOĞALI

Denizler giderek yükseliyor. Dünyada 3 bin yıldır bu ölçüde rekor seviyede yükselişler yaşanmadı. En iyimser tahminle yüzyılın sonuna kadar bir metrelik bir yükseliş yaşanacak. Daha ürkütücü senaryolar da var. Kaç kent sular altında kalacak? Kaç milyon insan göçe zorlanacak? Sular yükselirken biz ne yapacağız?

“Çevreciler de biraz abartmıyor mu sence? Sıcaklık artışı 1,5 derecede tutulmalıymış. 2 derecelik artışa bile tepki gösteriyorlar. 4 derece yükselse ne fark eder ki? Hava sıcaklığı bugün 28 derece. 32 olsa ne olur?”

Dört dereceyi duyunca irkiliyorum. Bir felaket senaryosundan söz ediyor ve bunun farkında değil.

Bazen bir görüntü yüzlerce sözcükten daha fazlasını anlatır, derler. Doğru. “Ne olacağını bence kendi gözlerinle görmelisin” dedim. Şaşırıldı. Climate Central'in web sayfasına bağlandım. Karşımızda dünya haritası. Dünyada ortalama sıcaklıklardaki artışlara göre bulunduğunuz bölgede deniz seviyelerinin ne kadar

yükselebileceğini gösteriyor. İlginç bir çalışma yapmışlar.¹

Önce sayfada yaşadığı kıyı kentini, sonra da evinin olduğu yeri buldu. “Tamam burası işte” dedi.

“Şu anda ekranda şimdiki durumu görüyorsun. Ekranın solundan 4 dereceyi seç. Hani ne fark eder demiştin ya. Bak bakalım dünyanın

ortalama sıcaklığı 4 dereceye ulaştığında durum ne olacak” dedim. Dört dereceye dokundu. Bir an duraksadı. Önce anlayamadı. Sonra yüz ifadesi değişti:

“Bizim bina denizin içinde kalmış” dedi şaşkınlıkla. Ardından arka arkaya sorular: “Bu doğru mu”, “Veriler nereden geliyor?”, “Peki bu ne zaman olacak?”

Haritadan bu yüzyıl sonuna kadar ortalama sıcaklıklarda 1,5, 2, 3, 4, 5 derecelik artışlara baktı tek tek. “Bir derece bile çok şey fark ettiriyormuş” dedi. Sohbetin sonunda şu cümlesini anımsıyorum:

“Dört derecelik bir artış gerçekleşmez değil mi?”

Aradan 6 yıl geçti. Yine “Climate Center”in web sitesine bakıyorum. Haritayı biraz değiştirmişler. Sadece bu da değil. Yeni haritalar eklemişler. Çeşitli deniz seviyelerine göre haritalar, küresel sıcaklığa göre haritalar. Belli ki yeni veriler yüklüyorlar sisteme.

Deniz seviyelerindeki yükseliş

Deniz seviyelerinden söz ederken akla gelen ilk soru elbette şu: “Ne kadar yükseliyor?”

Birleşmiş Milletler'in bu yıl ağustos ayında yayınlanan son raporuna bakıyorum.²

Çeşitli dönemleri inceleyerek 10 yıllık zaman dilimlerinde deniz

seviyelerinin küresel düzeyde ne kadar yükseldiğini araştırmışlar.

1901 ile 1971 yılları arasındaki 10 yıllık dönemlerde küresel deniz seviyesi ortalama 1,3 santimetre yükselmiş. 1971 ile 2006 yılları arasında 1,9 santimetreye çıkmış. 2006 ile 2018 yılları arasındaki on yıllık dönemde yükseliş 3,7 santimetre. Son on yılda küresel deniz seviyesindeki yükseliş 4,8 santimetreye ulaşmış. 10 yıllık zaman diliminde 1,3 santimetre yükselen denizler artık 4.8 santimetre yükseliyor. Rekor seviyede bir artış yaşanıyor. BM raporlarına 3 bin yılın en yükseği.

Peki bu yüzyılın sonuna ne kadar yükselecek? Çeşitli senaryolar var. BM'nin son raporuna bakıyorum. Olasılığı en yüksek senaryoya göre bu yüzyıl sonuna kadar denizler ortalama 1 metre yükselecek.

Dünya Ekonomik Forumu çalışması da ilginç. “Deniz seviyelerinin yükselmesiyle ilgili bilmeniz gereken her şey” başlıklı bir sayfa hazırlamışlar.³ Sayfada not ettiğim cümleler şunlar:

- İklim krizi sonucu 2100 yılına gelindiğinde 410 milyondan fazla insan deniz seviyelerinin yükselmesinden etkilenebilir.
- Dünyada buz tabakasının “geri döndürülemez erimenin eşiğinde” olması nedeniyle bilim insanları şu anda deniz seviyesinde kaçınılmaz olarak 1-2 metrelik bir artış bekliyor.

Dünya Ekonomik Forumu'nun son “Küresel Risk Algısı” anketi de dikkat çekici. 10 yıllık dönem için risk algısında ilk dört sırada çevre sorunları yer alıyor. Birinci sırada aşırı iklim olayları var. Sonra dünya sisteminde kritik dönüşümler var. Deniz seviyesinin yükselmesi de dünya sistemlerinde kritik değişiklikler arasında yer alıyor. Biyolojik çeşitlilik kaybı ve ekosistemlerde çöküş üçüncü sırada. Dördüncü sırada ise doğal kaynakların azalması var.

En kötü senaryo

Deniz seviyelerinin yükselmesi konusunda Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli'nin (IPCC) hazırladığı senaryolar arasındaki olasılığı düşük fakat etkisi son derece yüksek bir senaryo dikkatimi çekiyor. Yani en kötü senaryo.

Bu senaryoda dünyanın ortalama sıcaklık artışının yüzyılın sonuna 4.4 dereceye ulaşacağı varsayılıyor. Aynı zamanda Antarktika ve Grönland'da öngörülenden daha hızlı bir buz kaybı yaşanırsa ne olur diye bakmışlar. Deniz seviyeleri 2.3 metreye yükselebileceği. BBC'de yayınlanan “Dünyadaki bütün buzullar erirse ne olur” başlıklı haber dikkatimi çekiyor. Elbette bu varsayımsal bir çalışma. Böyle bir senaryo yok. Fakat erirse ne olur diye araştıran bilim insanlarına göre deniz seviyeleri 70 metre yükselebileceği.

« Deniz seviyeleri rekor seviyede yükseliyor — BM raporuna göre 1901 ile 1971 yılları arasındaki 10 yıllık dönemlerde küresel deniz seviyesi ortalama 1,3 santimetre yükselmiş. Son on yılda küresel deniz seviyesindeki yükseliş 4,8 santimetreye ulaşmış. Yükseliş rekor seviyede. Üstelik giderek artıyor.

Denizlerdeki yükselişin temel nedeni iklim değişikliği. Dünyadaki ortalama sıcaklık yükseldikçe buzullar giderek eriyor. Sonra okyanuslar ısınıyor. Genleşiyor.

The Guardian anketi: 1.5 derecelik hedef tutturulamayacak

Peki dünyanın ortalama sıcaklığı yüzyıl sonuna kadar ne kadar artacak?

The Guardian'ın iklim bilimcilerle yaptığı anket dikkat çekici.⁴ Ankete 380 bilim insanı katılmış. Dünyanın önde gelen iklim bilimcileri. Küresel ısınmanın Paris Anlaşması'ndaki 1,5 derecelik hedefi aşacağı görüşündeler.

Ankete katılanların yüzde 35'i yüzyıl sonuna kadar 2,5 derecelik bir artış bekliyor. En büyük grup bu. Yüzde 26'sı, ki bunlar ikinci büyük grup, sıcaklık artışı 3 dereceye ulaşır diyor. Sıcaklıklar 4 ile 5 derece arasında artar, diyenler bile var. Oranları yüzde 7. Peki 1.5 derece ve altında kalanların oranı ne kadar diye bakıyorum. Sadece yüzde 4.

Bilim insanları 2,5 derecelik bir artışın insanlık için korkunç bir sonuç yaratacağını söylüyorlar.

Bugün yaşadıklarımızın çok ötesinde sıcak hava dalgaları, orman yangınları, seller, fırtınalar, kıtlıklar ve kitlesel göçlerden söz ediyorlar.

Yarı distopik bir gelecek

Bazıları, ortaya konan açık bilimsel kanıtlara rağmen hükümetlerin harekete geçmemesi nedeniyle kendilerini umutsuz, öfkeli ve korkmuş hissettiklerini söylemiş. Guardian, ankete ilgili haberinde bilim insanlarının "yarı distopik" bir geleceği öngördüklerini söylemiş.

"Yarı distopik" sözünü okuyunca, Climate Center'in 2021 yılında yaptığı çalışmayı anımsadım. Dünyada 196 yer belirlemişler. Sonra sular yükseldiğinde neler olacak diye görseller hazırlamışlar. Görsellerde belirlenen yerlerin bugünkü durumu ve sular yükseldiğinde buraların nasıl dönüşeceğini görüyorduk. Tam da Glasgow'daki iklim zirvesi öncesi yayınlanmıştı bu fotoğraflar. Aralarında elbette sularla kaplanmış Glasgow kenti de var. "Hangi geleceği seçeceksiniz?" diye bir başlık atmışlardı.

O dönemde de bu görselleri "distopik" diye değerlendirenler, görüntüleri abartılı, fazla ürkütücü bulanlar olmuştu. Acaba bugün, İspanya'da 29 Ekim'de meydana gelen ve Valensiya başta olmak üzere ülkenin doğu ve güney bölgelerini etkileyen sel felaketinin "gerçek" görüntülerini gördüklerinde ne düşünmüşlerdir? Gazeteler "korkunç görüntüler" diye başlık attılar. Abartılı değil. Gerçekten de korkunç. Bu yazıyı yazarken bölgede yaşamını

ytirenlerin sayısı 218'di. 89 kayıp hâlâ aranıyordu.

Sera gazlarında rekor yükseliş

İklim değişikliğinin temel nedeni sera gazları. Başta CO₂ ve Metan. Fosil yakıtlardan hızla uzaklaşmalıyız, diyor uzmanlar.

Sanayileşme dönemi öncesinde yaklaşık 400 bin yıl boyunca atmosferdeki karbondioksit (CO₂) oranı 200 ile 280 ppm (milyonda parçacık sayısı) civarında seyretmiş. 1880 yılındaki oran 290,8 ppm'e yükselmiş. Fakat son yıllarda art arda ciddi yükselişler yaşıyoruz. 2023 yılında sera gazı emisyonlarında rekor bir artış yaşandı. 420 ppm'e ulaştı.

ABD Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi'nin (NOAA) web sayfasında son verilere ulaşmak mümkün. Hemen oraya bakıyorum. Küresel CO₂ konsantrasyonu 2024 ekim ayında 422,03 ppm'e gelmiş.

The Guardian konuyla ilgili haberinde Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) Genel Sekreteri Celeste Saulo ile görüşmüş. Saulo şöyle diyor: "Bu veriler karar vericiler arasında alarm zillerinin çalmasına neden olmalı."

Peki somut olarak dünyanın CO₂ emisyonları ne kadar? Dünya Meteoroloji Örgütü'ne göre dünyada 2015 yılında 346 milyar ton olan CO₂ emisyonu, 2023'te 564 milyar tona ulaşmış. CO₂

« Guterres'ten SOS uyarısı — Tonga'da Pasifik Adaları liderlerinin katıldığı toplantıda konuşan Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, bölgenin 'eşi görülmemiş bir risk altında' olduğu uyarısında bulundu. Guterres, "en büyük emisyon kaynakları" olan G20 ülkelerine, dünyanın iklim açısından en savunmasız ülkelerine finansal destek sağlama çağrısını yineledi. "Ancak Pasifik'i kurtarırsak, kendimizi de kurtarıyoruz" diyor Guterres.

« Bir gün gelecek ve biz yok olacağız — Tuvalu, cennet gibi bir ada ülkesi. Fakat yükselen deniz seviyesi dokuz takım adanın en küçük ikisini yutmak üzere... Tuvalu Dışişleri Bakanı Simone Kofe, 2021 yılında BM iklim müzakereleri sırasında denizin içine bir kürsü kurmuştu. Takım elbise ve kravatını takmış, paçalarını sıvayıp dizlerine kadar denize girmiş, burada bir konuşma yapmıştı. Fotoğraf, sosyal medyada büyük ilgi görmüştü. "Tuvalu'yu görün, gerçeklerle yüzleşin" diyordu Kofe.

salınımında önde gelen ülkeler sıralanırken Çin, ABD, Hindistan, Rusya, Japonya gibi ülkeler üst sıralarda yer alıyor. Konuya tarihsel perspektiften bakmak da mümkün elbette. Euronews 1800 yılından bu yana yaşanan değişimi yansıtan bir çalışma yapmış. Uzun yıllar İngiltere ilk sırada yer alıyor. 1900'lerde ABD birinci sıraya yükseliyor. ABD'yi İngiltere, Almanya, Fransa ve Rusya izliyor. Çin o yıllarda 6. sırada. Sonra Çin'in yükselişi başlıyor. 2000'lerin başında.

Our World in Data web sitesi bu konuda ciddi istatistikler yayınlıyor.⁵ Hazırladıkları sayfada "İklim değişikliğinden kim sorumlu? Kimin bunu düzeltmesi gerekiyor", "CO₂ emisyonlarında küresel eşitsizlikler" gibi başlıklar dikkat çekici. Yüksek gelirli ülkelerdeki ortalama bir insan, düşük gelirli ülkelerde yaşayanlara göre 30 kat daha fazla emisyon üretiyormüş.

Metan'da da durum farklı değil. Küresel Metan Bütçesi 2024 raporunda tüm çabalara karşın son 20 yılda insan kaynaklı metan üretiminde yüzde 20'lik bir artış görüldü. Atmosferdeki metan konsantrasyonu sanayi öncesi döneme göre 2,6 kat artarak son 800 bin yılın en yüksek seviyesine ulaşmış. İstatistiklere bakarken, "Peki en masumumuz kim?" sorusu geliyor aklıma. Yanıtı "Pasifik'teki ada ülkeleri". Bütün bu gelişmelerden en çok etkilenenler de onlar.

'Tuvalu'yu görün, gerçeklerle yüzleşin'

Pasifik'teki ada ülkeleri şimdiden "distopik geleceği" yaşıyorlar. Buldukları her platformda sorunlarını dile getirmeye çabalyorlar.

Tuvalu Dışişleri Bakanı Simone Kofe, 2021 yılında BM iklim müzakereleri sırasında denizin içine bir kürsü kurmuştu. Takım elbise ve kravatını takmış, paçalarını sıvayıp dizlerine kadar denize girmiş, burada bir konuşma yapmıştı. Fotoğraf, sosyal medyada büyük ilgi görmüştü. "Tuvalu'yu görün, gerçeklerle yüzleşin" diyordu Kofe. Etkileyici bir konuşma. Videosu da var.⁶

Pasifik'teki ada ülkelerinde deniz seviyesi küresel ortalamadan iki kat fazla yükseliyor. Tonga'nın başkenti Nuku'alofa'da son otuz yılda 21 santimetre yükselmiş deniz. Samoa Apia'da 31 santimetre, Fiji'nin Suva kentinde ise 29 santimetre.

Ada ülkelerinde halkın yüzde 90'ı su seviyeleri yükselen okyanusların 5 kilometre yakınında yaşıyor. Deniz seviyesinden sadece 1-2 metre yükseklerde. Denizin kabardığı, fırtınalı dönemlerde, gel gitlerde büyük zorluklar yaşıyorlar.

Ağustos'ta Tonga'da Pasifik Adaları bölge liderleri bir araya geldi. Toplantıda konuşan Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri Antonio Guterres "Yükselen deniz seviyeleri, tamamen insanlığın yarattığı bir krizdir" dedi. Şu cümlesi

dikkat çekiciydi: "Ancak Pasifik'i kurtarırsak, kendimizi de kurtarıyoruz."

Toplantıya katılan temsilcilerin nerelerden geldiklerine bakıyorum. Cook Adaları, Mikronezya, Fiji, Kiribati, Nauru, Yeni Kaledonya, Palau, Papua Yeni Gine, Marshall Adaları, Samoa, Tonga, Tuvalu, Vanuatu...

Deniz seviyeleri bu hızla yükselmeye devam ederse, buradaki insanlar cennet gibi adaları terk etmek zorunda kalacaklar. Nereye gidecekler? Tuvalu ile ilgili haberleri okurken öğreniyorum ki, son yıllarda Tuvalu'ya çeşitli yerlerden yardımlar da gönderilmiş. Gıda, erzak... Fakat plastik ambalajlarla gönderilen yardımlar bu kez de bölgede ciddi bir plastik kirliliğine yol açmış. Yani, yardım ederken bile kirliliyoruz.

Kentlerin durumu

Denizlerin yükselmesinden en çok etkilenenler arasında Bangladeş, Çin, Hindistan ve Hollanda yer alıyor. Son 30 yılda deniz seviyesinin küresel ortalamasının üzerinde arttığı kentler listesi var. Şanghay, Avustralya-Perth, Londra, ABD'de Atlantic City-New Jersey, Boston, Miami, New Orleans. New Orleans, 1990 ile 2020 yılları arasında deniz seviyesindeki 26 santimetre yükselmeye büyük kentler arasında listenin başında yer alıyordu.

♣ Caretta'ların en önemli yumurtlama alanlarından biri olan İztuzu Plajı

2012'deki Sandy Kasırgası sırasında New York şehrinde yaşanan su baskınları oldu. New York o tarihten beri deniz seviyelerinin yükselmesine karşı ciddi önlemler alıyor. Konuyu bayağı incelemişler. Etkileşimli haritalar hazırlamışlar.

Deniz seviyesinin yükselmesinden etkilenecek kentlerin sayısı elbette daha fazla. BM raporlarında özellikle Kahire, Lagos, Maputo, Bangkok, Dakka, Cakarta, Mumbai, Kopenhag, Los Angeles, New York, Buenos Aires, Santiago adları öne çıkıyor.

Örneğin Endonezya'nın başkenti Cakarta, dünyanın en hızlı batan kentlerinden biri. Denizin yükselmesine karşı önce 25 metre yükseklikte 40 kilometre uzunluğunda bir set çekmeyi planladılar. Maliyet 40 milyar dolar olacaktı. Sonra başkenti Borneo adasına taşımaya karar verdiler.

Türkiye'nin antik kentleri risk altında

Deniz seviyesinde beklenen yükselme, Türkiye'nin ve Yunanistan'ın sahil şeritlerinde yer alan arkeolojik alanları ve tarihi yapıları da tehdit ediyor.

Araştırmayı yapan Doç. Dr. Enes Zengin, coğrafi bilgi sistemleri konusunda da uzman. Türkiye ve Yunanistan'ın doğu akdeniz kıyılarında yer alan 464 tarihi alanı

incelemiş. Deniz seviyesindeki yükselmenin üç metreyi bulması durumunda Aydın'da Efes Limanı, Efes Antik Kenti, Milet Antik Kenti, Güvercinada Kalesi; İzmir'de Klazomenai ören yeri; Antalya'da ise Olimpos ve Patara antik kentleri gibi önemli tarihi alanların kısmen veya tamamen sular altında kalabileceğini söylüyor. Yüksek riskli alanlar arasında Datça'daki Knidos antik kenti, Kaunos ve Elaia antik kentleri yer alıyor.⁷ Gazete Oksijen haberi "Gelecek kuşak 34 antik kenti göremeyecek" başlığıyla vermiş.

Küresel Denge Derneği'nin araştırması

Küresel Denge Derneği tarafından hazırlanan "İstanbul ve İzmir İlleri için Deniz Seviyesi Yükselmesi ve Olası Etkileri" raporu yayınlandı. Raporda 2050'de deniz seviyesinin 0,5 metre, yüzyılın sonunda ise 1 metre yükseleceği varsayılmış.⁸

Raporun yazarları Prof. Dr. Nüzhet Dalfes ve Prof. Dr. Sedat Avcı. Dalfes, İstanbul'da Marmara Denizi'ne kıyısı olan ilçelerde 6 milyondan fazla insanın yaşadığı bilgisini paylaşarak, "Şehirde, yüksekliği 2 metreden az olan yaklaşık 120 kilometrekarelik bir alan risk altında" diyor. İstanbul'da Dolmabahçe Sarayı, Beylerbeyi Sarayı ve Ortaköy Camii gibi tarihi yapılar deniz seviyesinin yükselmesinden etkilenecek.

♣ Knidos Antik Kenti, Datça

İzmir'de Körfez, Kordon ile Alaçatı ve Siğacak gibi tatil beldeleri suların yükselmesinden etkilenecek. Raporda kuş cennetlerine de yer verilmiş. Türkiye'nin önemli kuş üreme alanları arasında yer alan Gediz Deltası Kuş Cenneti ile Çamaltı Tuzlası, Küçük Menderes Deltası, Mavişehir, Çakalburnu Dalyan ve İnciraltı Kent Ormanı gibi doğal kıyılar da risk altında.

Carettalar tehdit altında

Raporları okuyunca Climate Central'daki haritadan Türkiye kıyılarına bakıyorum. Risk altındaki alanlar kırmızıyla işaretlenmiş. İzmir'deki kırmızı alanlar hemen dikkat çekiyor.

Sonra Dalyan'a bakıyorum. Yıllar önce dünyada kaplumbağaların koruyucusu olarak tanınan ve Dalyan İztuzu kumsalındaki otel inşaatının engellenmesi için yoğun çaba harcayan Günther Peter ile yaptığım sohbeti anımsıyorum. "Deniz seviyelerinin yükselmesi tüm Akdeniz'de kaplumbağalar açısından felaket anlamına gelir" demişti. Günther Peter dünyada deniz kaplumbağaları nerede tehlikedeyse oraya giderdi ve tüm çevre örgütlerini yaşananlar hakkında bilgilendirirdi. Günther Peter'i ne yazık ki kaybettik. Sonra Dalyan'da

yaşayan carettaların annesi kaptan June'u (June Haimoff) da kaybettik.

Dalyan İztuzu kumsalı Akdeniz'de Caretta'ların en önemli yumurtlama alanlarından biri. İztuzu kumsalı haritada tam anlamıyla kızıla boyanmış. Carettalar ilginç canlılar. Doğduktan sonra Akdeniz'de binlerce kilometre yol katediyorlar. Cebelitarık Boğazı'nı geçenler bile oluyor. Sonra 25-30 yaşlarında yumurtlamak için doğdukları kumsala geri dönüyorlar. Neden bunu yapıyorlar? Nasıl oluyor da onca yıl sonra doğdukları kumsalı buluyorlar? Şaşırtıcı. 95 milyon yıldır dünya üzerinde bu yolculukları yapıyorlar. O dönemde insanlar henüz yok.

Bazı bilim insanları Caretta'ların yıllar içinde Akdeniz'de nerelere gittiklerini izliyorlar. Sırtlarına taktıkları uydu cihazlarıyla elbette.

Hemen İztuzu'ndaki Deniz Kaplumbağaları Araştırma Kurtarma ve Rehabilitasyon Merkezi'nin (Dekamer) web sayfasına bağlanıyorum. Dekamer'dekiler deniz kaplumbağaları konusunda yıllardır büyük bir çaba içindeler. Üstelik gönüllü gençler de kaplumbağaların yumurtlama döneminde kumsalı korumak için Dekamer'e destek veriyor. Pırıl pırıl gençler.

Caretta Tuba 25 yaşlarında bir dişi. 2019 yılında İztuzu'ndan doğal yaşam ortamına bırakılmış. Bayağı bir dolaşmış Akdeniz'i. Haritadan

görüyorum.⁹ Özellikle Adriyatik'i sevmiş belli ki. Şu sıralar İtalya kıyılarında. Sonra geçmiş yıllarda izlediğim Carettaların adlarına bakıyorum. Neredeler diye. Bazıları artık listede yok. Bir teknenin pervanesine takılıp öldüler mi acaba? Ya da bir balıkçı ağına mı takıldılar? Belki de sadece sırtlarındaki uydu izleme cihazı hasar görmüştür diye geçiriyorum içimden. Uydu izleme cihazlarıyla kaplumbağaları izlemek son derece pahalı bir iş. TUI Care Vakfı Dekamer'i bu konuda destekliyor.

30 yıl sonrasını hayal ediyorum. Doğduktan 25 yıl sonra yeniden doğduğu kumsala dönen bir Caretta canlanıyor gözümde. Bir bakıyor ki, doğduğu kumsal ortada yok. Deniz yutmuş kumsalı. Ne hisseder? Yumurtalarını nereye bırakacak?

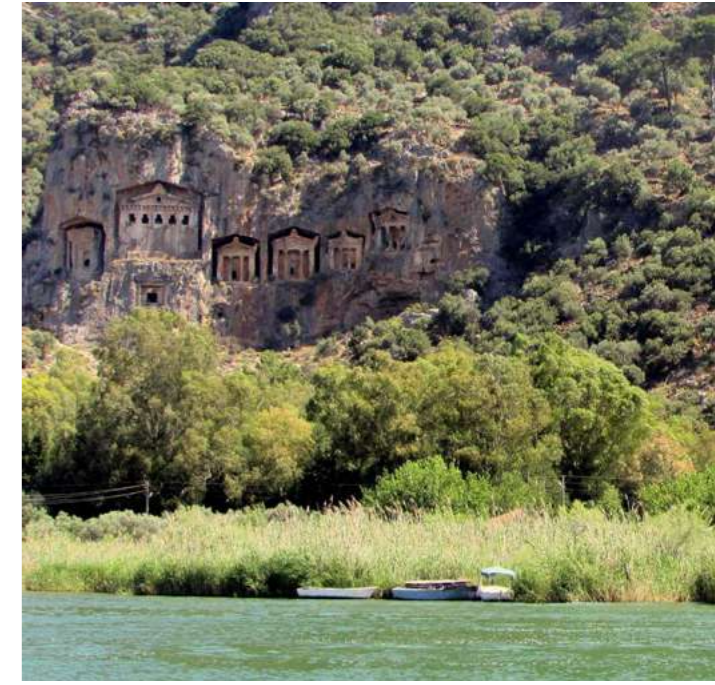
2050 yılında nasıl bir dünyada yaşayacağız bilemeyiz elbette. Fakat deniz seviyelerinin ne kadar yükseleceğine ilişkin öngörüler var. Örneğin ABD'de ülkenin kıyı şeritlerinde denizin 2050 yılına kadar 25-30 santimetre daha yükseleceğini söylüyor bilim insanları. Amerika ile ilgili ciddi araştırmalar var. Kısa vadede etkilenecek binaların listesini bile çıkarmışlar.

Donald Trump ABD'de yeniden başkan seçildi. Hem de ciddi bir oy alarak. Büyük bir zafer. Peki ABD, iklim değişikliği konusunda nasıl bir politika

“

Doç. Dr. Enes Zengin'in son çalışmasına göre yüksek riskli alanlar arasında Datça'daki Knidos Antik Kenti, Kaunos ve Elaia antik kentleri yer alıyor. Gazete Oksijen, haberi "Gelecek kuşak 34 antik kenti göremeyecek" başlığıyla vermiş.

”

♣ Kaunos Antik Kenti, Köyceğiz

benimsenecek? ABD'nin tutumu son derece önemli. Seçim öncesinde Elon Musk'ın başkan Trump ile yaptığı söyleşi sosyal medyada çokça paylaşılmıştı. Trump'ın yükselen deniz seviyelerinin "okyanus kıyısında daha fazla mülk yaratacağını" ve karbon emisyonlarını azaltmaya acil bir ihtiyaç olmadığını söylemesi çeşitli tartışmalara neden olmuştu.

Bugün ülkeleri yönetenler elbette 2050'de iktidarda olmayacaklar. Fakat bizler, çocuklarımız, torunlarımız onların bugün aldıkları kararların sonuçlarıyla yüzleşeceğiz. O gün geldiğinde çocuklarımız bize "Peki bütün bunlar yaşanırken, siz ne yaptınız" diye sorarlarsa, onlara ne yanıt vereceğiz? ■

Kaynaklar:

1. Climate Central'in haritaları <https://co-astal>.
2. BM Raporu 2024 Ağustos <https://www.un.org/sites/un2>.
3. Dünya Ekonomik Forumu Sayfası - <https://www.weforum.org/>
4. Guardian Anketi <https://www.theguardian.com/>
5. <https://ourworldindata.org/>
6. Tuvalu Dışişleri Bakanı Simone Kofe videosu <https://www.theguardian.com/>
7. Enez Zengin'in Antik kentler çalışması <https://www.iklimhaber.org/>
8. Küresel Denge Derneğinin Raporu - <https://www.denizseviyesi.com/>
9. Caretta Tuba nerede? <https://www.dekamer.org.tr/>

JOAN DIDION'IN 24 YILLIK KEHANETİ

YAZI
ELİF KEY

Joan Didion'a göre medyanın küçümsediği anlar, fotoğraflar halkta büyük bir karşılık görüyordu. 24 yıl önce yazdığı *Political Fictions* (Politik Kurgular) adlı kitabı geleceğin bir tür habercisi gibiydi. Didion'ın tanımladığı ve ABD'nin lider olarak benimseyeceği kişi, Donald Trump'ı tarif eder gibiydi.

Joan Didion, Amerikan edebiyatının en etkili ve keskin gözlemcilerinden biri olarak, politik yazılar yazmayı toplumsal gerçekleri anlatmanın ve anlatmanın bir aracı olarak görüyordu. Didion, iktidarın işleyişi ve bunun insanların yaşamlarını nasıl şekillendirdiğine derin bir ilgi duyuyor; yazılarında, politik aktörlerin ve olayların ardındaki gerçekle sunulan anlatılar arasındaki farkı ortaya çıkarmaya çalışıyordu.

Amerika'nın en çalkantılı yıllarında, ülkenin her bir yanından yükselen "özgürlük" ve "devrim" sesleri arasında, 1960'lar ve 70'lerdeki

toplumsal ve politik çalkantılara yakından tanıklık eden Didion, Vietnam Savaşı'ndan Watergate skandalına kadar pek çok olayla Amerikan toplumunda güvenin sarsıldığı zamanlarda daktilosunun başındaydı. Yazılarında bu çalkantıları analiz ederek toplumun kırılma noktalarını tespit etmeye çalışıyordu.

Didion, politik yazılarında genellikle bireylerin toplumsal sistemler karşısındaki yerini sorguluyordu. Ona göre politika, yalnızca yasalar ya da hükümetin kararlarıyla sınırlı değildi, aynı zamanda bireylerin yaşam biçimlerini, seçimlerini ve

hayal kırıklıklarını şekillendiren bir güçtü. Didion'ın amacı "politik tiyatro" denen şeyin maskesini düşürmektir. Siyasi anlatıların genellikle medyanın etkisiyle manipüle edildiğini ve halkın bu şekilde yönlendirildiğini düşünüyordu. Bu yüzden kendisini okuyanları da eleştirel düşünmeye teşvik etmek istiyordu.

Joan Didion, kariyerine gazeteci olarak başlamış ve zamanla Amerikan edebiyatının en keskin gözlemcilerinden biri haline gelmişti. Ona göre medyanın küçümsediği detaylar, halkın gözünde güçlü bir etki yaratıyordu.

24 yıl önce yayımlanan *Political Fictions* (Politik Kurgular) adlı kitabı, adeta geleceğe dair bir öngörü niteliğindedir. Didion'ın tanımladığı ve ABD'nin lider olarak benimseyeceği kişi, Donald Trump'ı tarif eder gibiydi.

Politik yazılara zorunlu bir geri dönüş

Didion, başlangıçta politik yazılar yazmak istemediğini söylemiş, bu çirkin ortamdan kaçınmayı tercih etmişti. Ancak 1988'de New York Review of Books'tan Robert Silvers'in davetiyle, George H.W. Bush ile Michael Dukakis'i karşı karşıya getiren başkanlık seçimlerini kaleme aldı. Bu, Didion'ın politik gazeteciliğe kısa ama etkili dönüşünü başlattı. O dönemde siyaset ve şöhret arasındaki sınırlar giderek belirsizleşiyordu. 2001'de yayımlanan *Political Fictions*, yalnızca o dönemin değil, geleceğin siyasi manzarasına da ışık tutuyordu.

Didion'ın kitabında tarif ettiği lider, birebir Donald Trump'ı çağırıyordu. Medya tarafından küçümsenen, söyledikleri yalanlarla ilişkilendirilen bu figür, halkın gözünde güç kazanmış ve başkanlığa yükselmişti. Didion, halkın, politikacıların "sıradan insanlar gibi davranışlarına" kolayca kapıldığını vurguluyordu. Trump'ın hamburger yerken veya halk arasında samimi bir tavır sergilerken verdiği pozların, halk nezdinde yarattığı güçlü etkiyi önceden öngörmüştü.

Bir kehanetin gerçekleşmesi

1988'de George H.W. Bush'un seçim kampanyasını takip ederken, New Orleans'taki Louisiana Superdome'da bir an dikkatini çekmişti. Sahnedeki ışıklar ve devasa balonların arasında kameralar, bir figüre odaklanmıştı: Donald Trump. O gün, Trump bir eğlence unsuru olarak görülüyordu. Ancak Didion, bu figürün ileride siyasi arenada başrolle yükselbileceğini hissetmişti.

Bugün, Trump ikinci kez başkan seçilirken, Didion'ın öngörüsü daha da anlam kazanıyor. Irkçılık ve cinsiyetçilik suçlamalarına rağmen sarsılmayan bu lider, halkın gözünde medya tarafından mağdur edilmiş bir figür olarak görülüyor. Didion'ın tarif ettiği bu fenomen, sadece Amerika'ya özgü değil; dünya genelinde halk, medya tarafından çarpıtılmış mesajlarla şekillenen liderlere meyleniyor. Joan Didion'a göre medyanın küçümsediği anlar, fotoğraflar halkta büyük bir karşılık görüyor, bir gerçekliğe ışık tutuyordu.

Politikacıların sıradan insanlar gibi davrandığı, beyzbol oynadığı, Hillary Clinton'ın Iowa'da bira içtiği veya Ohio'daki bir Chipotle'da sıra beklediği zamanlar veya Trump'ın özel uçağında hamburger yediği, sonra gidip bir hamburgercide kasaya geçip insanlara servis yaptığı görüntülerin halkta çok büyük bir etkisi olduğunu anlatıyordu. Bu basmakalıp, klişe görüntülere kapılmanın kolaylığını ve o

kolaylığın altında yatan büyük tehlikenin altını çizip durdu yıllarca.

Bir kâhinin sessiz vedası

Ve 2024 seçimleri Joan Didion'ın kehanetini bir kez daha doğruladı. Amerikan seçmenleri yüzünde kanlar içinde ayağa kalkan ve "Bu savaş bitmedi" diye bağırarak poz veren Trump'ı bir kez daha Beyaz Saray'ın başına getirdi.

Hayat ve seçmen, dünyada da Amerika'da da Didion'ın tarif ettiği gibi, halk tarafından mağdur edildiği düşünülen, mesajları medya tarafından çarpıtılan ve gizemli derecede güçlü olduğu varsayılan liderlere doğru meylenmeye devam edecek. Bu böyle! En çok bağırarak, en iyi fotoğrafı veren kazanacak.

Joan Didion, 2021'de Manhattan'daki evinde, Noel arifesinde vefat etti. Hayranları evinin önünde sessizce toplanarak ona veda etti. Didion'ın ölümünden sonra, Trump'ın bir daha başkanlık koltuğuna oturması ihtimali bir şaka gibi görülüyor ve kahkahalarla karşılanıyordu. Ancak bu kahkahaların ardında, siyah kadınların, göçmenlerin ve toplumun dışlanan kesimlerinin seslerini duyamayanların trajik körlüğü yatıyordu. Joan Didion, her ne kadar bu dönemin karmaşasını önceden görmüş olsa da, bu kehanetin tam olarak engellenemediği bir dünyada hayata veda etti. ■

↗ Muhteşem Yüzyıl

SİYAH BEYAZ YILLARDAN GÜNÜMÜZE TÜRK DİZİLERİNİN YOLCULUĞU

YAZI
YASEMİN SAYAR

Aşk, intikam, aile bağları... Türk dizileri, evrensel duygularla örülü hikâyeleriyle milyonlarca kalbe dokunarak dünya çapında bir fenomene dönüştü. *Gümüş'ten Aşk-ı Memnu'ya, Muhteşem Yüzyıl'dan Çukur'a* Türk dizileri bir eğlence ürünü olmanın yanında, kültürümüzün en güçlü elçilerinden biri oldu. Peki, bu başarının sırrı ne?

Türkiye'de televizyon dizilerinin ilk filizleri 1970'lerde radyo oyunları ve tiyatro eserlerinin televizyon uyarlamalarıyla atıldı. O dönemde 'dizi' kavramı henüz bugünkü anlamını kazanmamıştı, daha çok öğretici ve toplumsal mesajlar içeren yapımlar ağırlıktaydı. Kısıtlı imkânlar ve siyah beyaz ekranlar dizilerin görsel ve teknik kalitesini sınırlasa da, toplumsal bilinçlendirme amacına yönelik önemli bir işlev görüyordu. Zamanla, televizyon teknolojilerindeki gelişmeler ve değişen izleyici beklentileri dizileri daha dinamik, görsel açıdan zengin ve çeşitli bir hale getirdi. Bugünün dizileri, sadece eğlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda farklı kültürleri, yaşam biçimlerini ve toplumsal sorunları ekranlara taşıyarak yalnızca ülkemizde değil, dünya genelinde milyonlarca

kişi tarafından büyük bir ilgiyle takip ediliyor. Bu popülerlik, sadece dizi sektörü için değil, aynı zamanda Türkiye turizmi için de önemli bir fırsat sunuyor.

Tek kanallı yıllar

Türkiye'nin televizyon macerası, 1952'de İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ilk denemeleriyle başladı; ancak asıl dönüm noktası 1964'te TRT'nin kurulması ve 1968'de düzenli yayınlara başlamasıyla yaşandı. 70'lerin başında televizyon henüz yeni bir teknolojiydi ve insanlar onu tam olarak benimsememişti. Televizyon, sınırlı yayın saatleri ve yüksek maliyeti nedeniyle, ancak belirli bir kesimin erişebileceği bir eğlence aracından öteye geçemiyordu. 1974'te yayınların

her güne çıkarılmasıyla birlikte televizyon kısa sürede milyonların evine konuk oldu.

TRT'nin ilk yıllarındaki yayınlar, haber, kültür-sanat, müzik ve yabancı yapımlarla sınırlıydı. Yayın sürelerinin uzamasıyla birlikte TRT hem kendi üretimlerini artırdı hem de yabancı pazarlardan dizi ve film satın alarak daha geniş kitlelere ulaşmaya başladı. TRT'nin yabancı dizileri Türkçe dublajla yayınlaması, Türkiye'de televizyon dizilerinin popülerleşmesinde önemli bir dönüm noktası oldu. "*Kaçak*", "*Beyaz Gölge*", "*Dallas*", "*Aşk Gemisi*", "*Görevimiz Tehlike*" gibi diziler dönemin televizyon seyircilerinin kalbinde taht kurdu.

İsmail Cem'in Yeşilçam'ın ünlü film yönetmenlerini dizi çekmeye teşvik

etmesi ile ilk yerli diziler yapıldı. Tekin Akmansoy'un yazıp yönettiği 1974 yapımı "*Kaynanalar*", hem Türkiye'nin ilk yerli dizilerinden hem de ilk sitcom örneklerinden biriydi... 1975'de Halit Refiğ'in, Halid Ziya Uşaklıgil'in aynı adlı romanından uyarladığı "*Aşk-ı Memnu*" 1981 yılında Fransa'ya satılarak ilk ihraç edilen yerli dizi oldu. Bu dizi, hem içeride hem de dışarıda büyük ilgi görerek Türk dizi sektörünün temellerini atıyordu. 1970'ler ve 1980'ler boyunca yabancı yapımların büyük başarı yakalaması üzerine, TRT "*Kuruluş - Osmancık*", "*Cahide*", "*Fosforlu Cevriye*" gibi büyük bütçeli ve iddialı projeler üretmeye başladı; fakat ekonomik koşulların zorlamasıyla daha düşük bütçeli, samimi ve daha çok iç mekân çekimlerinin kullanıldığı "*Kuruntu Ailesi*", "*Perihan Abla*", "*Bizimkiler*" gibi yapımlara yönelmek zorunda kaldı.

1980'lerde renkli televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte dizilere yönelik ilgi arttı; bu durum özel televizyon kanallarının kurulmasına zemin hazırladı. Özel televizyon kanallarının arasındaki rekabet dizi sayısının hızla artmasına neden oluyordu.

90'lardan 2000'lere: Türk dizilerinin yükselişi

Teknolojik gelişmelerin hız kazandığı 1990'lı yıllarda, televizyon yayıncılığı da bu dönüşüme ayak uydurdu. Özel televizyonların sektöre dahil olmasıyla birlikte TRT'nin tekelini kırdı, rekabet

kızırdı. İçerik çeşitliliği de önemli ölçüde arttı. Yabancı dizilerin ülkemize girişi ve yerli yapımların sayısındaki artış, izleyicilere daha geniş bir dizi yelpazesi sunarak, kişisel zevklere hitap eden içeriklerin üretilmesini teşvik etti. Bu durum, izleyicilerin artık sadece TRT'den değil, farklı kanallardan da dizi izleme alışkanlığı kazanmasına neden oldu. Artan rekabet, dizi yapımcılarını daha kaliteli ve özgün içerikler üretmeye teşvik ederken, sektörün gelişiminde de önemli rol oynadı.

2000'li yıllarda, Türk dizi sektörü Brezilya dizilerinin gölgesinden çıkarak, hem iç pazarda büyük bir gelişme gösterdi hem de uluslararası arenada önemli bir oyuncu haline geldi. Bu dönemde dizilerin sayısı ve içerik çeşitliliği artarken, yapım şirketleri dizileri dünya genelindeki izleyicilere ulaştırmak için çaba sarf etti. Özgün hikâyeleri, estetik çekimleri ve genç yetenekleriyle Türk dizileri, televizyon dünyasına yeni bir soluk getirdi. "*Deli Yürek*", "*Yılan Hikâyesi*", "*Gümüş*", "*Binbir Gece*" gibi yapımlar Türk dizilerinin yurt dışında da büyük bir hayran kitlesi edinmesini sağladı.

2010'ların ikinci yarısında başlayan dijital dönüşüm, dizi sektörünü de derinden etkiledi. Dijital platformların hayatımıza girmesiyle birlikte Türk dizi sektörü de küresel bir dönüşümün parçası haline geldi. BluTV, PuhuTV, Netflix, Amazon Prime Video gibi platformlar için özel olarak üretilen içeriklerin yanı sıra, ulusal televizyon dizilerinin de dijital platformlara taşınması rekabet ortamını daha da

kızırdı. İzleyiciler daha geniş bir içerik yelpazesine istedikleri her yerden ulaşabilir duruma geldi. Bu durum dizi yapımcıları için yeni fırsatlar yaratırken izleyici alışkanlıklarını kökten değiştirdi. Türkiye'nin dijital platform için üretilen ilk dizisi 2017'de BluTV'de yayınlanan "*Masum*"du. *Behzat Ç: Bir Ankara Polisiyesi* bir ulusal kanal için yapılmıştı, 2019'da önce Netflix'e, ardından BluTV'ye satıldı.

Dünya ekranlarının yeni yıldızları

Türk dizilerinin ihracatı, 1981'de "*Aşk-ı Memnu*"nun Fransa'ya satılmasıyla başladı; 1987'de "*Çalığışu*"nun Sovyetler Birliği'ne ihracıyla devam etti ve 2000'li yıllarda büyük bir ivme kazandı. 2001 yılında "*Deli Yürek*" dizisi Kırgızistan'a satılmış kısa sürede popüler olarak ve 6 yılda 12 kez arka arkaya yayınlanmıştı. 2007'de Ortadoğu ve Balkanlar'a ihraç edilen "*Gümüş*" dizisinin sezon finalini 85 milyon Arap izleyicinin takip etmesiyle başlayan süreç, Türk dizilerinin Orta Doğu'da büyük bir hayran kitlesi edinmesine neden oldu. Bu başarının ardından, "*İhlamurlar Altında*", "*Kaybolan Yıllar*" ve "*Deli Yürek*" gibi diziler de bölgeye ihraç edilerek Türk dizi sektörü Orta Doğu pazarındaki yerini sağlamlaştırdı.

2014'te Halit Ergenç ve Bergüzar Korel'in "*Binbir Gece*" dizisi etkileyici hikâyesi ve başarılı oyunculuk performanslarıyla kısa süre içinde önce Şili'de, ardından Brezilya, Kolombiya, Arjantin, Peru gibi Güney Amerika

↘ 1975 yapımı *Aşk-ı Memnu*'nun, 1981'de Fransa'ya satılması ile birlikte, Türk dizilerinin ihracı başlamış oldu.

△ Gümüş

Ülkelerinin de aralarında olduğu 80'e yakın ülkede izleyenleri ekran başına kilitledi ve Türk dizi sektörünün uluslararası alandaki başarısına öncülük etti. Dizi, Arjantin'de 12 milyon izleyiciye ulaşarak büyük bir başarı elde etti. Halit Ergenç ve Meryem Uzerli'nin başarılarını paylaştığı "Muhteşem Yüzyıl", Orta Doğu'nun yanı sıra, Japonya gibi Uzak Doğu ülkelerinde de büyük ilgi görerek toplamda 500 milyondan fazla izleyiciye ulaştı. 2014'te başlayan serüveniyle "Diriliş Ertuğrul", 5 sezon boyunca Türkiye'de ekrana gelirken, aynı zamanda 71 ülkeye ve dijital platformlara ulaşarak 3 ay gibi kısa bir sürede 21 milyondan fazla kişi tarafından izlendi. Özellikle Hindistan ve Pakistan'da çok meşhur olan dizinin YouTube'daki Urduca dublajlı versiyonu 153 milyon görüntülenmeye ulaştı. Hâlâ çeşitli ulusal kanallarda yayınlanmakta olan "Kızıl Goncalar", "Kızılık Şerbeti",

▽ Biz Kimden Kaçıyorduk Anne?

“ “
2000'li yıllardan itibaren Türk dizileri yurt dışında büyük bir hayran kitlesi edinmeye başladı. ” ”

"Bahar" gibi yapımlarla dizilerimizin dünyadaki yolculuğu devam ediyor.

Netflix kullanıcıları arasında en çok ilgi gören Türk yapımı, 92.9 milyon saat ile "Biz Kimden Kaçıyorduk Anne?" oldu. "Şahmaran", "Terzi", "Kara Para Aşk" gibi yapımlar da listede üst sıralarda yer buldu. Netflix'in yanı sıra Gain, Amazon Prime gibi bazı dijital platformlar yerli dizi yapımlarına hız vermiş görünüyor, ama bu dizileri başka ülkelerde izlenip izlenebildiğine ilişkin bir bilgi yok elimizde. İçerik değerlendirme firması Parrot Analytics'in araştırmasına göre 2020 ile 2023 yılları arasında Türk dizilerine olan küresel talep yüzde 184 arttı. Diziler ağırlıklı olarak Latin ülkeleri, Orta Doğu, Doğu Avrupa, Türk Cumhuriyetleri, Asya, Rusya, Afrika, İspanya, Portekiz gibi bölge ve ülkelerde yoğun talep görüyor. Diziler bölüm başı 100 bin dolarla 600 bin dolar arasında değişen fiyatlara ihraç

ediliyor ve 2024 yılı sonunda Türk dizilerinin ihracatının 1 milyar doları aşması bekleniyor.

Forbes Türkiye'nin haberine göre 2023 - 2024 sezonunda ekranlarda 57 dizi yayınlanırken, yalnızca 18'i bir sonraki yayın döneminde devam ediyor.

Ay Yapım ile Kerem Çatay sezonun en fazla dizi üreten ve ihraç eden ismi olurken, bölüm başına en düşük rakamla satılan "Gaddar", en yüksek rakamla satılan ise "Yargı" dizisi oldu. Hizmet İhracatçıları Birliği (HİB) Eğlence ve Kültür Hizmetleri Komitesi Başkanlığı'nı yürüten Medyapım Yönetim Kurulu Başkanı Fatih Aksoy, Çin başta olmak üzere Avrupa ve Amerika pazarlarında yeni ülkelere açılmayı planladıklarını söylüyor.

Kültür ve Turizm Bakan Yardımcısı Batuhan Mumcu, 74. Uluslararası

Berlin Film Festivali Avrupa Film Pazarındaki Türkiye stadında yaptığı basın açıklamasında, "Türk dizileri ABD, Rusya gibi ülkelerde de büyük ilgi görüyor ve toplamda 170'ten fazla ülkede 750 milyon kişiye ulaşıyor. Bu başarı, ülkemizin tanıtımına önemli katkılar sağlıyor, sektörle iş birliği içinde önemli çalışmalar yürütüyoruz. MIPCOM, MIPTV gibi dünyanın en önemli dizi ve içerik fuarlarında ülke pavilyonları açarak Türk dizilerini tüm dünyaya sunuyoruz. 2025 yılında İstanbul'da bir Dizi ve TV İçerik Fuarı düzenleyeceğiz" diyordu.

Kültürler arası köprü

Türk dizilerinin global başarısı, oyuncular için sadece kariyer anlamında değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik açılardan da imkânlar yaratıyor. Bu diziler sayesinde oyuncular kısa sürede uluslararası üne kavuşarak, farklı kültürlerden hayranlara ulaşıyor. Sosyal medyanın yükselişiyle birlikte, oyuncular milyonlarca takipçi kazanarak, yeni iş birliklerinin kapılarını aralıyor. Bu durum, onlara çeşitli markaların reklam yüzü olma, moda dünyasına adım atma ve hatta kendi giyim markalarını oluşturma gibi fırsatlar sunuyor. Ulusal ve uluslararası festivallere davet edilmek kırmızı halıda yürümek onların hayatında unutulmaz anılar bırakıyor. Ancak bu başarı aynı zamanda zorlukları da beraberinde getiriyor. Sürekli göz önünde olmak, özel hayatın gizliliği konusunda

▽ Şahmaran

sorunlar yaratırken, sosyal medyada yapılan eleştiriler ve dedikodular, oyuncuların psikolojilerini olumsuz etkileyebiliyor. Sektördeki rekabetin artmasıyla birlikte, oyuncuların kendilerini sürekli geliştirmeleri ve farklı rollere adapte olmaları gerekiyor. Bu durum, oyuncuların kariyerleri boyunca kendilerini yenileme ihtiyacı duymalarına neden oluyor. Uzun çalışma saatleri da cabası...

Dizi ihracatının etkileri yalnızca sektörle sınırlı kalmıyor. Özellikle İstanbul gibi birçok dizinin çekildiği şehirler, bu durumdan büyük fayda sağlıyor. Dizilerde sıkça görülen tarihi mekânlar, modern yapılar ve doğal güzellikler, potansiyel turistlerin ilgisini çekerek şehre olan talebi artırıyor. Dizilerdeki ev eşyaları ve kıyafetler, izleyicilerde yoğun bir satın alma isteği uyandırıyor. Özellikle Türk mobilya sektörü, dizilerde yer alan ürünlerin tanıtımı sayesinde yurt dışı pazarlarında önemli bir müşteri kitlesi kazanıyor. Bu durum, hem sektörün ihracatına katkı sağlıyor hem de ülke ekonomisine olumlu etkiler yaratıyor.

190'dan fazla ülkede 283 milyon kullanıcıya farklı türlerde ve dillerde dizi, film ve oyun sunan Netflix'in yeni yayın dönemini tanıttığı basın toplantısında, platformun Türkiye'de 55'ten fazla dizi, film ve belgesel gerçekleştirdiği, bu sayede 13 bin kreatif sektör çalışanı için istihdam yaratıldığı, yayınlanan ve yayın tarihini bekleyen yapımlar için 80'den fazla

yapımcı ve dağıtımçı firma ile iş birliği yapıldığı ve önümüzdeki dönemde izleyici ile buluşacak 12 yeni yerli yapımın hazırlıklarının sürdüğü açıklandı. 7 ülkede gerçekleştirdikleri 'Kültürel Yakınlık Araştırması' ile Netflix üzerinden Türk yapımlarını izleyen kişilerin Türkiye'yi ziyaret etme isteklerinin 2,6 kat, Türkçe öğrenme isteklerinin ise 4,6 kat arttığına değinildi; genç yeteneklerin kreatif sektöre kazandırılması amacıyla senaryo yazarlığı, yaratıcı yapımcılık ve görsel efekt gibi alanlarda eğitim programları düzenlendiğinin ve bu eğitimlerin diğer illere de taşınması konusunda adımlar atılacağına altı çizildi.

Türk dizilerinin dünya genelindeki başarısı, Türk dilinin de daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlıyor.

Bu durum, hem Türkiye'nin kültürel tanıtımı hem de dil öğrenimi açısından önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilir. İki yıl önce Fas'a Rabat Film Festivali'ne gittiğimde, pek çok Faslı'nın Türkçe konuştuğunu gördüm. Dilimizi nereden öğrendiklerini sorduğumda aldığım cevap "Türk dizileri" oldu.

Türk dizilerinin küresel çaptaki başarısı, sadece ülke ekonomisine önemli katkılar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda oyuncularımızın ve kültürümüzün dünya genelinde tanınmasına ve takdir edilmesine vesile oluyor. Bu, farklı kültürler arasında köprüler kurulmasını sağlıyor. ■

♣ Megalopolis, Yönetmen: Francis Ford Coppola

Beyaz perdede 2024: SİNEMANIN BEŞİĞİ AVRUPA

YAZI
VECDİ SAYAR

2024'ün filmleri içinde Avrupa ülkelerinin ortak yapımları öne çıkarken, sanat sineması ile ticari sinema arasındaki uçurum giderek kapanıyor.

Geride bıraktığımız yılın, sinema sanatı açısından çok verimli geçtiği söylenemez. Bir zamanların ustalarının, Bergman, Buñuel, Tarkovski, Fellini, Antonioni, Taviani kardeşler, Bertolucci, Truffaut, Godard, Varda, Wajda, Szabo, Kieslowski, Menzel, Forman gibi büyük yönetmenlerin yokluğunu hissediyoruz. Gene de, günümüz Avrupa sinemasının genç yaratıcılarının alanı tümüyle Amerikan sinemasına bırakmadığı görülüyor. Sinema sanatının Avrupa'da doğduğu biliniyor. Lumière Kardeşler'in belgeselleri ve Méliès'in zengin hayal gücünün ürünü olan ilk bilim kurgu filmlerinin ve ilk sinema gösteriminin vatani olan Fransa, projeksiyon aygıtının icadına ve geliştirilmesine ev sahipliği yaparken, Hollanda, İngiltere ve Almanya gibi ülkelerin sanatçıları ve seyircileri 19. yüzyılın

sonlarından günümüze sinema tutkularını yitirmedi ve bu ülkelerin hükümetleri sinemaya hatırı sayılır destekler sağladı. Şimdilerde, ekonomik kriz nedeniyle tüm ülkelerde sanata verilen desteklerin azalması sinemayı da etkilemeye başladı. Amerika Birleşik Devletleri'nin sinemayla ilgisi de Avrupa ile hemen hemen aynı yıllarda başladı. Marx Kardeşler, Charlie Chaplin, Buster Keaton, D.W. Griffith, King Vidor, Cecil B. de Mille gibi yönetmenler Hollywood'un dünya sinemasının merkezine konumlanmasında rol oynadı. Amerikan sineması 30'lu yıllardan başlayarak, sinemayı kitlesel bir eğlence olarak tüm dünyaya kabul ettirirken; Avrupa, Fransız ustalar René Clair, Jean Renoir; Sovyet sineması Ayzenştayn, Lev Kuleşov, Dziga Vertov gibi öncü

yönetmenler aracılığı ile sanat-deneme sinemasındaki öncülüğünü korudu. İtalyan Yeni Gerçekçiliği, Fransız Yeni Dalgası, Alman Genç Sineması, Orta Avrupa ülkeleri ve Latin Amerikan devrimci sinemaları sinema sanatına yeni açılımlar kazandırdı.

20. yüzyılda Asya'da sinema sanatı hızlı bir gelişme gösterdi. Günümüzde yılda en fazla film üreten ülke (yaklaşık 900 filmle) Hindistan. İkinci sırada ABD sineması var, yılda yaklaşık 600 filmle... Üçüncü ve dördüncü sıraları Uzak Doğu ülkeleri (Japonya ve Güney Kore) paylaşıyor. Avrupa ülkeleri ise onların ardından geliyor: Yaklaşık 300 filmle Fransa, 285 filmle Birleşik Krallık (İngiltere), 241 filmle İspanya, 233 filmle Almanya... Latin Amerikan sinemaları 9. (Arjantin) ve 10. (Meksika) sıralarda.

Ülkemiz ise yılda 148 filmle 27. sırada. (2017 UNESCO verileri)

Eğlence mi sanat mı?

Avrupa sinemaları, niceliksel olarak (yapım ve seyirci sayıları ile gişe hasılatları açısından) Amerikan sinemasının ve Asya sinemalarının çizgisine yaklaşmasa da, sinemayı bir eğlence değil, bir sanat dalı olarak gören seyirci kitlelerinin vazgeçilmezi. Başlarken, eski ustaların yokluğuna değinmişim. Evet, günümüz Avrupa sinemasının bir yaratıcılık krizi içinde olduğu söylenebilir, ama sinema alanını popüler bir eğlence olmanın ötesinde bir sanat dalı olarak gören Fransa, Almanya, İspanya, Birleşik Krallık, İrlanda, İsveç, Danimarka, Belçika, Hollanda, Avusturya, İsviçre, Portekiz gibi ülkeler sinema endüstrisine kamu desteği sağlamayı görev bildiler.

Bu destek, Kültür Bakanlıkları, ulusal sinema kurumlarının yanı sıra bankalar, ulusal televizyon kanalları, dijital platformlar eliyle gerçekleşiyor. Avrupa ülkeleri ortak yapım fonu (Eurimages) her yıl filmlere (kurmaca, belgesel, canlandırma türlerindeki yeni projelere) yapım, dağıtım, gösterim olanakları sağlıyor. Bu fon her yıl ustaların ve genç yönetmenlerin film yapmasına olanak sağlıyor. Ülkemizin AB'nin

MEDIA programından çıkmasının son yıllarda uluslararası alanda sesini duyuran sinema sanatımızın sesinin kısılmasına neden olduğunu belirtmeden geçmeyelim.

Ticarette sanat arasında

AB fonları son zamanlara kadar sanatsal nitelikleri ile öne çıkan projelere yönelirdi. Bu yaklaşımda bir esneme olduğunu, ticari şans olan nitelikli yapımların listelerde daha çok yer almaya başladığını görüyoruz. Avrupa sinemalarının -bir anlamda- karnesinin dağıtıldığı uluslararası film festivallerinde de aynı eğilimi görmeye başladık. Bu yaklaşımın ülkemizde de kabul görmeye başladığını gösteren emareler çoğaldı. Sanırım, sinema sektörünün ayakta kalması için olduğu kadar, yeni seyirci kitlelerine ulaşmanın bir yolu olarak da dikkate alınması gereken bir yaklaşım bu. Sanat sineması ile ana akım sinema arasında köprüler kurmaya çalışan, üçüncü bir yol arayışındaki sinemacıların da giderek çoğaldığını söyleyebiliriz. Seyircisi olmayan 'sanat filmleri' yapmak yerine, genç kuşakların ilgisini çekebilecek hikâyeler ve anlatım yolları arayışındaki yönetmenlere hak vermemek elde değil.

Bu yaklaşımın, festivallerde de etkili olduğunu görüyoruz. Seyirci beğenisi yerine, eleştirmenlerin

ve sinema sanatının radikal savunucularının değer yargılarıyla biçimlenen ödül listelerinde artık daha kolay anlaşılabilir, popüler temalar içeren filmlerin yer alması doğal karşılanıyor. Kanımca da doğru bir yaklaşım bu... Filmleri "ticari film - sanat filmi" olarak kategorilere ayırmak yerine, "iyi film - kötü film" ayrımının geçerli olacağı değerlendirilmeye katılıyorum. Kubrick'in "*Spartacus*"ünü, Spielberg'in "*Schindler'in Listesi*"ni, Coppola'nın "*Baba*"sını, Losey'in "*Arabulucu*"sunu, Arthur Penn'in "*Bonnie ve Clyde*"ini ticari film diye dışlayabilir misiniz?

2024'ün Amerikan yapımları

Denis Villeneuve'un "*Dune: Çöl Gezegeni II*", Malcolm Washington'un "*Piyano Dersi*", Alex Garland'ın "*İç Savaş*", Richard Linklater'ın "*Hit Man*", Aaron Schimberg'in "*Farklı Bir Adam*", Todd Phillips'in "*Joker: İkili Delilik*", Jon M. Chu'nun sinemanın klasiklerinden biri olan "*Oz Büyücüsü*"nden uyarladığı fantastik müzikal "*Wicked*", Robert Eggers'in "*Nosferatu*" ve Sean Baker'a 2024 Cannes Festivali'nde Altın Palmiye kazandıran "*Anora*" son bir yıl içinde sinema dünyasında ses getiren ABD yapımları. Sanatsal kaygıları ile öne çıkan, Oscar adayları arasında yer alabilecek yapımların sayısı bir elin parmaklarını geçmiyor. Bazı

Dune: Çöl Gezegeni II, Yönetmen: Denis Villeneuve ♡ ♡ Wicked, Yönetmen: Jon M. Chu

festivallerde gösterilen ve henüz izlemediğim Halina Reijn'in "Baby Girl"i ile Gia Coppola'nın "The Last Showgirl"ü bu listeye girebilir mi bilmiyorum.

Francis Ford Coppola'nın "Megalopolis"i eleştirilenlerden kötü puanlar almasına ve Cannes'dan eli boş dönmesine karşın bana göre yılın en heyecan verici filmlerinden biri. Roma imparatorluğu tarihi ve Shakespeare'in "Jül Sezar"ından yola çıkarak, Roma'nın çöküşü ile günümüz Amerika'sı arasında paralellikler kuran film, Roma imparatoru Marcus Aurelius'un Stoacı dünya görüşünden alıntılar eşliğinde türler arasında çığırın bir yolculuğa çıkarıyor seyirciyi... Ridley Scott'un "Gladyatör II"si, ilki kadar heyecan uyandırmasa da, dünyanın dört bir yanında geniş seyirci kitleleri ile buluşmayı başaran bir yapımdı. Sam Taylor-Johnson'un "Back to Black"i, Dev Patel'in "Maymun Adam"ı, George Miller'in "Furiosa: Bir Mad Max Destanı", Wes Ball'un "Maymunlar Cehennemi: Yeni Krallık", John Krasinski'nin "Sessiz Bir Yer: Birinci Gün"ü ticari başarılarıyla yapımcılarının yüzünü güldüren gerilimi yüksek seyirliklerdi. Canlandırma sineması örneklerinden "Transformers: Başlangıç" ve "Garfield" de 2024'ün gişe rekortmenleri arasındaydı. Yıl sonunda gösterime giren Barry Jenkins'in "Mufasa: Aslan Kral"ının ve "The Lord of the Rings: The War of the Rohirrim"in 2025'in en çok iş yapan filmleri listesinde yer

alacağına şimdiden kesin gözüyle bakabiliriz.

Kanada sinemasından "Evrensel Dil" festivallerde büyük ilgi topladı. Yılın en özgün senaryolarından birine sahip olan filmin yönetmeni Matthew Rankin. Dünya pazarlarına girmeyi başaran Latin Amerikan yapımlarının sayısı her yıl biraz daha çoğalıyor. Ünlü soprano Maria Callas'ın yaşamından bir kesiti konu alan, Angelina Jolie'nin Callas'ı, Haluk Bilginer'in Yunan armatör Onassis'i canlandırdığı, Şilili usta yönetmen Pablo Larrain imzasını taşıyan "Maria" Venedik'ten ödüksüz ayrıldı ama Latin Amerika'nın yanı sıra İtalya, Yunanistan ve Türkiye'de çokça izlenmesi sürpriz olmaz. Brezilya sinemasının ustalarından Walter Salles "İşte Buradayım" adlı yeni filmiyle katıldığı Venedik Film Festivali'nden En İyi Senaryo ödülüyle döndü. Brezilyalı Juliana Rojas'nın "Cidade; Campo", Meksikalı Rodrigo Prieto'nun "Pedro Paramo", Arjantinli Luis Ortega'nın "Jokey" ve Jessica Sarah Rinland'ın "Kolektif Monolog" adlı filmleri Latin Amerika'dan dünyaya açılma başarısı gösteren filmler arasında.

Asya sinemaları içinde Çin ve Hindistan öne çıkıyordu festival başarıları açısından. Çinli yönetmen Guan Hu'nun Cannes'da 'Belirli Bir Bakış' ödülünü kazanan filmi "Kara Köpek", Qiu Yang'ın yönettiği Çin - ABD - Singapur - Fransa ortak yapımı "Biraz Yağmur Yağmalı", Japonya'dan Kiyoshi Kurosawa'nın "Bulut", Güney Kore'den "12.12:

Gündüz", Nepal'den "Shambhala", Tacikistan - İran yapımı "Melodi" dünya festivallerinde ödüller kazandı. Müzikal yapımlarıyla pek çok pazarda ilgi çeken Hint sineması bu yıl Cannes'da Payal Kabadia'nın "Aydınlık Hayallerimiz" adlı filmiyle Jüri Büyük Ödülü kazanarak Satyajit Ray ve Mrinal Sen gibi ustaların izini kaybetmediğini kanıtladı. Ülkemizde de gösterime giren film, yerel bir sorunu evrensel bir dille yorumluyordu. Bu yıl dünya festivallerinde büyük ilgi gören, Annecy ve Londra festivallerinde Büyük Ödülü kazanan Adam Elliot'un "Bir Salyangozun Anıları" adlı canlandırma filmi Avustralya'yı dünya pazarlarına taşıyan film olurken, Berlin'de Altın Ayı'yı kazanan Mati Diop'un "Dahomey" adlı belgeseli Senegal'in gurur kaynağı -ve Oscar adayı- oldu. Kuzey Afrika ve Orta Doğu sinemalarından Tunuslu yönetmen Nabil Ayouch'un "Herkes Touda'yı Seviyor" ile Filistin sorununu gündemine alan iki önemli belgesel, "Gidecek Yer Yok" (No Other Land) ve Lina Soualem'in "Elveda Tiberya" öne çıkan yapımlar.

Avrupa sinemalarından

Avrupa sinemaları 2024 festivallerinde çok sayıda ödül kazanarak sanat sinemasındaki liderliğini korudu. "Sinemaları" sözcüğünü kullanmam boşuna değil. Artık aramızda olmayan büyük ustaların eksikliğini dayanışma yoluyla -ortak yapımlarla- giderme yolunu seçiyor Avrupa sinemaları.

⤴ Maria, Yönetmen: Pablo Larrain

Yeni yapımların çoğunluğu genç yönetmenlerin imzasını taşıyor. Sinema sanatına nice usta kazandırmış Fransız sinemasıyla başlayalım... Cannes Festivali'nde Altın Palmiye Amerikan sinemasının 70'li yıllarının gerçekçi çizgisini sürdüren Sean Baker'a gitti ama, bana kalırsa ödülü hak eden Fransız yönetmen Jacques Audiard'ın "Emilia Pérez"iydi. Festivalde Jüri Ödülü'nün yanı sıra dört kadın oyuncusuna ortaklaşa En İyi Kadın Oyuncu ödülünü kazandıran film, bir mafya liderinin cinsiyet değiştirme serüvenini ve bir kadın avukatla kurduğu dostluğu epik bir anlatımla sergiliyordu. Fransa - Belçika ortak yapımı film, hiç kuşkusuz 2024'ün en başarılı yapımlarından biriydi. Cannes'da yarışan bir diğer Fransız yönetmen

Coralie Fargeat'ın "Cevher" (The Substance) adlı Birleşik Krallık - Fransa - ABD ortak yapımı bilim-kurgu filminin görüntü yönetimindeki başarısı kayda değer. François Ozon'un San Sebastian Film Festivali'nde En İyi Senaryo ödülünü kazanan "Sonbahar Geldiğinde" ve Boris Lojkine'in "Süleyman'ın Hikâyesi" adlı filmlerini ise izleyemediğim için "yılın filmleri" listeme alamıyorum.

81. yılını kutlayan Venedik Film Festivali'nin büyük ödülü Altın Leopar'ın sahibi İspanyol sinemasının usta yönetmenlerinden Pedro Almodovar oldu. Aynı adlı romandan uyarladığı "Yandaki Oda" adlı filminde savaş muhabiri bir gazeteci kadının, kanser olduğunu ve kısa bir süre içinde

öleceğini öğrendikten sonra yakın bir arkadaşından yardım istemesini duygusalığa kaçmayan duyarlı bir anlatımla betimleyen Almodovar. İki müthiş oyuncu, Tilda Swinton ve Julian Moore'un katkılarıyla... İspanyol sinemasının bir başka başarısı da Albert Serra imzasını taşıyor. "Yalnızlığın Öğleden Sonraları" boğa güreşlerini konu alan İspanya - Fransa - Portekiz ortak yapımı bu çarpıcı belgesel 2024 San Sebastian Film Festivali'nde Büyük Ödülü (Altın Deniz Kabuğu) kazandı. Fernando Trueba'nın "Piyanisti Vurdular" adlı İspanya - Fransa - Hollanda - Portekiz - Peru ortak yapımı canlandırma filmi de yılın başarılı yapımları arasında sayılıyor.

⤵ Yandaki Oda, Yönetmen: Pedro Almodovar

İtalyan sineması 2024 festivallerinde iddialı yapımlarla temsil edildi. Cannes'da İtalya - Fransa ortak yapımı "Su Perisi" (Parthenope) ile yarışan Paolo Sorrentino Teknik Başarı Ödülü ile yetinirken, Venedik'te Mauro Delpero İtalya - Fransa - Belçika ortak yapımı "Vermiglio" ile Jüri Büyük Ödülü'nü kazandı. Film 2025 Oscar'larında Uluslararası yapımlar kategorisinde ülkesini temsil edecek. 2024 Berlin Festivali'nde izlediğim Alman yapımları arasında, Martin Gschlacht'ın "Şeytan'ın Banyosu", Matthias Glasner'in "Ölmek" adlı kurmaca yapımları, Guillaume Caillea ve Ben Russell'in "Direct Action" adlı Fransa - Almanya ortak yapımı belgeseli, Aslı Özarslan'ın yönettiği "Dirsek" ve sürgünde yaşayan İranlı sinemacıların yönettiği iki film öne çıkıyor: Mohammed Rasoulof'a Cannes'da Jüri Ödülü getiren "Kutsal İncir Tohumu" ve Farahnaz Sharifi'nin "Çalınan Gezegim". İki film de sinemanın toplumsal mücadelelerde üstlendiği sorumluluğu yansıtmakla kalmıyor, kurmaca ile belgeseli harmanlayan anlatımları ile günümüz sinemasına ışık tutuyor.

Britanya sineması, Brady Corbet'in son Venedik Film Festivali'nde Gümüş Ayı - En İyi Yönetmen ödülünü kazanan "The Brutalist", Andrea Arnold'un Birleşik Krallık - Fransa ortak yapımı "Kuş", Erward Berger'in Birleşik Krallık-ABD ortak yapımı "Konsey" (Conclave) ve Sandhya Suri'nin yönettiği Birleşik Krallık - Almanya - Hindistan -

Fransa ortak yapımı "Santosh" ile; İrlanda sineması, Rich Peppiat'ın İrlanda - Birleşik Krallık ortak yapımı "Kneecap", Tim Mielants'ın İrlanda - Belçika - ABD ortak yapımı "Bunlar Gibi Küçük Şeyler" ve Yorgos Lanthimos imzasını taşıyan İrlanda - Birleşik Krallık - ABD - Yunanistan ortak yapımı "Merhamet Hikâyeleri" (Kinds of Kindness) ile sinema dünyasındaki konumlarını güçlendirdiler.

Geçen yıl çeşitli festivallerde gösterilen filmler, şimdi Oscar'larda şansını deneyecek.

En iyi uluslararası film dalında yarışacak filmlerin yer aldığı kısa liste açıklandı. "Emilia Perez" (Fransa), "The Girl with the Needle" (Danimarka), "The Seed of the Sacred Fig" (Almanya), "Kneecap" (İrlanda), "Waves" (Çekya), "I'm Still Here" (Brezilya), "Dahomey" (Senegal) kısa listede yer alan filmlerden bazıları. Elbette, Türkiye'nin adayı Zeki Demirkubuz'un "Hayat"ının da kısa listeye girmesini istiyordum gönlüm. Ancak ne yazık ki giremedi.

Ve sinemamız...

Sinemamıza gelince, "ne çok iyi, ne de çok kötü" bir yılı geride bıraktığımızı söyleyebilirim. 2024 Avrupa Film Ödüllerinde aday gösterilen Zeki Demirkubuz'un "Hayat" ve Salman Nacar'ın "Tereddüt Çizgisi" Avrupa Film Ödüllerinde son beş içine giremedi ne yazık ki. Son birkaç yıl içinde ulusal ve uluslararası

festivallerde ödüllendirilen ya da festival yolculuğuna yeni başlayan, aralarında farklı ülkelerle gerçekleştirilmiş ortak yapımlar da olan 15-20 filmimiz var. Aslı Özge'nin "Faruk", Melisa Önel'in "Aniden", Vuslat Saraçoğlu'nun "Bildiğin Gibi Değil", Eylem Kaftan'ın "Bir Gün 365 Saat", Özlem Çingir'ın "Kayıtsız", Belkıs Bayrak'ın "Gülizar", Ayçıl Yeltan'ın "Fidan", Erkan Tahhuşoğlu'nun "Döngü", Doğuş Algün'ün "Ölü Mevsim", Hikmet Kerem Özcan'ın "Hakki", Ozan Yoleri'nin "Başlangıçlar", Sinan Kesova'nın "Büyük Kuşatma", Türker Süer'in "Gecenin Kuyusu", Gürcan Keltek'in "Yeni Şafak Solarken", Ümit Ünal'ın "Evcilik", Murat Fıratoğlu'nun "Hemme'nin Öldüğü Günlerden Biri", Nadim Güç'ün "Mukadderat"... Hepsi de izlenmeyi hak eden nitelikli yapımlar. Ama uluslararası arenada yarışmak için yetenek yetmiyor; özel sektör desteği olmadan, devlet destekleri Avrupa düzeyine ulaşmadan yapılabilecekler bu kadar...

Sanat filmi-ticari film ayrımının sinema sektörümüz üzerinde olumsuz etkileri olduğunu düşünüyorum. "Mukadderat" gibi seyirci dostu bir güldürünün ulusal festivallerimizin üçünde birden En İyi Film seçilmesi, "Takıntılar" gibi evrensel içerikli bir güldürünün seyirciyle buluşması bu sıkıntıyı aşma konusunda sinemamızın arayış içinde olduğunun işareti olsa gerek. Aramaya ve mücadeleye devam... ■

Metin Tütün, koleksiyoner Mustafa Taviloğlu'nun sergilerinde yer alan fotoğraf ve heykeli ile

METİN TÜTÜN 10. SANAT YILINI 3 SERGİYLE KUTLADI

YAZI
ZEYNEP ARGUVAN

Fotoğrafçı, heykeltıraş Metin Tütün, 10. sanat yılını Ankara, İstanbul ve İzmir'de üç retrospektif sergiyle kutladı. Sanatçı hem fotoğraf hem de heykelleriyle, bir form olarak kadın bedenine farklı bakış açıları getiriyor.

Metin Tütün, 10. yılında ilk sergisini 16-26 Eylül tarihleri arasında Ankara Soyut Galerisi'nde açtı. İkinci sergi, sanatçının 10 yıl önce ilk sergisini açtığı İstanbul Gama Galerisi'nde Kasım ayında sanatseverlerle buluştu. İzmir Galerisi A'daki sergi ise 15 Kasım-14 Aralık tarihleri arasında açık kaldı. Koleksiyoner Mustafa Taviloğlu'nun "Bir Koleksiyonerin Hikâyesi" sergileri kapsamında Tarihi Likör Fabrikası'nda bir fotoğraf ve heykeli yer aldı.

Metin Tütün, İzmir Koleji (BAL) ve ODTÜ Elektrik Mühendisliği mezunu. Kamu ve özel sektörde mühendislik, yöneticilik yaptı. 2010'da iş hayatını bıraktıktan sonra sanat çalışmalarına ağırlık verdi.

Metin Tütün, kişisel sergilerinde aynı temada buluşturduğu fotoğraf ve heykellerle izleyici önüne çıktı. Sergilerde fotoğraflara farklı malzemeler kullandığı heykeller eşlik ediyor. Sanatın çeşitli imkânlarını, farklı malzemeleri birlikte kullanmayı heyecan verici buluyor. Metin Tütün 10 yıllık serüveninin satır başlarını şu sözlerle anlatıyor:

"Serüvenim 2014 yılında İstanbul Gama Galerisi'nde 'Gölgeler Çekildiğinde' sergisiyle başladı. İlk sergimde daha çok bazen ışıkla gösterip gölgeyle sakladığım, bazen gölgeye saklanana ışık tuttuğum siyah beyaz fotoğraflarım vardı. Bunların bazılarında heykeller de eşlik etti. Sonra, bazen sadece bir silüet olarak uzaklara götüren,

bazen derin maviliklere çağırın fotoğraf ve heykellerle arayışlarım sürdü. Yurt içi ve yurt dışında birçok sergi açtım, çağdaş sanat fuarına katıldım. Sonra bir gün baktım, 10 yıl olmuş. O zaman biraz geriye bakma, macerayı anlamlandırma, özetleme zamanı, diye düşündüm. On yılının özetini retrospektif sergilerle izleyicilerle paylaşmak, bu yolculukta hep yanımda olan dostlarıma ve sanatseverlere teşekkür etmek istedim."

10 yıllık serüven

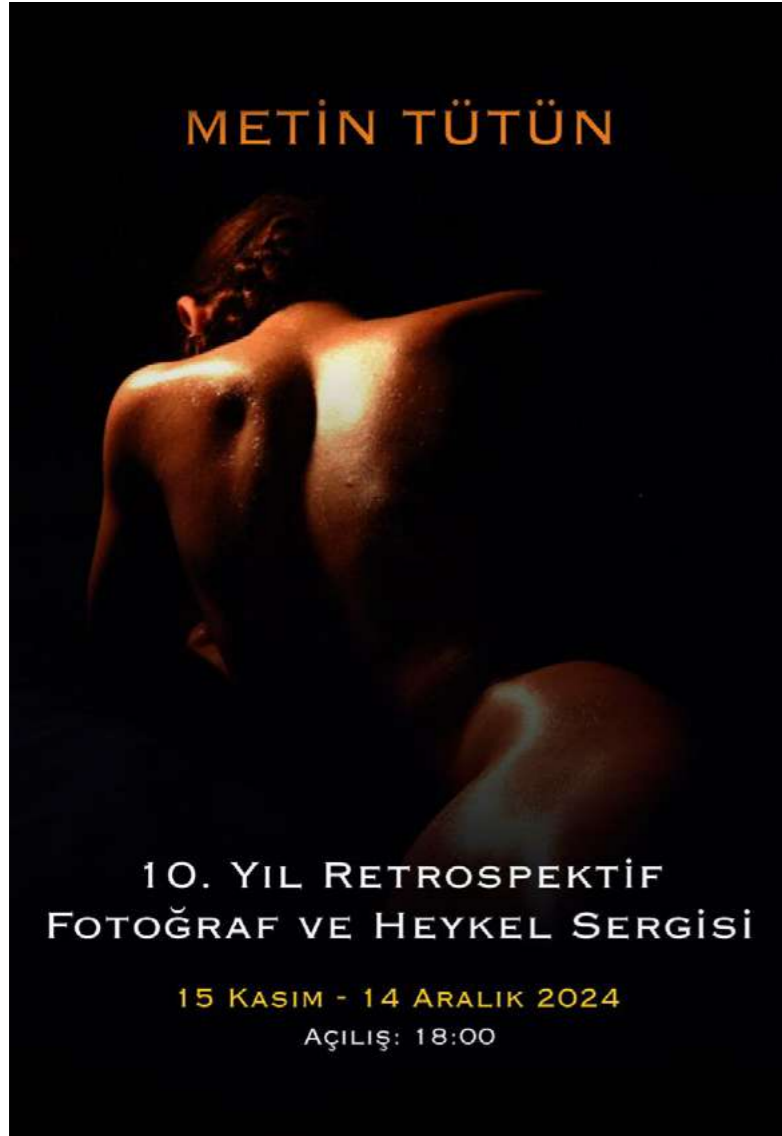
İlk kişisel fotoğraf/heykel sergisi "Gölgeler Çekildiğinde" 2014 yılında İstanbul'da açıldı. Bazı eserleri 2014 ve 2015 yıllarında Contemporary

İçe Dönüş, 80x120 cm

Salome, 50x70 cm

Istanbul'da sergilendi. Cervantes'in 400. ölüm yıl dönümü nedeniyle 2016 yılında Ankara ve Bodrum'da açılan "Don Kişot'un İzleri" sergisinde bir rölyefi yer aldı. İki kez ArtAnkara Sanat Fuarı'na katıldı. İstanbul ve İzmir'deki "The Blues" sergilerinden sonra Antalya'da kişisel sergi açtı. Bodrum'da, Şevket Sabancı Müzesi'nde, "Hierapolis'ten Halikarnasos"a sergisinde bir heykeli yer aldı. Fotoğraf ve heykelleri Paris'te Carrousel Du Louvre'da, Fotofever ve Art Shopping Sanat Fuarlarında sergilendi. 2018 ve 2019'da Los Angeles'ta NudeArtLA, 2023 ve 2024'te New York'ta ArtExpo Contemporary, 2023'te Miami'de Red Dot Contemporary Sanat Fuarlarında yer aldı. Cumhuriyetin 96. Yılı için, Ankara'da, Portakal Çiçeği Uluslararası Plastik Sanatlar Kolonisi tarafından yapılan sergiye davet edildi. Diğer 95 sanatçı ile birlikte, 29 Ekim 2019'da "Cumhuriyet" sergisine bir eseriyle katıldı. Tüm sergilerinde ve çeşitli sanat etkinliklerinde yer alan fotoğraf ve heykellerinin bulunduğu retrospektif kitabı Ekim 2020'de yayınlandı. 6. kişisel sergisini 2021 yılında Alaçatı Köstem Otel'de açtı.

Kaliforniya'da yayınlanan sanat dergisi ART PATRON, "2019 yılında bilinmesi gereken 16 Sanatçı" arasında Metin Tütün'ü de saydı. 2020 yılında BALEV'in (Bornova Anadolu Lisesi Eğitim Vakfı) "Beyaz yorum" ödülünü kazandı. ■

MESAJANDA

3 Ocak 43 yıldır sahneler

İlhan, Burhan ve Gökhan Şeşen tarafından 1982 yılında kuruldu. 1983 yılında Levent Kırca Tiyatrosu tarafından sahnelenen "Kadıncıklar" adlı müzikli oyunun müziklerini yaparak ve sahnede icra ederek profesyonel müzik hayatına başladı. Kendine has müzik tarzıyla çok sayıda müziksever kitlesine ulaşan Grup Gündoğarken, 43 yıllık sanat birikimleri ile yeniden sahneye çıkıyor. Grup, İstanbul'un en köklü performans mekânlarından Kadıköy Sahne'de sevenleriyle buluşacak. Konserin başlama saati ise 21.30.

10 Ocak Amadeus'tan altıncı sezon

Peter Shaffer'ın kaleme aldığı, Mozart ve Salieri'nin hikâyesini anlatan Amadeus, altıncı sezonuyla sahnede. Usta yönetmen Işıl Kasapoğlu rejisiyle başrollerini Selçuk Yöntem (Antonio Salieri), Okan Bayülgen (Wolfgang Amadeus Mozart) ve Özlem Öçalmaç'ın (Costanze) paylaştığı eser, sahne önünde 35, sahne arkasında 20 kişiden oluşan ekip ile sanatseverlerle buluşuyor. Sanat ile sanatçının kişiliği arasındaki ilişkiye odaklanan ve usta müzisyenin yaşamını, Salieri üzerinden anlatan bir klasik. Zorlu PSM Turkcell Sahnesi'nde düzenlenecek olan etkinliğin başlama saati 20.30.

24 Ocak Bolşoy'dan bale esintisi

Bolşoy Tiyatrosu solisti Gediminas Taranda tarafından 1994 yılında kurulan "The Imperial Russian Ballet Company" başkentli sanatseverlerle buluşuyor. Dünya çapında ünlü dansçılarla iş birliği yaparak büyük başarılar elde eden topluluk, pek çok uluslararası festivalde de yer aldı. Türkiye'de ise Ment Event-Armoni organizasyonu ile, Çaykovski'nin unutulmaz başyapıtı "Swan Lake-Kuşu Gölü Balesi"ni sahneleyecek. Rus klasik balesinin doğuşu sayılan, "Swan Lake-Kuşu Gölü Balesi"nde, kötü bir güç tarafından kuşa dönüştürülen Odette'in, masalsi bir atmosferde, aşk, ihanet ve dönüşüm temalarını işleyen hikâyesi anlatılıyor. Congressium Ankara'da gerçekleşecek etkinliğin başlama saati 20.30.

5 Şubat Sahnelerin asi kızı

İlk 45'liği, Sana Kul Köle Olmuştum adıyla 1978 yılında yayımlandı. 1982 yılında LP formatında yayınladığı ilk albümü çok sayıda dinleyiciye ulaşamayınca, TRT için demolar yapmayı bıraktı. Sadece sahne çalışmalarına mesleğine devam etti. Dokuz yıl sonra yayınladığı Bir Hadise Var albümü ile müzik dünyasında kendine yer edindi. Türk pop müziğine damga vuran sanatçı Nazan Öncel, popüler birçok sanatçıya da yüzlerce şarkı sözü yazdı. Öncel, Ben Böyle Aşk Görmedim, Geceler Kara Tren, Dillere Düşeceğiz Seninle gibi sevilen şarkılarını Jolly Joker Vadistanbul'da seslendirecek. Konserin başlama saati ise 21.00.

8 Şubat Trabzon'dan yayılan ses

2010'da Trabzon'da kuruldu. Çağrı Çelik (klarnet), Mustafa Yavuz (vokal, gitar ve yaylı tambur), Besim Tatlı (yaylı enstrümanlar, ud ve prodüksiyon), Hazar Altın (piyano ve gitar), Kurthan Sarpkaya (davul) ve Kıvanç Kumlu'dan (bas gitar) oluşuyor. Dedublüman, son yılların en çok ilgi gören Türk alternatif rock grupları arasında yer alıyor. 48. Altın Kelebek Ödülleri'nin En İyi Müzik Grubu ödülünü kazanan grubun, Geçmesin Günümüz, Bir İhtimal Halim, En Dibine Kadar ve Belki şarkıları da müzikseverlerin en çok tercih ettikleri eserleri arasında yer alıyor. Dedublüman, Bostancı Gösteri Merkezi'nde saat 21.00'de sevenleriyle buluşacak.

20-22 Şubat Fransız efsanesi Türkiye'de

Müzik tarihine damga vuran, klasik Fransız chanson tarzının en önemli temsilcilerinden Mireille Mathieu, Türk sevenleriyle buluşuyor. 1200'den fazla şarkıyı 11 dilde seslendiren sanatçı, dünyanın dört bir yanında verdiği konserlerde güçlü vokali ve büyüleyici sahne performansıyla milyonlarca insanı etkiledi. "Edith Piaf'ın halefi" olarak anılan Fransız efsanesi, Eiffel Kulesi'nin 100. yıl kutlamasında La Marseillaise'i seslendirme onuruna da sahip olmuştu. 20 Şubat'ta İstanbul Volkswagen Arena'da ve 22 Şubat'ta da Ankara Congressium'da gerçekleştirilecek konserlerin başlama saati 21.00.

22 Şubat Bostancı'da Tuana sesleri

Türk Pop müziğinin sevilen ismi Levent Yüksel, müzikseverlerle bir araya geliyor. 1993 yılında yayınladığı ilk albümü Med Cezir'i ile büyük çıkış yakaladı. 1997 yılının Temmuz ayında ise çıkardığı Bi'Daha çalışması ise yılın en çok satan teklisi oldu. 1998'in Nisan ayında Adı Menekşe, 2000 yılı Ekim ayında Aşkla, 2004'te Uslanmadım ve 2006'da da Kadın Şarkıları albümleri ile kariyerine devam etti. Sanatçı, konserinde Tuana, Med Cezir, Bi'Daha, Beni Bırakın, Dedikodu, Yeter ki Onursuz Olmasın Aşk, Karaağaç gibi dillerden dile dolaşan şarkılarını seslendirecek. Bostancı Gösteri Merkezi'nde düzenlenecek konserin başlama saati 21.00.

5 Mart Endülüs'te raks

Sanatçı Gaye Su Akyol, Seni Görmem İmkânsız grubuyla tanındıktan sonra, 2014 yılında yayımlanan Develerle Yaşıyorum albümüyle adından söz ettirdi. 2017'de İstanbul Kırmızısı adlı Ferzan Özpetek filmi için birkaç eser besteledi. Dünya müziği hakkında yayınlar yapan Songlines dergisi tarafından dünya müziği kategorisinde 2019'un en iyi sanatçısı seçildi. Kendine has müziği ile dikkat çeken Sanatçı, "Endülüs'te Raks" konseri ile sevenleriyle buluşacak. Bu özel konserin repertuarı, projenin müzik direktörü kanun sanatçısı Serkan Halili ve Gaye Su Akyol tarafından hazırlanıyor. İş Sanat İş Kuleleri Salonundaki konserin başlama saati 20.30.

BESTECİ UÇARSU'YA ALTIN MADALYA

Ülkede çok sesli müziğin gelişimine katkı sunmak için 1973 yılında kurulan Seveda - Cenap And Müzik Vakfı "2024 yılı Vakıf Onur Ödülü Altın Madalyası" nı besteci Prof. Dr. Hasan Uçarsu'ya verdi.

Vakıf kurucularından Cevza And Başman'ın anısına 1988 yılında oluşturulan ödül, her yıl aramızdan ayrıldığı 6 Aralık günü veriliyor. "Ülkede çok sesli müziğin tanınması, benimsenmesi ve gelişmesine olağanüstü katkıda bulunan" bir besteci, yorumcu, eğitimci veya sanat destekçisine onur ödülü olarak altın madalya takdim ediliyor.

Madalyanın 38'inci sahibi

Madalya'nın 38'inci sahibi ise Besteci Uçarsu oldu. Vakıf Yönetim ve Danışma Kurulu, Uçarsu'ya madalyayı oy birliği ile "Ulusal bestecilik ekolüne yaptığı büyük katkılar ile ulusal müziği uluslararası düzeye taşıyan kompozisyon anlayışı ve eğitimci kişiliğini" göz önünde bulundurarak verdi.

Uçarsu'nun madalyası 6 Aralık günü başkent'in müzikal yaşantısında önemli

bir yere sahip Vakıf kurucularının Kavaklıdere'de bulunan tarihi And Evi'nde düzenlenen bir törenle verildi.

Her yıl olduğu gibi madalya sahibinin hayatı ve çok sesli müziğe katkıları hakkında tasarlanan "Anı Kitabı" bir sonraki ödül töreninde sunulmak üzere hazırlanıyor. Madalya sahibi adına da bir burs oluşturuluyor.

ABD'de bestecilik doktorası

10 yaşında İstanbul Belediye Konservatuvarı'nda flüt eğitimine başlayan Besteci Uçarsu, Mimar Sinan Üniversitesi İstanbul Devlet Konservatuvarı Bestecilik Bölümü'ne kabul edildi. 1994 yılında YÖK desteği ile gittiği ABD'de George Crumb ve Richard Wernick'in danışmanlığında sürdürdüğü çalışmalarını 1997 yılında tamamlayarak Pennsylvania Üniversitesi'nden bestecilikte doktora derecesi aldı. 2009 yılında profesör oldu. Memphis Üniversitesi Müzik Okulu tarafından konuk besteci ve öğretim üyesi olarak davet edildi. Uzun yıllardır ulusal beste yarışmalarında seçici kurul üyesi yapıyor.

Müzikleri ONYX, AK Müzik, United Phoenix Records, Bilkent Music Productions, TRT, Starfish Music, PB Productions Ltd., Ada Müzik, CdBaby, Lila Müzik ve Kalan Müzik tarafından yapılan CD'lerde yayımlandı.

Altın madalya sahipleri

İlk kez 1989 yılında Cevat Memduh Altar'a verilen ve bugüne kadar aralıksız takdim edilen bu ödüle, ilerleyen yıllarda Ahmet Adnan Saygun, Ulvi Cemal Erkin, Necil Kazım Akses, İlhan Usmanbaş, Leyla Gencer, Cemal Reşit Rey, İdil Biret ve Suna Kan, Nevid Kodallı, Hasan Ferid Alnar, Ferhunde Erkin, Ferid Tüzün, Prof. Dr. Kamuran Gündemir, Hikmet Şimşek, Faik Canselen, Ayhan Baran, Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Ayla Erduran, Gülsin Onay, Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası, İlhan Baran, Muammer Sun, Gürer Aykal, H.Ü. Ankara Devlet Konservatuvarı, Ertuğrul Oğuz Fırat, Ruşen Güneş, Yalçın Tura, Turgay Erdener, Mehmet A. Başman, Ayşegül Sarıca, Güher & Süher Pekinel, Ersin Onay, Cihat Aşkın, Rengim Gökmen ve Filiz Ali layık görüldü. ■

MESA ŞİRKETLERİ

TÜRKİYE

MESA HOLDİNG A.Ş.

Genel Merkez

Koru Mah. İhlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA HOLDİNG A.Ş.

Kuzguncuk Mah. Abdullağa Cad.
Cemil Molla Köşkü No: 23
Kuzguncuk - İstanbul
T: +90 (216) 532 33 33 - 34 (pbx)

MESA MESKEN İNŞAAT A.Ş.

Genel Merkez

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/6
Çayyolu 06810
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA MESKEN İNŞAAT A.Ş.

Yeşim Sok. No: 2 Akatlar 34335
Beşiktaş - İstanbul
T: +90 (212) 351 67 67 (pbx)

MESA PROJE A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No: 2 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00 (pbx)

MESA VARLIK GELİŞTİRME VE GAYRİMENKUL A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/12
Çayyolu 06810
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

BAHÇEŞEHİR GAZ DAĞITIM A.Ş.

Bahçeşehir 1. Kısım Mah.
Demreçayı Çıkmazı No: 4/A
Başakşehir - İstanbul
T: +90 (212) 669 00 03

MESA ULUSLARARASI İNŞAAT A.Ş.

Koru Mah. İhlamur Cad. No:2/5
Çayyolu 06810 Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

SATIŞ OFİSLERİ

ANKARA

MERKEZ SATIŞ OFİSİ

Mesa Plaza, Koru Sitesi, İhlamur Cad.
No: 2, Çayyolu, 06810 Ankara
www.mesa.com.tr

İSTANBUL

MESA PANORAMA SATIŞ OFİSİ

Zümrütevler Mah. Çağlayanlar Sok.
No: 18-20 34852 Maltepe - İstanbul
www.mesapanorama.com

RUSYA

MESA OOO

Sadovnicheskaya ul.35-37/2 115035
Moskova - Rusya
T: +7 (495) 937 49 17

IRAK

MESA IRAK BRANCH OFFICE

Wihda Neighborhood District 902
Street 32 Building 11
Baghdad - Iraq

ÖZBEKİSTAN

MESA DOİMIY MUASSASASI

Kichik halqa yoli, 5a
Tashkent - Özbekistan

KAZAKİSTAN

MESCO INTERNATIONAL CONSTRUCTION LLP

Kazibek-bi Caddesi
No: 22 Ofis: 121
Medeo Bölgesi
Almaty - Kazakistan

MESA CASPIAN LLCA

Syunbaya Str.
No: 211 Office: 3/2
Almaty - Kazakistan
T: +7 (27) 279 56 40

CEZAYİR

MESA CONSTRUCTION EURL

Villa n°2 Extension Paradou
16035 Hydra Alger

POLONYA

EURO POWER CENTRUM SP.Z.O.O.

Al. Krakowska 60 05- 090
Raszyn - Warszawa - Poland

AZERBAYCAN

MESA AZ

Baki Sheheri Ziya Yusifzade 12
Baku - Azerbaijan

YEŞİLYAKA SATIŞ OFİSİ

Karaağaç Mah. Sırtköy Bulvarı
No: 16/A Büyükçekmece - İstanbul
www.yesilyaka.com.tr

TEMA İSTANBUL SATIŞ OFİSİ

Atakent Mah. Yan Yol Cad. No: 33/1
Halkalı - Küçükçekmece - İstanbul
www.temaistanbul.com

SANAYİ ve HİZMET GRUBU

MESA İMALAT A.Ş.

Mustafa Kemal Mah.
Kayı Cad. No: 76/A 06946
Yenikent - Sincan - Ankara
T: +90 (312) 277 33 00 (pbx)

ALABANDA A.Ş.

Cinnah Cad. No: 67/B 06680
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 440 56 00 (pbx)

MESA AHŞAP A.Ş.

Mustafa Kemal Mah. Kayı Cad.
Mesa Blok No:21 06930
Sincan - Ankara
T: +90 (312) 277 17 35 (pbx)

KOSAŞ KONUT A.Ş.

Koru Mah. Mesa Koru Sitesi
İhlamur Cad. (2579 Cad.)
No: 6 06810
Çayyolu - Ankara
T: +90 (312) 240 18 17 (pbx)

MESA FARM TECH TARIM A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Caddesi
No: 2/3
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

MESA TECH BİLGİ TEKNOLOJİLERİ A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Caddesi
No: 2/4
Çankaya - Ankara
T: +90 (312) 291 50 00

MESALAS LASTİK SANAYİ A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Cad.
No: 2/3
Çankaya - Ankara

MEGE TURİZM A.Ş.

Koru Mahallesi, İhlamur Caddesi
No: 2/2
Çankaya - Ankara

KENT ETİLER SATIŞ OFİSİ

Akat Mahallesi Uğur Mumcu Caddesi
No: 6/4 34335 Beşiktaş - İstanbul
www.kentetiler.com

MUĞLA

MESA BODRUM DEMİRBÜKÜ SATIŞ OFİSİ

Göltürbükü Mahallesi, Bülent Ecevit Cad.
330 Sok. No: 7/1 48400 Bodrum - Muğla
www.mesabodrum.com

mesaYaşam

Mesa Holding sosyal medya platformlarımıza
QR kod ile ulaşabilirsiniz.

Takipte Kalın

@mesaholding

@mesaholding

Mesa Holding

@mesaholding

Sound of Mesa

mesa®
1969

mesa.com.tr

mesa BODRUM
DEMİRBÜKÜ

HER GÜZEL HİSSİN
BİR YERİ VAR

